

RYNEK PRACY

DOSTĘPNY DLA WSZYSTKICH

**materiały dydaktyczne wspierające
nauczycieli w tranzycji ucznia na rynek pracy**

Projekt realizowany w ramach programu kompleksowego wsparcia rodzin „Za życiem”,
działanie 5.4. Tranzycja na rynek pracy, realizowany w latach 2023-2026.

Ministerstwo
Edukacji Narodowej

Za życiem

ORE OŚRODEK
ROZWOJU
EDUKACJI

Poradnik metodyczny

materiały dydaktyczne wspierające
nauczycieli w tranzycji ucznia na rynek pracy

Spis treści

Część 1.	
Pakiet dla nauczycieli klas IV-VI szkół podstawowych.	
Edukacja zgodna z rynkiem pracy.	8
Część 2.	
Pakiet dla nauczycieli klas VII-VIII szkół podstawowych.	
Edukacja zgodna z rynkiem pracy.	47
Część 3.	
Pakiet dla nauczycieli szkół ponadpodstawowych.	
Edukacja zgodna z rynkiem pracy.	104

Redakcja merytoryczna: Małgorzata Jas, Izabela Juskiewicz
Redakcja językowa i korekta: Eduexpert sp. z o.o.
Projekt graficzny i projekt okładki: Eduexpert sp. z o.o.
Redakcja techniczna i skład: Eduexpert sp. z o.o.

Weryfikacja i odbiór niniejszej publikacji:
Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie

Projekt realizowany w ramach programu kompleksowego wsparcia rodzin
„Za życiem”, działanie 5.4. Tranzycja na rynek pracy, realizowany w latach 2023-2026

ISBN: 978-83-65671-93-6

Warszawa 2024

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
<https://www.ore.edu.pl/>

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji Creative Commons –
Użycie niekomercyjne 4.0 Polska (CC-BY-NC).
<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.pl>

Pakiet dla nauczycieli klas IV-VI szkół podstawowych.

Część I.

Spis treści

Edukacja zgodna z rynkiem pracy. Część 1.	8
1. Metody pracy uwzględniające treści doradcze	10
1.1. Rutyny krytycznego myślenia	10
1.2. Metody otwierające lekcję, zamykające lekcję lub do wykorzystania w jej procesie	11
2. Doradztwo zawodowe na przedmiotach a technologie	14
3. Przykłady odniesień podstawy programowej do programu doradztwa zawodowego	18
4. Doradztwo zawodowe na lekcjach przedmiotowych	29
4.1. Język polski	29
4.2. Język obcy nowożytny	30
4.3. Muzyka	31
4.4. Plastyka	33
4.5. Historia	34
4.6. Biologia	35
4.7. Przyroda	36
4.8. Geografia	37
4.9. Matematyka	38
4.10. Informatyka	39
4.11. Technika	41
4.12. Wychowanie fizyczne	42
Bibliografia	43

Edukacja zgodna z rynkiem pracy. Część 1.

Edukacja, jak nigdy wcześniej, winna skupiać się na samosterowności uczącego się, jego samopoznaniu i wspomaganiu ucznia w budowaniu indywidualnego kapitału osobistego i zawodowego – poprzez rozwijanie tzw. kompetencji kariery, umożliwiających jednostce poruszanie się po ruchomych piaskach turbulentnego rynku pracy¹.

Efektywne doradztwo zawodowe to ciągły proces realizowany na rzecz ucznia przez wszystkich nauczycieli oraz specjalistów w szkole. W działaniach tych uwzględniani są wszyscy uczniowie. Aktywności w tym zakresie wspierają uczniów w tranzycji na kolejne etapy edukacyjne i finalnie na rynek pracy. Korelacja treści kształcenia zawartych w podstawie programowej i zadań wskazanych w rozporządzeniu w sprawie doradztwa zawodowego² jest drogowskazem do budowania świadomości zawodowej ucznia zgodnie z jego potrzebami. Możemy wyróżnić trzy obszary, w których działania mają uzasadniony wpływ na kształtowanie świadomości zawodowej ucznia.

- Podstawa programowa – realizacja podstawy programowej zgodnie z możliwościami ucznia.
- Kompetencje kluczowe – kształtowanie kompetencji kluczowych jako wiedzy, umiejętności i postaw.
- Doradztwo zawodowe – budowanie świadomości wyborów edukacyjnych i zawodowych zgodnych z indywidualnymi możliwościami oraz predyspozycjami ucznia.

Uwzględniając podstawowe potrzeby uczniów warto pamiętać, że kluczowe w klasach IV-VI potrzeby skupiają się wokół:

- kontynuacji rozwijania umiejętności pisania, czytania i liczenia;
- porządkowania wiedzy o sobie oraz o świecie;
- osiągnięcia autonomii osobistej;
- osiągnięcia postaw do grup społecznych oraz instytucji;
- niezależności osobistej, która wiąże się z byciem osobą, autonomiczną;

¹ Źródło: *Edukacja i szkoła w kształtowaniu kompetencji uczniów do rynku pracy – między teorią a praktyką*, Dorota Nawrat Społeczna Akademia Nauk w Łodzi.

² Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 lutego 2019 r. w sprawie doradztwa zawodowego. Dz.U. 2019 poz. 325: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20190000325> [dostęp: 19.11.2023]

- umiejętności planowania i podejmowania decyzji;
- umiejętności wyboru zainteresowań;
- zaciekawieniem różnymi dziedzinami oraz podejmowania pierwszych prób wyboru.

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 lutego 2019 r. w sprawie doradztwa zawodowego, w treściach programowych wskazane są cztery obszary, w odniesieniu do których można wskazać ogólne kluczowe dla potrzeb rozwoju zawodowego ucznia kierunki działań do realizacji przez nauczyciela w trakcie lekcji przedmiotowych, lekcji z wychowawcą oraz na zajęciach z doradztwa zawodowego.

OBSZARY

Poznanie siebie:

- potencjał intelektualny;
- osobowość;
- predyspozycje;
- zainteresowania zawodowe.

Świat zawodów i rynek pracy:

- klasyfikacja zawodów;
- Polska Rama Kwalifikacji;
- rynek pracy.

Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie:

- możliwości kształcenia;
- uczenie się przez całe życie.

Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych:

- planowanie działań;
- podejmowanie decyzji edukacyjnych i zawodowych.

Realizacja doradztwa przez nauczycieli w szkole to przede wszystkim:

- zwiększanie świadomości własnych zdolności i predyspozycji;
- rozwijanie zainteresowań zawodowych;
- wspieranie wyborów edukacyjnych;
- kształtowanie aktywnej, przedsiębiorczej postawy wobec rynku pracy;
- przybliżanie zawodów i specjalności związanych z określoną dziedziną;
- przygotowanie do roli pracownika;

- kształtowanie cech osobowości istotnych dla funkcjonowania w roli pracownika (bez względu na profesję): punktualność, sumienność, ugodowość;
- kształtowanie gotowości do zmiany.

1. Metody pracy uwzględniające treści doradcze

Elementy doradztwa zawodowego mogą pojawiać się w każdej lekcji. Poniżej propozycja metod aktywizujących, które można wykorzystać, aby rozpocząć lekcję lub ją podsumować.

1.1. Rutyny krytycznego myślenia

➔ Pomyśl – przedyskutuj – podziel się:

uczniowie samodzielnie analizują problem/tezę, dyskutują w dwójkach, a następnie dyskutują na forum klasy.

➔ Pomyśl – ułóż – zbadaj:

pomaga wprowadzić nowe treści, pytania pomocne, np. Co wiesz na ten temat? Co Cię zastanawia? Co chciałbyś/chciałabyś poznać lepiej?

➔ 3-2-1 MOST:

rutyna stosowana na początku lekcji. Uczniowie zapisują 3 skojarzenia związane z danym tematem, tworzą 2 pytania w kontekście tego, czego jeszcze chcieliby się dowiedzieć, formułują 1 metaforę w celu wyjaśnienia, czym jest analizowany temat, np. „Związki chemiczne są jak...”. Po zakończeniu pracy w danym temacie uczniowie ponownie przechodzą kroki tej rutyny i analizują, czego się nauczyli.

Kreatywne pytania na start:

pytania, które prowokują do dociekania. Tworzymy pytania, np. Co jeśli...? Jaki jest cel...? Jak byłoby inaczej, gdyby...? A co, gdybyśmy wiedzieli...? Co by się zmieniło, gdyby...? Spośród pytań wybieramy najciekawsze i je omawiamy.

1.2. Metody otwierające lekcję, zamykające lekcję lub do wykorzystania w jej procesie

Domyśl się, odgadnij:

spróbujcie się domyślić, czego będziecie się uczyć na dzisiejszych zajęciach. Przeczytaj krótki tekst i domyśl się, o czym będziemy dziś rozmawiać z jakimi zawodami możesz go powiązać. Zapisz to na kartce; potem sprawdzisz, czy twoje przypuszczenia okazały się trafne. Przyjrzyjcie się schematowi na tablicy i na podstawie informacji z poprzednich zajęć spróbujcie wymyślić „dlaczego...”: Jak sądzisz, dlaczego na tym zdjęciu/ilustracji/filmie/rysunku...? Odgadnijcie, co jest w środku tego pudełka/probówki/torebki, jak to wiąże się z twoimi zainteresowaniami?

Rozmowa w parach:

porozmawiajcie o tym w parach – każda osoba mówi na zadany temat przez chwilę (ok. 1 minuty), a potem uważnie słucha rozmówcy, np. Czy lubię zmiany? Znajdź dwie inne osoby i przedyskutuj z nimi, jak można zmodyfikować, wyjaśnić, wykonać, zrozumieć czy sprawdzić. Po wysłuchaniu informacji, przeczytaniu tekstu, instrukcji, obejrzeniu filmu itp., porozmawiajcie w parach lub trójkach o tym, czego się dowiedzieliście, a następnie zapiszcie, narysujcie, wykonajcie schemat czy zaprojektujcie własne doświadczenie.

Burza mózgów:

zanim przystąpimy do omówienia tekstu, analizy zjawiska czy oceny postaci, zastanówcie się chwilę, z jakimi postawami/zawodami/sytuacjami itd. wam się to kojarzy. Zbierzemy teraz wszystkie pomysły, które przychodzą wam do głowy – każdy może zgłosić swoją propozycję, zanotujemy je, a potem wrócimy do nich aby sprawdzić, czy były właściwe. Wypiszcie, pracując pojedynczo, w parach czy w grupach, różne pomysły związane z waszymi pasjami/zawodami/wartościami itd., które przychodzą wam do głowy.

Głosowanie:

sprawdźmy, co sądzicie na ten temat, zadając pytania: Kto uważa, że..., ręka do góry; Kto chciałby wziąć udział w takim przedsięwzięciu? Co was zachęca,

a co zniechęca do...? Kto uważa, że rozumie/potrafi/jest w stanie... – niech podniesie rękę do góry; ci, którzy nie są pewni – niech podniosą rękę do połowy; osoby, które mają poczucie, że tego nie rozumieją/nie potrafią wykonać – niech podniosą rękę z opuszczonym kciukiem.

→ **Krótką piłką:**

spróbujcie – bez dłuższego zastanawiania się – odpowiedzieć na pytanie. Jakie zawody są zawodami przyszłości? Jak długo trzeba się uczyć aby zostać lekarzem? A teraz błyskawiczna „wymiana piłek zawodowych” – jedna osoba zadaje krótkie pytanie innej, ta szybko odpowiada i pyta kolejną.

→ **Szybka notatka:**

wypisz z tekstu/wykładu/lekcji 3-4 słowa/pojęcia/zjawiska twoim zdaniem kluczowe i krótko je objaśnij lub oznacz własnym symbolem, powiąż je z... Wykonajcie indywidualnie/w parach/w małych zespołach fiszkę, która zawiera wyłącznie najważniejsze informacje na temat. Sporządź notatkę z tej lekcji, zapisując główne wiadomości w formie kilku symboli/mapy myślowej, zawierających tylko najważniejsze waszym zdaniem treści/zasady/pojęcia/sposoby odnoszące się do tematu.

→ **Zadaj pytanie:**

zapoznaliście się z materiałem/wysłuchaliście mojego wykładu/ obejrzelście krótki film. Proponuję teraz, by każdy z was sformułował/zapisał na kartce/ wymyślił jedno pytanie do tego materiału w odniesieniu do... (np. rynku pracy, zainteresowań, dalszej edukacji). Słuchając wykładu/oglądając film, demonstrację doświadczenia/czytając tekst/analizując wykres zapiszcie pytania, które przychodzą wam do głowy i mają związek z... (zawód, mocne strony itd). Będziecie mogli je potem zadać koleżance/koledze z ławki, uczniom-ekspertom albo mnie. Wymyślcie teraz kilka pytań (np. o karierę zawodową/użyteczność), które moglibyście zadać temu przedmiotowi, gdyby umiał mówić/tej postaci historycznej/ulubionemu bohaterowi tej książki³.

³ Opisy inspirowane: *28 sposobów na lekcję*, Alicja Pacewicz. Materiał powstał w ramach projektu „Młodzi Przedsiębiorczy – program nauczania ekonomii w praktyce w szkole ponadgimnazjalnej” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2014

Podsumowania:

napisz wielkimi literami na kartce jedno słowo/zdanie, które najsilniej kojarzy ci się z... Na mój znak podnieście wszyscy swoje kartki i sprawdźcie, co napisali inni. Niech każdy znajdzie jeden zapis, który jest najbardziej zbliżony do jego słowa/zdania i jeden, który go zaniepokoił/którego nie rozumie. Niech każdy napisze na małej kartce jedną rzecz, która szczególnie go przekonała/zdziwiła/którą dobrze zapamiętał/z której jest najbardziej zadowolony. Wychodząc z sali, połóżcie swoje kartki na moim stoliku. Powiedzcie, co było dla was najciekawsze, czego nowego się dowiedzieliście, co was zaskoczyło, co chcielibyście jeszcze przećwiczyć?

2. Doradztwo zawodowe na przedmiotach a technologie

Działania związane z doradztwem można również realizować przy wykorzystaniu aplikacji. Aplikacje mogą stanowić ułatwienie w odbiorze treści dla uczniów ze zróżnicowanymi potrzebami.

Przykłady:

1. LearningApps

LearningApps to platforma online, która umożliwia tworzenie, udostępnianie i korzystanie z interaktywnych zasobów edukacyjnych. Aplikacja ta ma na celu wspieranie procesu nauczania i uczenia się poprzez różnorodne interaktywne ćwiczenia oraz gry edukacyjne.

Na platformie można znaleźć wiele gotowych zasobów lub stworzyć własne, dopasowane do potrzeb nauczyciela lub ucznia. Zasoby obejmują różnego rodzaju ćwiczenia, np. quizy, memory, puzzle, sortowanie czy krzyżówki, które można wykorzystać do utrwalania wiedzy, doskonalenia umiejętności czy też sprawdzania postępów w nauce. Aplikacja ta jest użyteczna zarówno dla nauczycieli, którzy chcą wzbogacić swoje lekcje o interaktywne narzędzia, jak i dla uczniów, którzy mogą uczyć się w sposób atrakcyjny i angażujący poprzez różnorodne formy aktywności edukacyjnych. Ponadto umożliwia tworzenie zasobów w wielu językach, co sprawia, że jest przydatna dla różnych grup odbiorców na całym świecie.

Po jakiej szkole ten zawód?: <https://learningapps.org/view30711886>

Zawody: <https://learningapps.org/view20868075>

Co już wiesz o zawodach!: <https://learningapps.org/view30582500>

Znajdź zawodowe pary: <https://learningapps.org/view30582805>

2. StoryJumper

StoryJumper to platforma online, która umożliwia tworzenie interaktywnych książek dla dzieci. To narzędzie, które daje możliwość zarówno czytania, jak i tworzenia własnych opowieści. Użytkownicy mogą tworzyć spersonalizowane książki z własnymi tekstami, obrazkami oraz grafikami.

Głównym celem aplikacji jest stworzenie przestrzeni, w której dzieci mogą rozwijać kreatywność, pisząc i ilustrując własne historie online. Dzięki prostemu w obsłudze edytorowi, użytkownicy mogą tworzyć, personalizować i publikować książki.

Aplikacja ta jest użyteczna zarówno dla nauczycieli, którzy chcą zmotywować dzieci do pisania i czytania, jak i dla rodziców, którzy chcą wspierać rozwój kreatywności i umiejętności literackich swoich dzieci. StoryJumper może być także świetnym narzędziem do nauki języków obcych czy rozwijania umiejętności pisania oraz prezentowania własnych pomysłów i historii w formie książki.

StoryJumper – emocje: <https://www.storyjumper.com/book/read/87845375/Emocje>

3. Mentimeter

To platforma online, która używana jest do:

- interaktywnych prezentacji – pozwala na tworzenie prezentacji, w których publiczność może aktywnie uczestniczyć. Można dodawać różnego rodzaju pytania, quizy, ankiety czy wykresy, co angażuje uczestników i zachęca do interakcji;
- zbierania opinii i danych – używając Mentimera, prowadzący może szybko pozyskać informacje, opinie lub głosy od uczestników poprzez zadawanie pytań w czasie rzeczywistym;
- głosowania i sondy – platforma umożliwia przeprowadzenie głosowań oraz sond na żywo, co jest szczególnie przydatne podczas spotkań, wykładów czy warsztatów;
- analizy wyników – zbierane dane mogą być prezentowane w czasie rzeczywistym w formie wykresów lub tabel, co ułatwia analizę i interpretację uzyskanych odpowiedzi;
- lekcji – nauczyciele mogą angażować uczniów i słuchaczy poprzez zadawanie pytań, quizów czy zbieranie informacji zwrotnej.

Mentimeter służy do tworzenia interaktywnych prezentacji, umożliwiając interakcję z uczniami, zbieranie danych i opinii w czasie rzeczywistym, co sprawia, że jest bardzo użytecznym narzędziem w różnych kontekstach, gdzie istotne jest zaangażowanie odbiorców.

www.mentimeter.com: <https://www.mentimeter.com/>

Opracowanie własne. Przykład wykorzystania aplikacji. Chmura wyrazowa.

4. Strony internetowe

Mapa Karier to narzędzie, które pomaga osobom w planowaniu i śledzeniu swojej ścieżki zawodowej oraz rozwoju kariery. Służy do identyfikowania zawodowych celów, zainteresowań, umiejętności i wartości, które są istotne dla jednostki podczas budowania swojej kariery.

Główne cele Mapy Karier opisane są poniżej.

1. **Planowanie ścieżki zawodowej:** pomaga osobom określić swoje cele zawodowe, zainteresowania i umiejętności, aby wybrać odpowiednią ścieżkę kariery.
2. **Identyfikacja umiejętności:** pozwala osobom na analizę swoich mocnych stron i obszarów, które wymagają rozwoju. Dzięki temu mogą skoncentrować się na poszerzaniu umiejętności zgodnych z ich celami zawodowymi.
3. **Rozwój kariery:** umożliwia monitorowanie postępów w realizacji celów zawodowych, dostarczając informacji zwrotnej i umożliwiając adaptację ścieżki kariery do zmieniających się potrzeb i celów.
4. **Świadome podejmowanie decyzji:** pomaga w podejmowaniu decyzji dotyczących wyboru edukacji, szkoleń zawodowych, zmiany pracy czy rozwoju umiejętności.

Mapa Karier może obejmować różnorodne elementy, takie jak testy predyspozycji zawodowych, analizę kompetencji, planowanie rozwoju zawodowego czy zasoby informacyjne dotyczące rynku pracy. To narzędzie stworzone jest w celu ułatwienia osobom określenia swoich celów zawodowych oraz wyboru ścieżki kariery, która będzie zgodna z ich umiejętnościami, zainteresowaniami i wartościami.

mapakarier.org: <https://mapakarier.org/>

3. Przykłady odniesień podstawy programowej do programu doradztwa zawodowego

Podstawa programowa określa cele, treści i umiejętności, które uczniowie powinni zdobyć na poszczególnych etapach nauki. Jej realizacja jest kluczowa dla kompleksowego i równomiernego rozwoju uczniów oraz przygotowania ich do dalszej edukacji lub życia zawodowego.

Realizacja podstawy programowej ma na celu rozwijanie kluczowych kompetencji uczniów, nie tylko tych związanych z konkretnymi przedmiotami, ale także umiejętności logicznego myślenia, rozwiązywania problemów czy skutecznej komunikacji. To przygotowanie do wyzwań, jakie stawia współczesny świat. Wspólne dążenie do osiągania wyznaczonych celów edukacyjnych i zapewnienia uczniom najlepszych warunków do rozwoju.

Przedmiot

Odniesienia bezpośrednie	Odniesienia pośrednie	Preteksty
Język polski		
IV. Samokształcenie. Uczeń: 9) rozwija umiejętności efektywnego posługiwania się technologią informacyjną oraz zasobami internetowymi i wykorzystuje te umiejętności do prezentowania własnych zainteresowań. I. Kształcenia literackie i kulturowe 2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń: 16) określa doświadczenia bohaterów literackich i porównuje je z własnymi;	I. Kształcenia literackie i kulturowe. 2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń: 9) wyodrębnia elementy składające się na spektakl teatralny (gra aktorska, reżyseria, dekoracja, charakteryzacja, kostiumy, rekwizyty, muzyka); wyodrębnia elementy dzieła filmowego i telewizyjnego (scenariusz, reżyseria, ujęcie, gra aktorska, muzyka); wskazuje cechy charakterystyczne przekazów audiowizualnych (filmu, programu informacyjnego, programu rozrywkowego).	III. Tworzenie wypowiedzi. 1. Elementy retoryki. Uczeń: 3) tworzy logiczną, semantycznie pełną i uporządkowaną wypowiedź, stosując odpowiednią do danej formy gatunkowej kompozycję i układ graficzny; rozumie rolę akapitów w tworzeniu całości myślowej wypowiedzi; 4) dokonuje selekcji informacji.

Przedmiot

Odniesienia bezpośrednie	Odniesienia pośrednie	Preteksty
Matematyka		
Brak bezpośrednich odniesień. Wstęp Matematyka jest nauką, która dostarcza narzędzi do poznawania środowiska i opisu zjawisk, dotyczących różnych aspektów działalności człowieka. Funkcjonowanie w konkretnych sytuacjach życiowych, rozwiązywanie typowych i nietypowych problemów, którym trzeba stawić czoła na różnych etapach życia, staje się łatwiejsze dzięki umiejętnościom kształconym przez matematykę. Podejmowanie właściwych decyzji, organizacja własnych działań czy precyzyjne porozumiewanie się często są niemożliwe bez umiejętności matematycznych. Znaczenie matematyki dla indywidualnego rozwoju jest nie do przecenienia.	VIII. Odczytywanie danych i elementy statystyki opisowej. Uczeń: 1) interpretuje dane przedstawione za pomocą tabel, diagramów słupkowych i kołowych, wykresów, w tym także wykresów w układzie współrzędnych; 2) tworzy diagramy słupkowe i kołowe oraz wykresy liniowe na podstawie zebranych przez siebie danych lub danych pochodzących z różnych źródeł; 3) oblicza średnią arytmetyczną kilku liczb.	IV. Równania z jedną niewiadomą. Uczeń: 4) rozwiązuje zadania tekstowe za pomocą równań pierwszego stopnia z jedną niewiadomą, w tym także z obliczeniami procentowymi; 5) przekształca proste wzory, aby wyznaczyć zadaną wielkość we wzorach geometrycznych (np. pól figur) i fizycznych (np. dotyczących prędkości, drogi i czasu).

Przedmiot

Odniesienia bezpośrednie	Odniesienia pośrednie	Preteksty
Przyroda		
Brak bezpośrednich odniesień. Wstęp Podczas zajęć w ramach przedmiotu przyroda zarówno terenowych, jak i w sali lekcyjnej, uczeń pod kierunkiem nauczyciela doskonali umiejętność właściwego reagowania w wypadku kontaktu z organizmami zagrażającymi życiu i zdrowiu. Ważne zagadnienia dotyczące budowy i higieny ciała oraz właściwej dbałości o własny organizm kształtują u ucznia poprawne zachowania w życiu codziennym.	II. Orientacja w terenie. Uczeń: 4) rysuje plan różnych przedmiotów; 5) wykonuje i opisuje szkic okolicy szkoły; 6) odczytuje informacje z planu i mapy posługując się legendą; 7) wskazuje na planie i mapie miejsce obserwacji i obiekty w najbliższym otoczeniu szkoły.	III. Pogoda, składniki pogody, obserwacje pogody. Uczeń: 5) podaje przykłady zastosowania termometru w różnych sytuacjach życia codziennego; 6) nazywa zjawiska pogodowe: burza, tęcza, deszcze nawalne, huragan, zawieja śnieżna i opisuje ich następstwa; 7) opisuje zasady bezpiecznego zachowania się podczas występowania niebezpiecznych zjawisk pogodowych (burzy, huraganu, zamieci śnieżnej); 8) opisuje i porównuje cechy pogody w różnych porach roku.

Przedmiot

Odniesienia bezpośrednie	Odniesienia pośrednie	Preteksty
Język obcy nowożytny		
Uczeń posługuje się podstawowym zasobem środków językowych (leksykalnych, gramatycznych, ortograficznych oraz fonetycznych), umożliwiającym realizację pozostałych wymagań ogólnych w zakresie następujących tematów: 4) praca (np. popularne zawody i związane z nimi czynności i obowiązki, miejsce pracy, wybór zawodu).	IV. Uczeń tworzy krótkie, proste, spójne i logiczne wypowiedzi ustne: 4) przedstawia intencje, marzenia, nadzieje i plany na przyszłość; 5) opisuje upodobania.	VIII. Uczeń przetwarza prosty tekst ustnie lub pisemnie: 2) przekazuje w języku obcym nowożytnym lub polskim informacje sformułowane w tym języku obcym; 3) przekazuje w języku obcym nowożytnym informacje sformułowane w języku polskim.

Przedmiot

Odniesienia bezpośrednie	Odniesienia pośrednie	Preteksty
Historia		
Wstęp. (...) Historia kształtuje także zdolności humanistyczne, sprawność językową, umiejętności samodzielnego poszukiwania wiedzy i korzystania z różnorodnych źródeł informacji, formułowania oraz wypowiadania własnych opinii. KLASA IV III. Refleksja nad historią jako nauką. Uczeń: 1. wyjaśnia, na czym polega praca historyka. KLASY V-VIII Brak bezpośrednich odniesień.	KLASA IV Elementy historii rodzinnej i regionalnej. Uczeń: 1) zbiera informacje na temat historii swojej rodziny, gromadzi pamiątki rodzinne i opowiada o nich. KLASY V-VIII XI. Rzeczpospolita Obojga Narodów i jej sąsiedzi w XVII wieku. Uczeń: 6) rozpoznaje charakterystyczne cechy kultury baroku, odwołując się do przykładów architektury i sztuki we własnym regionie. XIX. Europa po kongresie wiedeńskim. Uczeń: 2) charakteryzuje najważniejsze przejawy rewolucji przemysłowej (wynalazki i ich zastosowania, obszary uprzemysłowienia, zmiany struktur społecznych i warunków życia).	KLASA IV Postacie i wydarzenia o doniosłym znaczeniu dla kształtowania polskiej tożsamości kulturowej. Uczeń sytuuje w czasie i opowiada o: 11) laureatce Nagrody Nobla – Marii Skłodowskiej-Curie. KLASY V-VIII XII. Europa w XVII i XVIII wieku. Uczeń: 2. opisuje idee Oświecenia, podaje przykłady ich zastosowania w nauce, literaturze, architekturze i sztuce.

Przedmiot

Odniesienia bezpośrednie	Odniesienia pośrednie	Preteksty
Biologia		
Brak bezpośrednich odniesień. Wstęp (...) Niezwykle istotnym aspektem nauczania biologii jest zdrowie, stąd w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, zagadnienia dotyczące anatomii i fizjologii człowieka oraz ochrony jego zdrowia.	II. Różnorodność życia. 5) rośliny okrytonasienne – uczeń: G) planuje i przeprowadza doświadczenie wykazujące wpływ wybranego czynnika środowiska (temperatura, dostęp tlenu, światła lub wody) na proces kiełkowania nasion.	I. Organizacja i chemizm życia. Uczeń: 4) dokonuje obserwacji mikroskopowych komórki (podstawowej jednostki życia), rozpoznaje (pod mikroskopem, na schemacie, na zdjęciu lub na podstawie opisu) podstawowe elementy budowy komórki (błona komórkowa, cytoplazma, jądro komórkowe, chloroplast, mitochondrium, wakuola, ściana komórkowa) i przedstawia ich funkcje.

Przedmiot

Odniesienia bezpośrednie	Odniesienia pośrednie	Preteksty
Geografia		
IV. Krajobrazy świata: wilgotnego lasu równikowego i lasu strefy umiarkowanej, sawanny i stepu, pustyni gorącej i lodowej, tajgi i tundry, śródziemnomorski, wysokogórski Himalajów; strefowość a piętrowość klimatyczno-roślinna na świecie. Uczeń: 2. odczytuje wartość i opisuje przebieg temperatury powietrza oraz rozkład opadów atmosferycznych na podstawie klimatogramów i map klimatycznych.	VII. Geografia Europy: położenie i granice kontynentu; podział polityczny Europy; główne cechy środowiska przyrodniczego Europy; zjawiska występujące na granicach płyt litosfery; zróżnicowanie ludności oraz starzenie się społeczeństw; największe europejskie metropolie; zróżnicowanie źródeł energii w krajach europejskich; rolnictwo, przemysł i usługi w wybranych krajach europejskich; turystyka w Europie Południowej. Uczeń: 12. przedstawia znaczenie nowoczesnego przemysłu i usług w gospodarce na przykładzie Francji.	IV. Współrzędne geograficzne: szerokość i długość geograficzna; położenie matematyczno-geograficzne punktów i obszarów; rozciągłość południkowa i równoleżnikowa. Uczeń: 1) odczytuje szerokość i długość geograficzną wybranych punktów na globusie i na mapie; 2) na podstawie podanych współrzędnych geograficznych wskazuje położenie punktów i obszarów na mapach w różnych skalach; 3) wyznacza w terenie współrzędne dowolnych punktów (za pomocą mapy lub GPS).

Przedmiot

Odniesienia bezpośrednie	Odniesienia pośrednie	Preteksty
Wychowanie fizyczne		
Wstęp Wychowanie fizyczne pełni ważne funkcje edukacyjne, rozwojowe i zdrowotne: wspiera rozwój fizyczny, psychiczny, intelektualny i społeczny uczniów oraz kształtuje obyczaj aktywności fizycznej i troski o zdrowie w okresie całego życia, wspomaga efektywność procesu uczenia się oraz pełni wiodącą rolę w edukacji zdrowotnej uczniów. Rozwój fizyczny i sprawność fizyczna. 1. W zakresie wiedzy. Uczeń: 1) rozpoznaje wybrane zdolności motoryczne człowieka.	KLASY IV III. Bezpieczeństwo w aktywności fizycznej. 1. W zakresie wiedzy. Uczeń: 3) wymienia osoby, do których należy zwrócić się o pomoc w sytuacji zagrożenia zdrowia lub życia. KLASY V-VI IV. Edukacja zdrowotna. 1. W zakresie wiedzy. Uczeń: 1) wyjaśnia pojęcie zdrowia; 2) opisuje pozytywne mierniki zdrowia.	IV. Edukacja zdrowotna. W zakresie umiejętności. Uczeń: 1) przestrzega zasad higieny osobistej i czystości odzieży.

Przedmiot

Odniesienia bezpośrednie	Odniesienia pośrednie	Preteksty
Technika		
Wstęp: (...) Podczas praktycznej działalności uczeń wyrabia prawidłowe nawyki zachowań, które są niezbędne w dorosłym życiu zawodowym. Ma możliwość działania na realnym stanowisku pracy uwzględniającym niezbędne wymagania bezpieczeństwa i higieny pracy. Wykorzystanie metody praktycznej działalności powoduje, że technika staje się przedmiotem weryfikacji i praktycznego wykorzystania wiedzy już poznanej z zakresu m.in. matematyki, biologii, informatyki oraz fizyki. Na zajęciach techniki uczeń ujawnia swoje predyspozycje, zainteresowania techniczne i zawodowe, odkrywa talenty i pasje techniczne. Przedmiot technika stanowi nieodzowny element łączący kształcenie ogólne i kształcenie zawodowe w przyszłości. To na tych zajęciach przyszli technicy i inżynierowie powinni odkrywać swoje predyspozycje. I. Kultura pracy. Uczeń: 10) ocenia swoje predyspozycje techniczne w kontekście wyboru przyszłego kierunku kształcenia.	III. Inżynieria materiałowa. Uczeń: 5) dokonuje wyboru materiału w zależności od charakteru pracy.	III. Inżynieria materiałowa. Uczeń: 1) rozpoznaje materiały konstrukcyjne (papier, drewno i materiały drewnopochodne, metale, tworzywa sztuczne, materiały włókiennicze, materiały kompozytowe, materiały elektrotechniczne) oraz elementy elektroniczne (rezystory, diody, tranzystory, kondensatory, cewki itp.).

Przedmiot

Odniesienia bezpośrednie	Odniesienia pośrednie	Preteksty
Muzyka		
Wstęp (...) Zadaniem muzyki jest przede wszystkim rozwijanie wrażliwości, wyobraźni i kreatywności uczniów. Nie do przecenienia jest również znaczenie emocjonalne muzyki, które niesie aktywne muzykowanie i jej percepcja. Emocjonalność stanowi istotny czynnik kształtujący rozwój ucznia i determinujący postrzeganie siebie, innych ludzi i świata (...).	III. Kultura muzyczna, narodowe i światowe dziedzictwo kulturowe. Uczeń: 1. zna repertuar kulturalnego człowieka, orientując się w sztandarowych utworach z dziejów historii muzyki i współczesnej kultury muzycznej oraz wartościowej muzyki popularnej.	I. Indywidualna i zespołowa ekspresja muzyczna. 2. W zakresie gry na instrumentach. Uczeń: 1) gra na instrumentach ze słuchu lub/i przy pomocy nut (w zespole lub/i solo) na jednym lub kilku instrumentach melodycznych (do wyboru np. flet podłużny, flażolet /flecik polski, pianino, keyboard, gitara, dzwonki, metalofon, ksylofon i inne) oraz perkusyjnych niemelodycznych.

Przedmiot

Odniesienia bezpośrednie	Odniesienia pośrednie	Preteksty
Plastyka		
Wstęp (...) Plastyka jest także ważnym elementem wychowania: stanowi wartościową ofertę wypełnienia wolnego czasu, wspiera integrację społeczną uczniów, wprowadza w zagadnienia wiążące się z ochroną dóbr kultury i własności intelektualnej, traktuje sztukę jako źródło wzruszeń i nauki, a pracę artystyczną – jako wyraz wiary w siebie i odwagi (...).	I. Opanowanie zagadnień z zakresu języka i funkcji plastyki; podejmowanie działań twórczych, w których wykorzystane są wiadomości dotyczące formy i struktury dzieła. Uczeń: 1) wykazuje się znajomością dziedzin sztuk plastycznych: malarstwa, rzeźby, grafiki, architektury (łącznie z architekturą wnętrz), rysunku, scenografii, sztuki użytkowej dawnej i współczesnej (w tym rzemiosła artystycznego); rozumie funkcje tych dziedzin i charakteryzuje ich język; rozróżnia sposoby i style wypowiedzi w obrębie dyscyplin; zna współczesne formy wypowiedzi artystycznej, wymykające się tradycyjnym klasyfikacjom, jak: happening, performance, asamblaż; sztuka nowych mediów.	II. Doskonalenie umiejętności plastycznych – ekspresja twórcza przejawiająca się w działaniach indywidualnych i zespołowych. Uczeń: 4) projektuje graficzne formy użytkowe (zaproszenie, okładka, plakat); kształtuje przestrzenne formy dekoracyjne i scenograficzne – indywidualnie i w zespole; umiejętności te wykorzystuje w przygotowywaniu imprez i uroczystości szkolnych, np. powiązanych z kalendarzem różnego typu świąt.

4. Doradztwo zawodowe na lekcjach przedmiotowych

Treści Zestaw narzędzi edukacyjnych na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej: <https://zpe.gov.pl/a/zestawy-narzedzi-edukacyjnych/DdkFeif7i> to programy nauczania z konspektami scenariuszy zajęć/lekcji, poradniki metodyczne ze scenariuszami zajęć, interdyscyplinarne projekty edukacyjne, narzędzia do pomiaru dydaktycznego i do ewaluacji kompetencji kluczowych. W odniesieniu do zamieszczonych scenariuszy wskazano możliwości relacji zadań z zakresu wspierania rozwoju zawodowego uczniów w trakcie zajęć lekcyjnych.

4.1. Język polski

Przykłady nawiązania:

- redagowanie pism użytkowych: napisz CV wybranego bohatera z lektury;
- wystąpienia publiczne: wejdź w rolę adwokata i przygotuj mowę obronną dla bohatera lektury;
- wchodzenie w role: wyobraź sobie, że jesteś przedstawicielem HR, którego z bohaterów lektury zatrudniłbyś w swojej firmie i dlaczego?
- porównywanie: mocne strony głównej postaci to..., jakie są twoje?
- nawiązania: w omawianym tekście bohaterowie przeżywają wiele zmian związanych z sytuacją w jakiej się znaleźli, jak ty reagujesz na zmianę?
- dostrzeganie relacji: aby wykonywać daną czynność należy...

Skorzystaj:

Program nauczania języka polskiego II etap edukacyjny: <https://zpe.gov.pl/a/program-nauczania-jezyka-polskiego-ii-etap-edukacyjny/D12FIRaZK?lang=pl>

Przykład treści doradczych:

„Nigdy nie będziemy sami” – opracowujemy bank pomysłów: <https://static.zpe.gov.pl/portal/f/res/R6VwG4jBYqefW/2/2ICDrJlp7VPUfnT7LJxJSWH9HJzFHblq.pdf>

Klasa: IV / czas trwania zajęć/lekcji: 60 min.

Kod QR:

Poznanie siebie:

Część zamykająca – wykonanie przez uczniów ćwiczenia polegającego na nazwaniu ich uczuć i przeżyć:

- w trakcie szukania rozwiązań,
- w sytuacji poznania różnych propozycji.

B. Treści programowe z zakresu doradztwa zawodowego dla klas IV–VI szkół podstawowych

- Poznanie własnych zasobów. Uczeń:
 - wskazuje swoje mocne strony oraz możliwości ich wykorzystania w różnych dziedzinach życia.

4.2. Język obcy nowożytny

Przykłady nawiązania:

- poznawanie nazw zawodów ich opisów;
- opisywanie własnych zainteresowań;
- przedstawianie swojej osoby w różnych kontekstach;
- tworzenie pism formalnych takich jak np. CV, życiorys;
- możliwości kształcenia za granicą poprzez elementy kulturowe zawarte w treściach programowych;
- sławne postaci historyczne i żyjące współcześnie oraz ich historie.

Skorzystaj:

Link do propozycji programu:

Program nauczania języka angielskiego, Język I oraz Język II: <https://zpe.gov.pl/a/program-nauczania-jezyka-angielskiego-jezyk-i-oraz-jezyk-ii/DUCesaTDa?lang=pl>

Link do programu i scenariuszy:

Program nauczania języka angielskiego w szkole podstawowej. Scenariusze zajęć

Czy jesteś na tyle odważny, żeby podnieść rękawicę rycerza?/Are you brave enough to pick up a knight's gauntlet?: <https://static.zpe.gov.pl/portal/f/res/Ryj5lkC3Kt7Yi/2/2VnyuGucb7HH3ZW2F6A10aVA7I1cX61K.pdf>

Klasa: V / czas trwania zajęć/lekcji: 45 min.

Kod QR

Przykład:

Etap wstępny: Zaczniemy od wisielca ze słowem „KNIGHT”. Zapytaj uczniów: “Do you know who a knight is?”. Pokaż obrazek przedstawiający średniowiecznego rycerza. Napisz na tablicy: „A medieval knight”. Zapytaj uczniów: “How would you describe a knight?”. Przykładowe odpowiedzi: “brave, famous, honour(able)”. Zapytaj: „What does a knight wear?”. Przykładowe odpowiedzi: „an armour, a weapon, a metal gauntlet (glove)”. Zapisz te słowa na tablicy. „A knight wears a lot of things which cost a lot of money. Do you think young boys wanted to become knights?”. Odpowiedź: “Yes, of course, but what did they need?”. Przykładowa odpowiedź: “They needed to be brave to fight for their king, but also they needed quite a lot of money! Could girls become knights?”. Odpowiedź: „No, sadly not”.

Można poszerzyć aktywność o pytanie: Jakie cechy z opisu rycerza ma każdy z was?

B. Treści programowe z zakresu doradztwa zawodowego dla klas IV–VI szkół podstawowych

- Poznanie własnych zasobów. Uczeń:
 - wskazuje swoje mocne strony oraz możliwości ich wykorzystania w różnych dziedzinach życia.

4.3. Muzyka

Przykłady nawiązania:

- zwiększanie świadomości własnych zdolności i predyspozycji;
- rozwijanie umiejętności wokalnych, umiejętności gry na instrumentach;
- sławni muzycy i ich cechy;
- przybliżanie zawodów i specjalności związanych z określoną dziedziną;
- instrumenty muzyczne.

Skorzystaj:

Link do propozycji programu:

Program nauczania muzyki dla II etapu edukacyjnego: <https://zpe.gov.pl/a/program-nauczania-muzyki-dla-ii-etapu-edukacyjnego/De9H3Gf3i>

Link do programu i scenariuszy:

Sekrety śpiewania: <https://static.zpe.gov.pl/portal/f/res/R15s7ww8d63I5/2/2GsTVToz7kQaUDyQbRwoZrtxuMlvBuXp.pdf>

Klasa: VI / czas trwania zajęć/lekcji: 45 min.

Kod QR

Przykład:

2. Faza realizacyjna

- a. Prezentacja pieśni (z akompaniamentem), podczas której nauczyciel zwraca uwagę na postawę śpiewaczą, a po niej naprowadza uczniów na rozmowę o sztuce śpiewu.
- b. Wysłuchanie piosenki w wyk. Jerzego Stuhra pt. „Śpiewać każdy może”.
- c. Dyskusja/debata na temat: Czym jest śpiew i jakim jest narzędziem muzycznej ekspresji?
- d. Element zawodoznawczy: umiejętności wokalne a zawody jakie można wykonywać? Czy każdy może śpiewać i traktować to jak zawód?

B. Treści programowe z zakresu doradztwa zawodowego dla klas IV–VI szkół podstawowych

2. Świat zawodów i rynek pracy. Uczeń:

2.3 podaje czynniki wpływające na wybory zawodowe.

4.4. Plastyka

Przykłady nawiązania:

- zwiększanie świadomości własnych zdolności i predyspozycji. rozwijanie umiejętności manualnych, zamiłowania do sztuki;
- sławni malarze i ich cechy;
- zawody związane z muzyką: wokalistyka, instrumentalistyka, zawody związane z kulturą i sztuką.

Skorzystaj:

Link do propozycji programu:

Program nauczania plastyki dla szkoły podstawowej: <https://zpe.gov.pl/a/program-nauczania-plastyki-dla-szkoly-podstawowej/D19HSoUEM>

Link do programu i scenariuszy:

Czy artysta to zawód? – Projektujemy projekt: <https://static.zpe.gov.pl/portal/f/res/R1FbwJASqE924/2/1VfWzJNtsW3VYbySakmISq4Jv1XqYHM3.pdf>

Klasa: VII/ czas trwania zajęć/lekcji: 45 min.

Kod QR

Przykład:

Opis przebiegu zajęć/lekcji: komentarz – w trakcie wcześniejszej lekcji pytamy uczniów: czy artysta to zawód, dlaczego tak uważacie? Prosimy, aby na następne zajęcia sami lub w parach napisali, skąd można dowiedzieć się o zawodach związanych ze sztukami pięknymi i wypisali nazwy jak największej liczby zawodów, o których dowiedzieli się z tych źródeł.

B. Treści programowe z zakresu doradztwa zawodowego dla klas IV–VI szkół podstawowych

2. Świat zawodów i rynek pracy. Uczeń:

2.2 podaje nazwy zawodów wykonywanych przez osoby w bliższym i dalszym otoczeniu oraz opisuje podstawową specyfikę pracy w wybranych zawodach.

4.5. Historia

Przykłady nawiązania:

- Rodzina: zbieranie informacji o ścieżkach zawodowych w rodzinie odnośnie ich do swoich zainteresowań;
- wartości: w życiu człowieka i pracy;
- dostrzeganie relacji: rola wykształcenia w określonych okresach historycznych;
- wyjaśnianie: dlaczego nie ma już pewnych zawodów;
- rozpoznawanie własnych zasobów: jakie wspólne cechy mam z np. Napoleonem;
- zarządzanie zmianą: dostrzeganie zmiany w życiu politycznym i społecznym oraz ciągłości w rozwoju kulturowym;
- znaczenie pracy i jej wpływ na ludzi na przestrzeni dziejów;
- poznawanie historii zawodów;
- sylwetki sławnych ludzi i ich kariery zawodowe.

Skorzystaj:

Link do poradnika i scenariuszy:

Dokąd sięgają korzenie polskości?: <https://static.zpe.gov.pl/portal/f/res/RLlcXjs0L6zur/1670514368/vsq6eqsaXLSHrdXmXruu1rkmhTkFJE0Q.pdf>

Klasa: V / czas trwania zajęć/lekcji: 45 min.

Scenariusz lekcji Poradnik metodyczny do programu nauczania historii dla szkoły podstawowej.

Kod QR

Przykład:

Wchodzenie w rolę sprawdzanie swoich własnych możliwości.

Wybierzcie spośród siebie:

- lidera, który pokieruje waszą pracą;
- sprawozdawcę, który przedstawi wyniki waszej pracy na forum klasy;
- sekretarza, który zapisze wasze myśli;
- strażnika czasu, który dopilnuje, by wasza praca przebiegała sprawnie i szybko.

Po zakończeniu omówienia ról. Jakie cechy trzeba mieć aby móc sprawować takie role?

B. Treści programowe z zakresu doradztwa zawodowego dla klas IV–VI szkół podstawowych

1. Poznawanie własnych zasobów, Uczeń:

1.3 podejmuje działania w sytuacjach zadaniowych i ocenia swoje działania, formułując wnioski na przyszłość.

4.6. Biologia

Przykłady nawiązania:

- motywacja: rozmowy na temat motywacji, jaką kierują się osoby wybierające zawody związane z długoletnimi obserwacjami zjawisk przyrody, nierzadko w ekstremalnych warunkach, jak oceanografowie lub ichtiolodzy, zoolodzy zajmujący się badaniem i ochroną gatunków zagrożonych, zamieszkujących pustynie lub lasy tropikalne;
- zdrowie jako wartość w życiu człowieka;
- rozwój kompetencji osobistych takich jak sumienność, cierpliwość, systematyczność;
- rozwijanie zainteresowań poprzez możliwości eksploracji siebie i świata.

Skorzystaj:

Link do propozycji programu:

Program nauczania biologii w szkole podstawowej: <https://zpe.gov.pl/a/program-nauczania-biologii-dla-szkoly-podstawowej/DMPgQsVH1?lang=pl> Joanna Gałuszka

Link do programu i scenariuszy:

Czy chemia jest w nas?: <https://static.zpe.gov.pl/portal/f/res/RDMYwsHLwlkBj/2/14f0tIgy80Y2a0pAtsgwJE2zrmspmAgw.pdf>

Czas trwania zajęć/lekcji: 45 min.

Kod QR

Przykład:

Wzmocnienie treści o aspekt doradczy.

Zadanie na początek lekcji.

Zanim przystąpimy do omówienia tekstu/analizy zjawiska/oceny postaci, zastanówcie się chwilę, z jakimi postawami/zawodami/sytuacjami itd. wam się kojarzy.

B. Treści programowe z zakresu doradztwa zawodowego dla klas IV–VI szkół podstawowych

2. Świat zawodów i rynek pracy Uczeń:

2.1 wymienia różne grupy zawodów i podaje przykłady zawodów charakterystycznych dla poszczególnych grup, opisuje różne ścieżki ich uzyskiwania oraz podstawową specyfikę pracy w zawodach.

4.7. Przyroda

Przykłady nawiązania:

- bezpieczeństwo w dbałości o zdrowie;
- obserwacja zjawisk związanych z funkcjonowaniem człowieka;
- poznawanie swojego najbliższego otoczenia;
- świadomość ekologiczna.

Skorzystaj:

Link do propozycji programu:

Program nauczania przyrody dla szkoły podstawowej: <https://zpe.gov.pl/a/program-nauczania-przyrody-dla-szkoly-podstawowej/Ds2FI7doZ>

Link do programu i scenariuszy:

Planujemy obserwację: <https://static.zpe.gov.pl/portal/f/res/RurgWIElKwQC/2/2Rb0SAq0tIb9ktz2mwNxB9FXtNxgnjuU.pdf>

Kod QR

Przykład:

Pracując w niewielkich grupach uczniowie oglądają przyrządy i starają się dociec, jak działają te urządzenia oraz jak należy się nimi posługiwać. Nauczyciel zachęca do samodzielnego testowania przyrządów i odkrywania ich możliwości. Uczniowie ustalają nazwy przyrządów, a następnie wykonują ćwiczenia interaktywne znajdujące się w kolekcji aplikacji Badamy przyrodę.

B. Treści programowe z zakresu doradztwa zawodowego dla klas IV–VI szkół podstawowych

2. Świat zawodów i rynek pracy Uczeń:

2.4 posługuje się przyborami i narzędziami zgodnie z ich przeznaczeniem oraz w sposób twórczy i niekonwencjonalny.

4.8. Geografia

Przykłady nawiązania:

- wiedza teoretyczna o specyfice regionu;
- zasoby naturalne;
- analiza konkretnego rynku pracy.

Skorzystaj:

Link do propozycji programu:

Program nauczania geografii dla szkoły podstawowej: <https://zpe.gov.pl/a/program-nauczania-geografii-dla-szkoly-podstawowej/DaOL6wU4i>

Link do programu i scenariuszy:

Co przyczyniło się do rozwoju turystyki Europy Południowej?: <https://static.zpe.gov.pl/portal/f/res/RCsioYp3MEkyk/2/yJsbPJC4qI5cCB2Ba3C1OX24pbpaGWZx.pdf>

Klasa: VI / czas trwania zajęć/lekcji: 45 min

Kod QR

Przykład:

Faza wstępna: rozszerzenie fazy wstępnej lekcji o „Krótką piłkę”.

Spróbujcie – bez dłuższego zastanawiania się – odpowiedzieć na pytanie: jakie zawody wykonuje się w turystyce? Zapiszcie swoje skojarzenia na kartce, wrócimy do nich na zakończenie lekcji.

Faza podsumowująca: stwórzmy katalog zawodów związanych z turystyką. Wybierzcie jeden i jako praca domowa zróbcie jego opis.

B. Treści programowe z zakresu doradztwa zawodowego dla klas IV–VI szkół podstawowych

2. Świat zawodów i rynek pracy Uczeń:

2.1 wymienia różne grupy zawodów i podaje przykłady zawodów charakterystycznych dla poszczególnych grup, opisuje różne ścieżki ich uzyskiwania oraz podstawową specyfikę pracy w zawodach.

4.9. Matematyka

Przykłady nawiązania:

- posługiwanie się różnymi przyrządami;
- odniesienia do różnych zawodów i użyteczności matematyki w tych zawodach;
- umiejętność autoprezentacji;
- rozwijanie pasji i zainteresowań;
- praca w grupie, rozwijanie kompetencji liderkich.

Treści na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej: <https://zpe.gov.pl/a/zestaw-narzedzi-edukacyjnych-biologia-ii-etap-edukacyjny/D13liW2RB>

Skorzystaj:

Link do propozycji programu:

Programy nauczania ze scenariuszami do matematyki, II etap edukacyjny: <https://zpe.gov.pl/a/programy-nauczania-ze-scenariuszami-do-matematyki-ii-etap-edukacyjny/DoKh1qbjE?lang=pl>

Link do programu i scenariuszy:

Budujemy osiedle mieszkaniowe: <https://static.zpe.gov.pl/portal/f/res/R1HNBzKSBSi7w/2/26MSjajBqr0LAleVnbe1eBMnYYTbWifK.pdf>

Klasa: IV / czas trwania zajęć/lekcji: 45 min.

Kod QR

Przykład:

Nauczyciel dzieli uczniów na 5 grup zadaniowych. Uczniowie mają zaprojektować osiedle, na którym znajdują się 4 bloki mieszkaniowe, szkoła oraz plac zabaw.

Rozszerzenie treści o zawody: jakie specjalizacje zawodowe muszą się pojawić, aby powstał projekt. Uczniowie wypisują wszystkie zawody jakie znają jakie pojawiają się w procesie powstawania osiedla.

Prezentacja (dzielenie się wiedzą i doświadczeniem z innymi uczniami).

B. Treści programowe z zakresu doradztwa zawodowego dla klas IV–VI szkół podstawowych

2. Świat zawodów i rynek pracy Uczeń:

2.4 posługuje się przyborami i narzędziami zgodnie z ich przeznaczeniem oraz w sposób twórczy i niekonwencjonalny.

4.10. Informatyka

Przykłady nawiązania:

- kompetencje przyszłości;
- umiejętności wymagana na rynku pracy;
- rozwój poprzez kształcenie takich umiejętności jak: logiczne myślenie, precyzyjne prezentowanie myśli i pomysłów;

- organizacja pracy;
- budowanie kompetencji potrzebnych do pracy zespołowej i efektywnej realizacji projektów.

Skorzystaj:

Link do propozycji programu:

Programy nauczania ze scenariuszami do informatyki, II etap edukacyjny: <https://zpe.gov.pl/a/programy-nauczania-ze-scenariuszami-do-informatyki-ii-etap-edukacyjny/DqwTfXn03?lang=pl>

Link do programu i scenariuszy:

Program nauczania informatyki w klasach IV–VIII szkoły podstawowej: <https://static.zpe.gov.pl/portal/f/res/RoinkSyXG2GJm/2/IYp0YKJMaAfRQ8RJD01mTUFHghLkvChE.pdf>

Zabawy z kodowaniem, cz. 2: <https://static.zpe.gov.pl/portal/f/res/RoinkSyXG2GJm/2/IYp0YKJMaAfRQ8RJD01mTUFHghLkvChE.pdf>

Klasa: IV / czas trwania zajęć/lekcji: 45 min.

Kod QR

Przykład:

Opis przebiegu zajęć/lekcji część wstępna lekcji (2-3 minuty): nauczyciel mówi, co będziemy robić – bawić się w chowanie rzeczy, a informacje o tym, gdzie i jaki przedmiot został schowany należy zakodować w systemie 4-dwójkowym. Zespół szukający ma odkodować informacje i znaleźć schowany przedmiot.

Uwzględnienie w toku lekcji zawodów w których kodowanie jest ważnym elementem.

B. Treści programowe z zakresu doradztwa zawodowego dla klas IV–VI szkół podstawowych

3. Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie. Uczeń:

3.1 uzasadnia potrzebę uczenia się i zdobywania nowych umiejętności.

4.11. Technika

Przykłady nawiązania:

- praktyczne działania;
- wyrabianie prawidłowych nawyków zachowań, które są niezbędne w dorosłym życiu zawodowym;
- możliwość działania na realnym stanowisku pracy uwzględniającym niezbędne wymagania bezpieczeństwa i higieny prac;
- uczeń ujawnia swoje predyspozycje, zainteresowania techniczne i zawodowe, odkrywa talenty i pasje techniczne.

Skorzystaj:

Link do propozycji programu:

Program nauczania techniki dla szkoły podstawowej: <https://zpe.gov.pl/a/program-nauczania-techniki-dla-szkoly-podstawowej/DAzeOPi5e>

Link do programu i scenariuszy:

Wykonujemy wyroby z tekstyliów: <https://static.zpe.gov.pl/portal/f/res/R1N6wQacTXtDy/2/1qiGZMtPUlxkppvijqt1uF72kA1lGWQU.pdf>

Klasa: V / czas trwania zajęć/lekcji: 4 x 45 min.

QR Kod

Przykład:

Faza przygotowawcza

- Przed zajęciami prowadzący zapoznaje się z aplikacją „Wykroje krawieckie” oraz przygotowuje materiały i narzędzia potrzebne do wykonania projektów.
- Na zajęciach nauczyciel zapisuje na tablicy temat lekcji i zapoznaje uczniów z jej celem.

Poszerzenie fazy przygotowawczej o rozmowę na temat zainteresowań i predyspozycji.

B. Treści programowe z zakresu doradztwa zawodowego dla klas IV–VI szkół podstawowych

1. Poznawanie własnych zasobów Uczeń:

1.4 prezentuje swoje zainteresowania i uzdolnienia wobec innych osób z zamiarem zaciekawienia odbiorców.

4.12. Wychowanie fizyczne

Przykłady nawiązania:

- funkcje edukacyjne, rozwojowe i zdrowotne: wspiera rozwój fizyczny, psychiczny, intelektualny i społeczny;
- wspomaga efektywność procesu uczenia się oraz pełni wiodącą rolę w edukacji zdrowotnej uczniów.

Skorzystaj:

Link do propozycji programu:

Program nauczania wychowania fizycznego dla szkoły podstawowej: <https://zpe.gov.pl/a/program-nauczania-wychowania-fizycznego-dla-szkoly-podstawowej/DrThDEGpP>

Link do programu i scenariuszy:

Tworzymy przykładowe rozkłady dnia: <https://static.zpe.gov.pl/portal/f/res/R1AVxueS7iLru/2/hAYDFB8x2eni3pyC5HQZzE0j3uUHdXbD.pdf>

QR Kod

Przykład:

Cel poznawczy: uczeń opracowuje rozkład dnia, uwzględniając proporcje między pracą a wypoczynkiem, wysiłkiem umysłowym a fizycznym, rozumiejąc rolę wypoczynku w efektywnym wykonywaniu pracy zawodowej.

B. Treści programowe z zakresu doradztwa zawodowego dla klas IV–VI szkół podstawowych

4. Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych. Uczeń:

4.3 próbuje samodzielnie podejmować decyzje w sprawach związanych bezpośrednio z jego osobą.

Bibliografia

1. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 lutego 2019 r. w sprawie doradztwa zawodowego. Dz.U. 2019 poz. 325 <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20190000325> [dostęp: 19.11.2023]
2. Podstawa programowa www.podstawaprogramowa.pl [dostęp: 19.11.2023]
3. Wiktorowski M., Realizacja doradztwa zawodowego na przedmiotach ogólnych – biologia, <http://www.cen.edu.pl/Materialy-metodyczne,195/Realizacja-doradztwa-zawodowego-na-predmiotach-ogolnych-biologia-21-09-2023,3033.html> [dostęp: 19.11.2023]
4. Nowacka I., Doradztwo zawodowe na lekcjach poszczególnych przedmiotów, <https://edurada.pl/doradztwo-zawodowe-na-lekcjach-poszczegolnych-predmiotow/> [dostęp: 19.11.2023]
5. Maksim M., Ze szkoły na rynek pracy. Modele, koncepcje i instrumenty wsparcia, <https://repozytorium.umk.pl/bitstream/handle/item/6843/Ze%20szko%C5%82y%20na%20rynek%20pracy-1.pdf?sequence=1> [dostęp: 19.11.2023]
6. Czy doradcy zawodowi są jeszcze potrzebni? Sztuczna inteligencja rekomenduje ścieżki kariery i pomaga w szukaniu pracy, <https://kadry.infor.pl/kadry/hrm/rekrutacja/6314901,czy-doradcy-zawodowi-sa-jeszcze-potrzebni-sztuczna-inteligencja-reko.html> [dostęp: 19.11.2023]
7. Zestaw przykładowych programów preorientacji zawodowej, orientacji zawodowej oraz doradztwa zawodowego dla systemu oświaty, <https://doradztwo.ore.edu.pl/wp-content/uploads/Zestaw-przy%C5%82adowych-program%C3%B3w-1.pdf> [dostęp: 19.11.2023]
8. DORADZTWO ZAWODOWE. Mocne i Słabe Strony. Edukacja w Chmurach, UŚ, <https://www.youtube.com/watch?v=wKdGMIivbm8&t=7s> [dostęp: 19.11.2023]

9. DORADZTWO ZAWODOWE. Winda Do Kariery, cz. 1. Edukacja w Chmurach, UŚ, <https://www.youtube.com/watch?v=o671aJgJFZs&t=79s> [dostęp: 19.11.2023]
10. Zawody przyszłości <https://www.youtube.com/watch?v=A1AJAqleigl> [dostęp: 19.11.2023]
11. Zawody przyszłości. Dla pieniędzy, <https://www.youtube.com/watch?v=xSSZ62r4lok&t=2s> [dostęp: 19.11.2023]
12. Jaki zawód wybrać – Katharine Brooks. Nieprzeciętne życie <https://www.youtube.com/watch?v=M0alkoHdCQQ&t=68s> [dostęp: 19.11.2023]
13. Uczeń. Uczelnia. Jak uczyć się. Nieprzeciętne życie <https://www.youtube.com/watch?v=WBQA0dX3ys8>

Pakiet dla nauczycieli klas VII-VIII szkół podstawowych.

Część II.

Spis treści

Edukacja zgodna z rynkiem pracy. Część 2	47
1. Metody aktywizujące na lekcjach	59
1.1. Intrygujący początek lekcji. Uruchamianie uwagi	59
1.2. Ukierunkowanie uwagi	61
1.3. Utrzymywanie uwagi uczniów	62
1.4. Metody przydatne w fazie Ukończenia	66
1.5. Metoda projektu jako dominanta warunków i sposobu realizacji podstawy programowej	66
1.6. Zasoby przydatne nauczycielom w planowaniu pracy z klasami zróżnicowanymi	67
2. Odniesienia do treści doradztwa zawodowego w podstawie pro gramowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej (klasy VII-VIII)	68
2.1. Język polski	68
2.2. Język obcy nowożytny	71
2.3. Muzyka	72
2.4. Plastyka	73
2.5. Historia	75
2.6. Wiedza o społeczeństwie	77
2.7. Geografia	79
2.8. Biologia	82
2.9. Chemia	83
2.10. Fizyka	84
2.11. Matematyka	86
2.12. Informatyka	88
2.13. Wychowanie fizyczne	91
2.14. Edukacja dla bezpieczeństwa	93
2.15. Wychowanie do życia w rodzinie	94
2.16. Etyka	96
Bibliografia	98

Edukacja zgodna z rynkiem pracy. Część 2

**Dobry nauczyciel jest jak ogrodnik.
Nie może zmusić rośliny, aby urosła. Jego zadanie polega
na stworzeniu dla niej możliwie jak najlepszych warunków
do wzrostu oraz rozwoju.**

Ken Robinson

W klasach VII i VIII szkoły podstawowej spotykają się uczniowie i uczennice reprezentujący, w zależności od indywidualnego rytmu rozwoju, dwie fazy: końcowy etap wczesnej fazy dorastania i początkowy etap późnej dorosłości. W codziennej pracy nauczycieli istotna jest uważność w obserwacji funkcjonowania nastolatków, skutkująca profesjonalną oceną funkcjonalną, uwzględniającą czynniki z różnych obszarów rozwojowych okresu dorastania.

Rysunek 1.

Kamienie milowe w rozwoju nastolatka we wczesnej fazie dorastania.

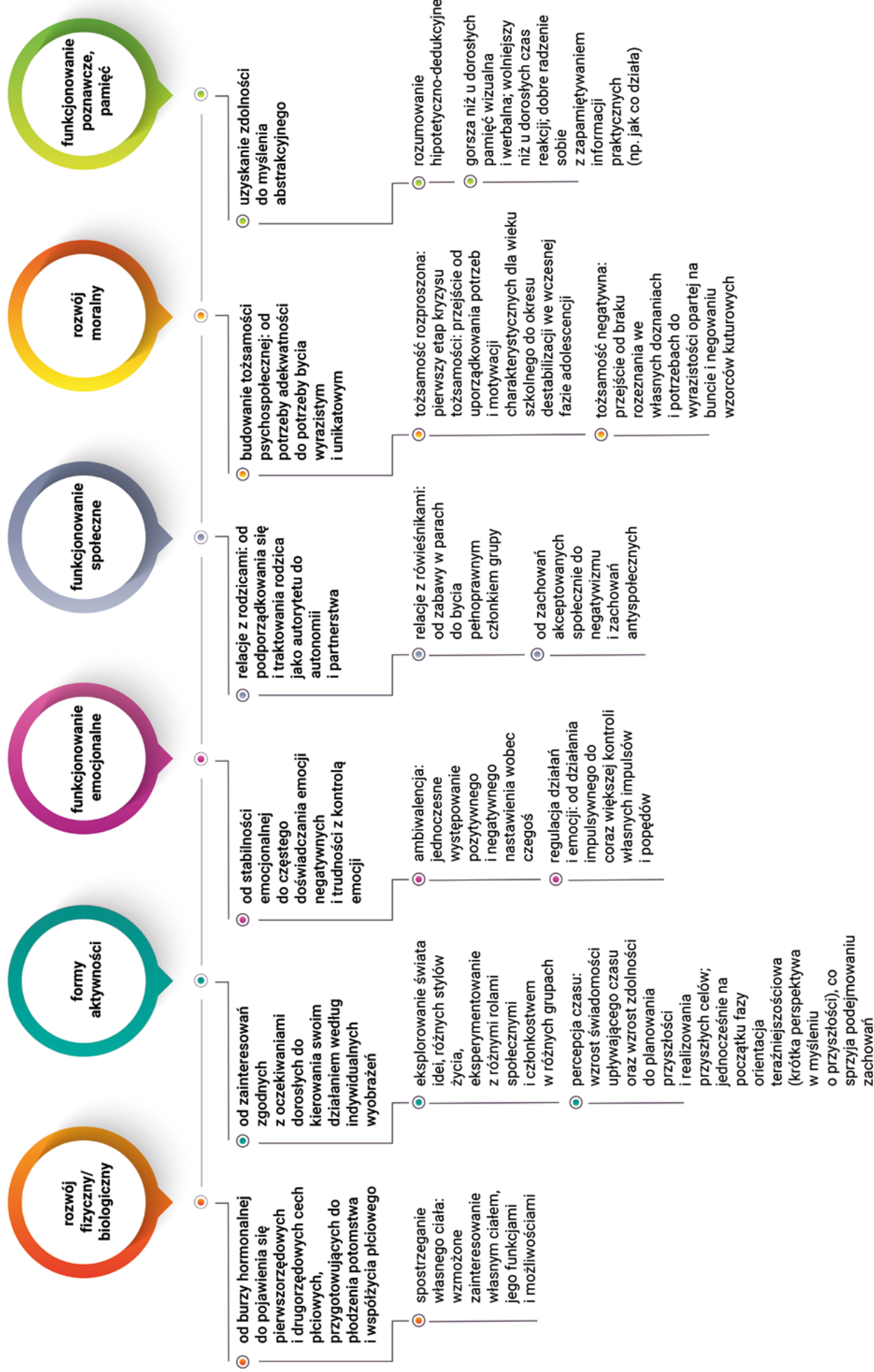
Opracowanie własne na podstawie: A. I.Brzezińska (red.), Niezbędnik Dobrego Nauczyciela. Seria I. Rozwój w okresie dzieciństwa i dorastania. Tom 5; K. Piotrowski, B.Ziółkowska, J. Wojciechowska, Rozwój nastolatka. Wczesna faza dorastania, IBE, Warszawa 2014.

Rysunek 2.

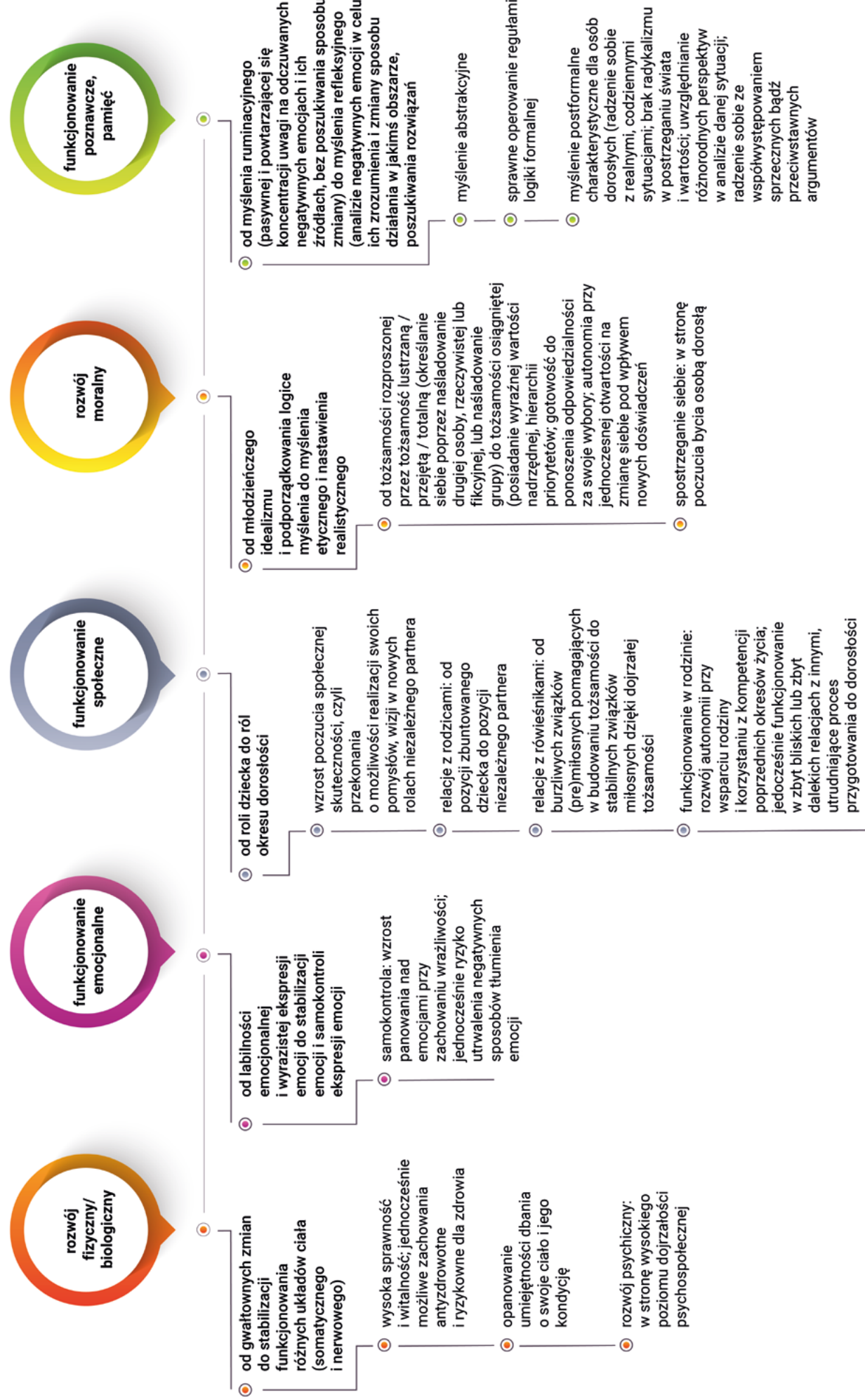
Kamienie milowe w rozwoju nastolatka w w późnej fazie dorastania. Opracowanie. własne na podstawie: A. I.Brzezińska (red.), Niezbędnik Dobrego Nauczyciela. Seria I. Rozwój w okresie dzieciństwa i dorastania. Tom 5; K. Piotrowski, B.Ziółkowska, J. Wojciechowska, Rozwój nastolatka. Wczesna faza dorastania, IBE, Warszawa 2014.

Część wstępna podstawy programowej dla szkoły podstawowej nakłada na wszystkich nauczycieli obowiązek realizacji zadań istotnych dla wspierania nastolatków w procesach tranzycji – zarówno tych, które są związane z ich „wędrowką” przez fazy rozwojowe, jak i tych, które wiążą się z przejściem na kolejne etapy edukacyjne, a finalnie – na rynek pracy.

Kamienie milowe w rozwoju nastolatka – wczesna faza dorastania (11/12 – 14/15 lat)

Kamienie milowe w rozwoju nastolatka – późna faza dorastania (14/15 – 19/20 lat)

W kontekście tranzykcji na rynek pracy ważna jest dla osób pracujących w szkole z uczniami i uczennicami klas VII i VIII wiedza o fazach rozwoju zawodowego z jednoczesną świadomością, że człowiek uczy się i rozwija przez całe życie. Uczniowie i uczennice klas VII i VIII mają już za sobą etap fantazji, gdy jako dzieci zdobywali doświadczenia przez zabawę, teraz znajdują się w **stadium próbowania (wyborów na próbę)**, w którym do ok. 17 roku życia będą odkrywać wartości, dostrzegać uzdolnienia i związane z nimi perspektywy zawodowe. Przed nimi okres realizmu, w którym świadomość wartości oraz własnych zainteresowań będzie się wzmacniać i pojawią się pierwsze decyzje zawodowe¹.

Rysunek 3.

Etapy okresu rozwoju zawodowego wyborów na próbę wg teorii Ginzberga. Opr. własne na podst.: Teoria rozwoju zawodowego Ginzberga, 9lib.org: <https://9lib.org/article/teoria-rozwoju-zawodowego-ginzberga-ginzburga.yd7m5x91>

Znajomość etapów rozwojowych dziecka i nastolatka oraz faz rozwoju zawodowego pozwala nauczycielowi na skorelowanie swoich działań z ich wyznacznikami. Nauczyciel na każdych zajęciach edukacyjnych może tworzyć sytuacje edukacyjne,

1 Klasyfikacja faz zawodowych z połowy XX wieku, opracowana przez zespół w składzie: ekonomista Eli Ginzberg, ekonomista, kierownik zespołu; Sol Ginzburg, psychiatra; John Herma, psycholog, uczeń Piageta i Buehler; Sidney Axelrad, socjolog.

które pobudzają refleksję uczniów o predyspozycjach zawodowych i wymaganiach, jakie implikuje wykonywanie danego zawodu.

W niniejszym opracowaniu proponujemy nauczycielom różnych specjalności zadania edukacyjne i aktywności, które mogą wplatać w swoje lekcje, realizując tym samym zalecenia z zakresu doradztwa zawodowego nałożone na nich Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 lutego 2019 r. w sprawie doradztwa zawodowego (Dz. U. z 2019 r., poz. 325)². W przypadku nauczycieli pracujących z klasami VII i VIII w szkole podstawowej treści programowe z zakresu doradztwa zawodowego określa załącznik nr 3 do tego rozporządzenia.

Rysunek 4.

Treści programowe z zakresu doradztwa zawodowego realizowane z uczniami w klasach VII i VIII szkoły podstawowej. Opracowanie własne na podstawie Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 lutego 2019 r. w sprawie doradztwa zawodowego (Dz. U. z 2019 r., poz. 325)

2 Zob.: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20190000325>

Obszar 1

Poznanie własnych zasobów

Uczeń:

- 1.1. określa wpływ stanu zdrowia na wykonywanie zadań zawodowych
- 1.2. rozpoznaje własne zasoby (zainteresowania, zdolności, uzdolnienia, kompetencje, predyspozycje zawodowe)
- 1.3. dokonuje syntezy przydatnych, w planowaniu ścieżki edukacyjno-zawodowej, informacji o sobie wynikających z autoanalizy, ocen innych osób oraz innych źródeł
- 1.4. rozpoznaje własne ograniczenia jako wyzwania w odniesieniu do planów edukacyjno-zawodowych
- 1.5. rozpoznaje swoje możliwości i ograniczenia w zakresie wykonywania zadań zawodowych i uwzględnia je w planowaniu ścieżki edukacyjno-zawodowej
- 1.6. określa aspiracje i potrzeby w zakresie własnego rozwoju i możliwe sposoby ich realizacji
- 1.7. określa własną hierarchię wartości i potrzeb

Obszar 2

Świat zawodów i rynek pracy

Uczeń:

- 2.1. wyszukuje i analizuje informacje na temat zawodów oraz charakteryzuje wybrane zawody, uwzględniając kwalifikacje wyodrębnione w zawodach oraz możliwości ich uzyskania
- 2.2. porównuje własne zasoby i preferencje z wymaganiami rynku pracy i oczekiwaniami pracodawców
- 2.3. wyjaśnia zjawiska i trendy zachodzące na współczesnym rynku pracy, z uwzględnieniem regionalnego i lokalnego rynku pracy
- 2.4. uzasadnia znaczenie pracy w życiu człowieka
- 2.5. analizuje znaczenie i możliwości doświadczania pracy
- 2.6. wskazuje wartości związane z pracą i etyką zawodową
- 2.7. dokonuje autoprezentacji
- 2.8. charakteryzuje instytucje wspomagające planowanie ścieżki edukacyjno-zawodowej, w tym instytucje rynku pracy

Obszar 3

Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie

Uczeń:

- 3.1. analizuje oferty szkół ponadpodstawowych i szkół wyższych pod względem możliwości dalszego kształcenia, korzystając z dostępnych źródeł informacji
- 3.2. analizuje kryteria rekrutacyjne do szkół ponadpodstawowych w kontekście rozpoznania własnych zasobów
- 3.3. charakteryzuje strukturę systemu edukacji formalnej oraz możliwości edukacji pozaformalnej i nieformalnej
- 3.4. określa znaczenie uczenia się przez całe życie

Obszar 4

Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych

Uczeń:

- 4.1. dokonuje wyboru dalszej ścieżki edukacyjno-zawodowej samodzielnie lub przy wsparciu doradcy
- 4.2. określa cele i plany edukacyjno-zawodowe, uwzględniając własne zasoby
- 4.3. identyfikuje osoby i instytucje wspomagające planowanie ścieżki edukacyjno-zawodowej i wyjaśnia, w jakich sytuacjach korzystać z ich pomocy
- 4.4. planuje ścieżkę edukacyjno-zawodową, uwzględniając konsekwencje podjętych wyborów

Obowiązkowe zajęcia edukacyjne z doradztwa zawodowego pojawiają się w ramowych planach nauczania dopiero w klasach VII-VIII szkoły podstawowej, a prowadzący je nauczyciele doradcy zawodowi, wspomagani przez szkolnych pedagogów, pedagogów specjalnych i psychologów, dysponują narzędziami do prowadzenia oceny funkcjonalnej uczniów podejmujących decyzje o wyborze dalszej ścieżki edukacyjnej. „Bardzo dobrze jest mieć narzędzia poradnictwa zawodowego [...], jednak poradnictwo zawodowe powinno być częścią oficjalnych programów nauczania. Dopóki tak się nie stanie, nie będzie efektywnego poradnictwa zawodowego”³.

Zapraszamy nauczycieli i nauczycielki pracujących z nastolatkami w klasach VII i VIII szkoły podstawowej do poznania naszych propozycji metodycznych realizacji treści doradztwa zawodowego w ramach prowadzonych przez siebie zajęć. To kluczowe zadanie i wyzwanie dla kadr pedagogicznych, gdyż „edukacja, jak nigdy wcześniej winna skupiać się na samosterowności uczącego się, jego samopoznaniu i wspomaganie ucznia w budowaniu indywidualnego kapitału osobistego i zawodowego, poprzez rozwijanie tzw. kompetencji kariery, umożliwiających jednostce poruszanie się po ruchomych piaskach turbulentnego rynku pracy”⁴.

Zadaniem wszystkich nauczycieli jest realizacja doradztwa zawodowego poprzez:

- zwiększanie świadomości własnych zdolności i predyspozycji;
- rozwijanie zainteresowań zawodowych;
- kształtowanie aktywnej, przedsiębiorczej postawy wobec rynku pracy;
- przybliżanie zawodów i specjalności związanych z określoną dziedziną;
- przygotowanie do roli pracownika, w szczególności poprzez kształtowanie cech i postaw istotnych dla funkcjonowania w tej roli, bez względu na profesję, np.: punktualność, sumienność, ugodowość, odpowiedzialność, uczciwość;
- kształtowanie otwartości na zmianę i gotowości do zmiany.

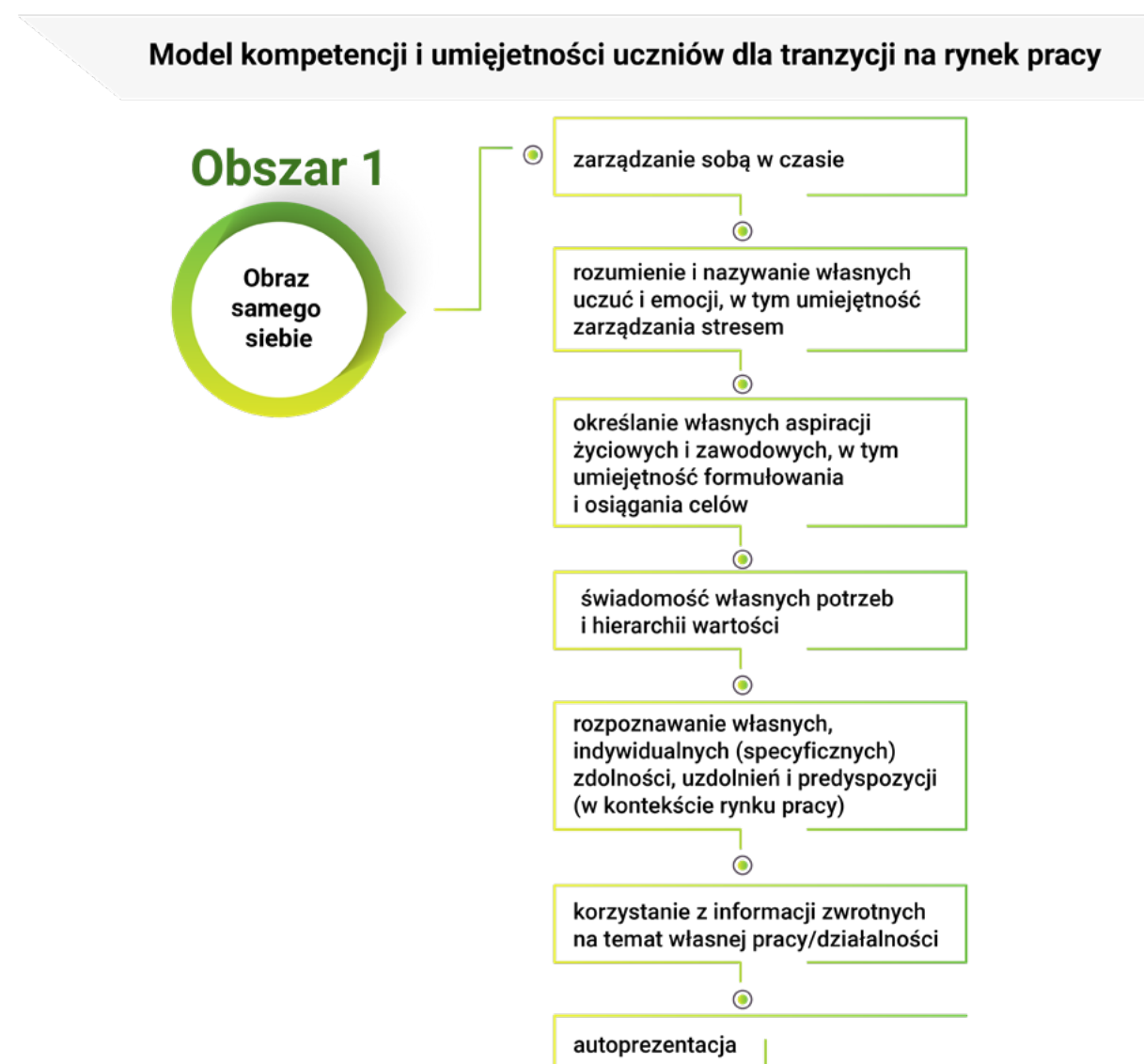
3 Potochnik D., *Nowy paradygmat doradztwa edukacyjnego i poradnictwa zawodowego* [w:] „Poradnictwo zawodowe 4.0. Innowacyjne praktyki na rzecz nowych umiejętności. Zeszyt Informacyjno-Metodyczny Doradcy Zawodowego”, nr 60, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej Departament Rynku Pracy, s. 24: https://psz.praca.gov.pl/documents/10828/13929702/2018_nr_60%20-%20Poradnictwo%20zawodowe%204.0.%20Innowacyjne%20praktyki%20na%20rzecz%20nowych%20umiej%C4%99tno%C5%9Bci.pdf/9e24a9e2-c186-4795-9d5d-362b6c1633fb?t=1608807077000

4 Źródło: *Edukacja i szkoła w kształtowaniu kompetencji uczniów do rynku pracy – między teorią a praktyką*, Społeczna Akademia Nauk w Łodzi.

Ważne jest również uwzględnianie w planowaniu i prowadzeniu lekcji kształtowania umiejętności i kompetencji uczniów istotnych dla procesów ich tranzycji na rynek pracy, zdefiniowanych i opisanych w czterech obszarach⁵.

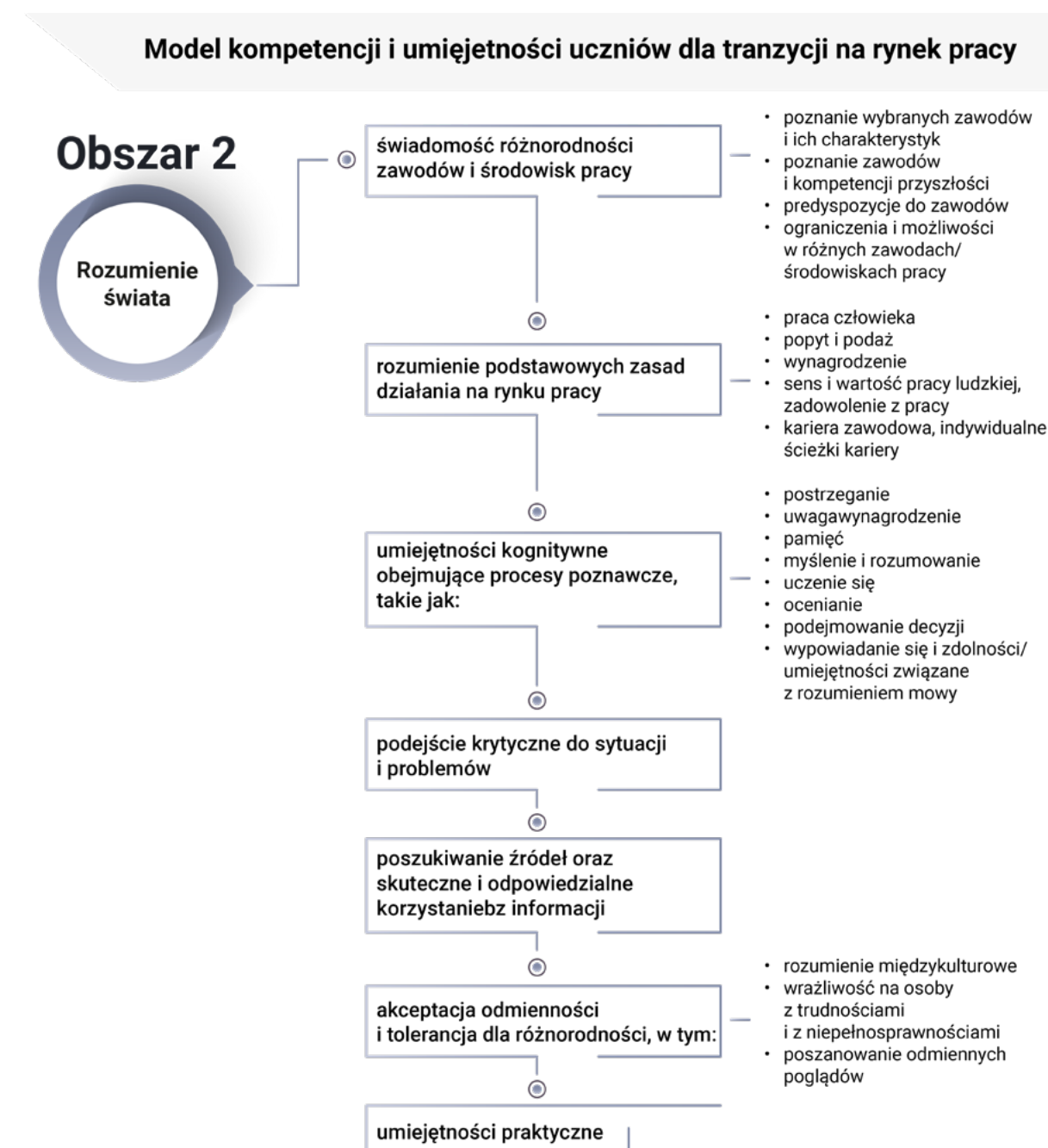
Rysunek 5.

Umiejętności i kompetencje uczniów dla tranzycji na rynek pracy. Obszar 1. Obraz samego siebie.

Rysunek 6.

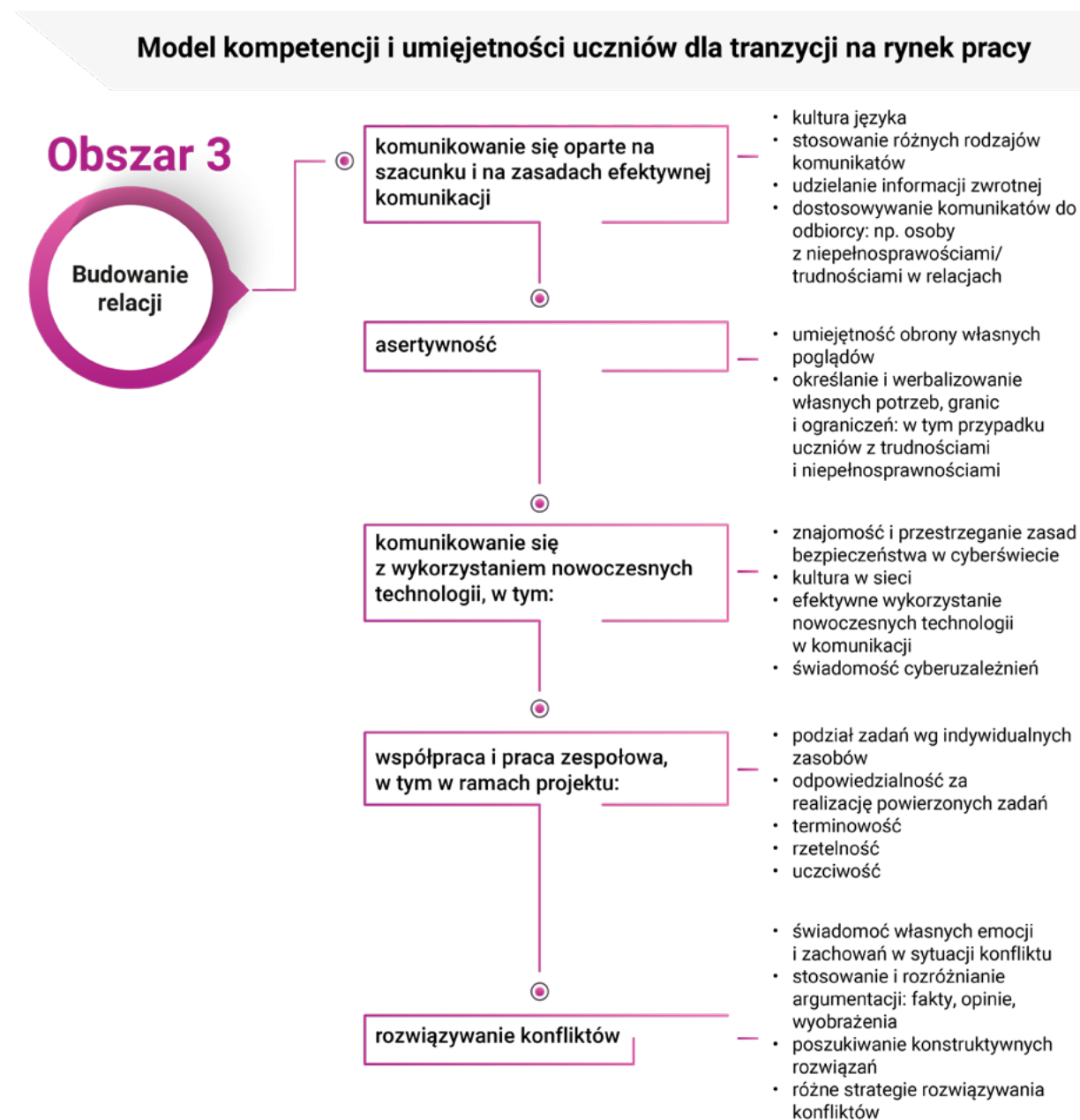
Umiejętności i kompetencje uczniów dla tranzycji na rynek pracy. Obszar 2. Rozumienie siebie.

⁵ Model został opracowany w Instytucie Badań Edukacyjnych w oparciu o rekomendacje zawarte w Zintegrowanej Strategii Umiejętności, z uwzględnieniem kompetencji kluczowych wg zaleceń Rady Europy z dnia 22 maja 2018 r. oraz rankingów kompetencji przekrojowych (transferowalnych) dla rynku pracy. W modelu zwrócono szczególną uwagę na potrzeby uczniów ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi, w tym uczniów z niepełnosprawnościami.

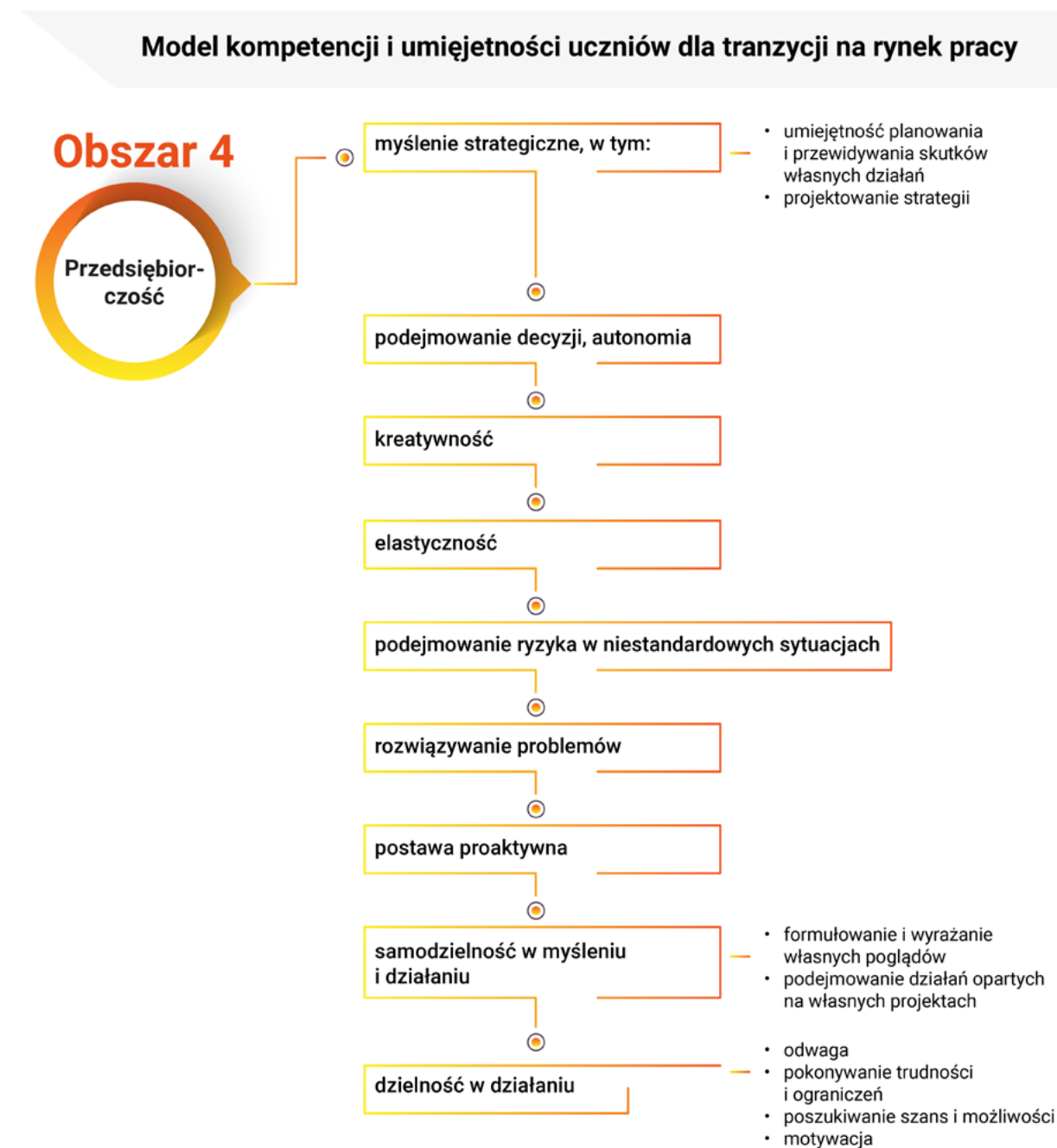
Rysunek 7.

Umiejętności i kompetencje uczniów dla tranzycji na rynek pracy. Obszar 3. Budowanie relacji.

Rysunek 8.

Umiejętności i kompetencje uczniów dla tranzycji na rynek pracy. Obszar 4. Przedsiębiorczość.

Efektywne doradztwo zawodowe w szkole, prowadzone przez wszystkich nauczycieli, polega zatem na korelacji celów ogólnych i wymagań szczegółowych z podstawy programowej z celami i treściami wskazanymi w rozporządzeniu w sprawie doradztwa zawodowego.

W naszym opracowaniu wskazujemy przykładowe korelaty (odniesienia) bezpośrednio związanych z zapisami rozporządzenia w sprawie doradztwa zawodowego (jeśli istnieją bezpośrednie odniesienia), przez pośrednio związane, po preteksty – konteksty przedmiotowe, które można wykorzystać we wspieraniu uczniów w procesie tranzytacji. Podpowiadamy skuteczne strategie, metody i formy pracy z uczniami. Wskazujemy zasoby Internetu przydatne w pracy z uczniami w klasach VII i VIII.

1. Metody aktywizujące na lekcjach

Ciekawa lekcja powinna mieć określoną strukturę, nazywaną 4U: pierwsze 3 minuty to czas na **U**ruchamianie uwagi, kolejne 3 minuty to **U**kierunkowanie uwagi, 35 minut to **U**trzymywanie uwagi uczniów, na koniec ok. 4 minuty – **U**kończenie⁶.

1.1. Intrygujący początek lekcji. Uruchamianie uwagi

Warto zadbać o rozpoczynanie zajęć (**U**ruchamianie) od zagadki, ciekawostki, intrygującego pytania, obrazu budzącego skojarzenia z tematem, szybkiego quizu, zadania. Przykłady aktywności na uruchamianie wskazano poniżej.

- Pytania: Dlaczego marynarze noszą spodnie-dzwony? Ile śmieci rocznie „produkuje” przeciętnie statystyczny Polak? Co by było, gdyby zniknęły służby odpowiedzialne za wywóz śmieci? Jaką pracę wykonywały dawniej dalmatyńczyki na rzecz strażaków? Ile plastikowych butelek potrzeba, aby wyprodukować jedną bluzę polarową? Co jeszcze można wyprodukować z recyklingu?⁷ Która bakteria pachnie jak popcorn, która ma zapach maślano-karmelowy?⁸, Agatha Christie miała certyfikat Towarzystwa Aptekarzy w Londynie, podczas I i II wojny światowej pracowała w aptece – jak wykorzystała wiedzę z dziedziny farmakologii i chemii w powieści X? itp.
- Prowokujące tezy, np. Co by było, gdybyście przenieśli się w czasy, gdy nie było internetu? Jak wyglądałby świat bez szkoły? Gdyby nauczycielami były roboty AI?
- Quiz (z aplikacją Kachoot, Mentimeter lub Quizzes) „Zawody przyszłości” (np. Prompt Engineer, traffic manager, E-commerce Manager, Head of AI, AI Specialist, Machine Learning Engineer, biotechnolog, nanotechnolog).
- Ciekawostki o znanych pisarzach⁹, o debiutach literackich nastolatków¹⁰, wynalazcach i wynalazkach, ludziach wykonujących rzadkie zawody, osobach

6 Na podst.: Harmin M., *Duch klasy. Jak motywować uczniów do nauki?*. Tłum. Agata Tomaszewska, Wyd. Civitas, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2018.

7 Kim będę, gdy dorosnę? 15 ciekawostek o zawodach nie tylko dla maluchów!: <https://muduko.com/kim-bede-gdy-dorosne-15-ciekawostek-o-zawodach-nie-tylko-dla-maluchow/>

8 Zob.: Jak rozpoznać, czy dana bakteria jest tlenowa czy beztlenowa?: <https://jounimartikainen.blog/pl/27-jak-rozpoznać-czy-dana-bakteria-jest-tlenowa-czy-beztlenowa/>

9 Konczal M., Ciekawostki o pisarzach. Jak wyglądał ostatni dzień Mickiewicza? Który z pisarzy miał tylko 154 cm wzrostu? O tym mało kto wie: <https://strefaedukacji.pl/ciekawostki-o-pisarzach-jak-wygladal-ostatni-dzien-mickiewicza-ktory-z-pisarzy-mial-tylko-154-cm-wzrostu-o-tym-malo-kto-wie-ar/c5-17338845>

10 Zob.: Najmłodszy pisarz, CzytamWszędzie.pl: <https://www.czytamwszedzie.pl/o-książkach/arttykul/najmlodsi-pisarze/>

z niepełnosprawnością, które wykonują ciekawy zawód czy realizują ambitne pasje¹¹.

- Odgadywanie jaka to rzecz/jakie to miejsce na podstawie fragmentu obrazu. Układanie obrazka z puzzli – pociętych fotografii (oprócz tego, że „odsłoni” temat, może być sposobem na połączenie uczniów w grupy, jeśli „na wejściu” wylosują puzzel).
- Odgadywanie tytułu utworu „recytowanego” przez tłumacza PJM (Polskiego Języka Migowego)¹², dopasowywanie wyrazów, notacji (matematycznych, muzycznych, chemicznych) zapisanych alfabetem polskim i alfabetem Braille’a¹³.
- Pudełko zagadek (uczniowie losują fanty, zgadują, z jaką profesją są one związane), wykorzystanie rekwizytu przyciągającego uwagę uczniów.
- Wybrane rutyny myślenia krytycznego (schematy widocznego myślenia), czyli pewne stałe procedury, uruchamiające i organizujące proces myślenia ukierunkowany na zbadanie i rozwiązanie problemu. Przykład: Rutyna 3-2-1 most – uczniowie zapisują 3 skojarzenia z tematem (np. np. etyka zawodowa, rynek pracy, zawody przyszłości, autorytet), 2 pytania do tematu i 1 metaforę kojarzoną z tematem. Do tej rutyny wracają pod koniec lekcji (w fazie ukończenia) i wówczas powtarzają procedurę mając już wiedzę na dany temat. Rutyna Pomyśl – nauczyciel pyta (Co wiesz o zagadnieniu?) – Zastanów się (Co cię zastanawia?) – Zbadaj (Co chciał/-a/byś zgłębić? Czego dowiedzieć się więcej?).
- Krótkie **ćwiczenia na pobudzenie kreatywności**¹⁴.
- Metoda dramy – wcielanie się nauczyciela lub grupy uczniów w role wymyślone na potrzeby tematu lekcji.
- Metaforyczne przedstawienie zagadnienia.
- Runda (po kolei lub bez przymusu), np. Jesteśmy w podwodnym świecie, w kosmosie, w górach wysokich, w średniowiecznym mieście itp. Powiedz: Jestem (kim? czym?), ponieważ... albo: Co tam robię?
- **Kontrowersyjna teza**, np.: Sztuczna inteligencja potrafi znacznie lepiej i szybciej analizować rentgeny oraz czytać ogromne ilości literatury. Największą wartość AI to możliwość zastąpienia pracy ludzi. Maszyny nie żądają podwyżek rocznych

ani opieki zdrowotnej, poza niewielkim utrzymaniem. Zastąpienie ludzi przez AI miałoby ogromną wartość¹⁵.

- Mapa skojarzeń („wejściówka”). Uczniowie rysują na kartce/w zeszycie/ wspólnie na plakacie mapę myśli (skojarzenia związane z tematem przed jego omówieniem). Pod koniec lekcji wracają do notatki, modyfikują / uzupełniają mapę myśli.

1.2. Ukierunkowanie uwagi

Istotne jest w tej części lekcji **określenie celu**, np.:

- Kto z was chciałby mieć magiczne pióro, które na wasze polecenie narysuje dowolny obrazek? Dziś poznamy takie narzędzie – to aplikacja AutoDraw¹⁶ oparta na AI. Nauczymy się jej używać.
- Pamiętacie lekcję, na której zapisywaliście na plakacie z balonem¹⁷ swoje cele, swoje moce i obawy? Dziś wrócimy do tego tematu i sprawdzicie, jak wygląda realizacja waszych celów po kilku miesiącach.
- W tym tygodniu sprawdzaliśmy, czy otoczenie naszej szkoły jest dostępne dla osób z różnymi potrzebami, czy są w otoczeniu szkoły bariery utrudniające im dotarcie do naszej placówki. Dziś zbadamy pod tym kątem wnętrze naszego budynku. Dowiedziecie się, czym jest dostępność i jakie akty prawa o niej mówią.

Uczniowie powinni poznać **cel lekcji sformułowany w ich języku**, np.: Poznam funkcjonalności aplikacji AutoDraw opartej na sztucznej inteligencji i nauczę się ją wykorzystywać w różnych sytuacjach.

W uczeniu się pomogą im także podane przez nauczyciela **wymagania – kryteria sukcesu**, np.: Wyjaśnię, czym jest sztuczna inteligencja. Podam dwa argumenty na udowodnienie jej zalet i dwa na udowodnienie zagrożeń. Wymienię i zademonstruję minimum trzy podstawowe funkcjonalności aplikacji AutoDraw. Wymienię przynajmniej trzy jej zastosowania. Stworzę notatkę na dowolny temat i włączę w nią swój obrazek sporządzony z pomocą AutoDraw.

Istotne są również **kluczowe pytania do lekcji**, np.: Jak działa sztuczna inteligencja? Jak działa aplikacja AutoDraw? Gdzie i kiedy można ją wykorzystać? Jakie są zalety a jakie zagrożenia wynikające z używania AI?

¹⁵ Na podst.: Hanusiak T., Warren Buffett i 7 cytatów dotyczących sztucznej inteligencji (AI), Comparic, 30 lipca 2023 r.: <https://comparic.pl/warren-buffett-i-7-cytatow-dotyczacych-sztucznej-inteligencji-ai/>

¹⁶ Zob.: <https://www.autodraw.com/>

¹⁷ O metodzie badawczej „balon”: https://www.youtube.com/watch?v=F6979_7NPao&t=19s

¹¹ Por.: Dązbłaż B., Kapla G., Stanisławski P., Wawrzyńczak A., *Lista mocy. 100 najbardziej wpływowych Polek i Polaków z niepełnosprawnością*, Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji, Warszawa 2017: <http://www.niepelnosprawni.pl/ledge/x/632935> Na potrzeby czytelników niniejszego poradnika opracowano także tekst źródłowy pt. *Osoby z niepełnosprawnościami – praca i realizacja pasji wbrew stereotypom*, dostępny pod linkiem: https://drive.google.com/file/d/1WwRTix9tZxEndNVG6feY_zg4lOkFFil/view?usp=sharing

¹² Można wykorzystać zasoby Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej (ZPE) z pakietu „Lektury dostępne”: <https://zpe.gov.pl/a/lektury-dostepne/D1HUbVOK5>

¹³ Alfabet Braille’a (polska adaptacja): <https://alfabet.braille.edu.pl/>

¹⁴ Zob.: Strojek J., *Trening kreatywności. Poznaj 5 przydatnych ćwiczeń na kreatywność!*, UpSkill: <https://upskill.net.pl/5-sposobow-na-trening-kreatywnosci/>

Pozytywne nastawienie do uczenia się może wzmocnić podana przez nauczyciela **sentencja** (np.: Sztuczna inteligencja może zmienić wszystko na świecie, z wyjątkiem tego, jak myślą i zachowują się ludzie. Warren Buffett¹⁸).

1.3. Utrzymywanie uwagi uczniów

Lekcja powinna być prowadzona **zgodnie z głównymi zasadami Uniwersalnego Projektowania w Edukacji (ang. Universal Design for Learning, UDL)**.

- Zapewnienie uczniom różnorodnych sposobów przekazywania wiedzy przez nauczyciela.
- Umożliwienie uczniom różnorodnych sposobów prezentowania przez nich wiedzy i umiejętności.
- Stosowanie różnych metod motywowania uczniów i oceniania efektów ich pracy.

Istotny jest taki dobór ćwiczeń i zadań, który **da szansę na aktywność uczniom o różnych preferencjach sensorycznych**, np.: wysłuchanie wykładu i zapisywanie notatek uruchomi aktywność słuchowców, porządkowanie stwierdzeń/obrazów na kartach – wzrokowców, fiszki tematyczne – słuchowców i wzrokowców, jigsaw (grupy eksperckie) – słuchowców, wzrokowców i kinestetyków. Dodatkowym atutem ćwiczeń proponowanych uczniom przez nauczyciela będzie **angażowanie emocji** w uczenie się.

W fazie utrzymywania uwagi sprawdzą się **inne niż wcześniej opisane rutyny myślenia krytycznego**, np.:

- **pomysł – przedyskutuj** z kolegą – **podziel się** wnioskami na forum klasy,
- w pracy z obrazem lub filmem: widzę (co widzę?) – myślę (sądzę, że...) – zastanawiam się (zastanawiam się, czy...zastanawiam się, dlaczego...),
- **krąg punktów widzenia**, przydatna rutyna w zagadnieniach możliwych do analizy i przedyskutowania z różnych punktów widzenia, perspektyw. Uczniowie pracują w małych grupach, którym nauczyciel przydziela role/perspektywy. Dyskusję porządkuje schemat 3 kroków: Myślę o... z perspektywy ... (moja rola). Sądzę, że... Z perspektywy mojej roli mam następujące pytania...¹⁹

Metodą użyteczną w fazie utrzymywania uwagi, rekomendowaną w podstawie programowej, w części „Warunki i sposób realizacji”, jest **dyskusja**. Nauczyciel może

stosować różne odmiany dyskusji, co sprawi, że lekcje nie będą monotonne, a uczniowie rozwiną kompetencje komunikacyjne, poznają różne sposoby podejścia do tematu, zrozumieją istotę kultury dyskusji²⁰.

Rysunek. 9.

Odmiany dyskusji. Opracowanie własne.

20 Zob.: Jas M., *Dyskusja jako metoda pracy nauczyciela i uczenia się uczniów*: <https://tiny.pl/gq91q>

18 Zob.: Hanusiak T., *Warren Buffett i 7 cytatów dotyczących sztucznej inteligencji (AI)*, Comparic, 30 lipca 2023 r.: <https://comparic.pl/warren-buffett-i-7-cytatow-dotyczacych-sztucznej-inteligencji-ai/>

19 Więcej o rutynach: Czym jest krytyczne myślenie?, *Projektujemy przyszłość. Edukacja*: <https://projektujemyprzyszlosc.pl/czym-jest-krytyczne-myslenie/> oraz Gondek-Błaszczak B., *Jak wykorzystuję schematy widocznego myślenia na lekcjach?*: <https://paderewski.lublin.pl/edukacja-i-inspiracje/pl/jak-wykorzystuje-schematy-widocznego-myslenia-na-lekcjach#.YqWnH6hBxPZ>

Efektywne będą metody i strategie ułatwiające uczniom czytanie ze zrozumieniem tekstów. Jest to np. strategia **ślady twojego myślenia**. Uczniowie podczas lektury stawiają ołówkiem na marginesie znaki: X: ważne, muszę to zapamiętać; ?: tego nie rozumiem; – : z tym się nie zgadzam; +: myślę podobnie; O!: to zaskakujące, nigdy tak nie myślałem/-am.

Innym sposobem jest zastosowanie **kodu kolorów**, którymi uczeń zakreśla odpowiednie informacje w tekście (drukowanym lub notatki). Przy wdrażaniu tej metody warto, aby uczniowie opatrzyli swoje zakreślacze odpowiednimi etykietami.

Rysunek 10.

Przykładowy kod kolorów. Opracowanie własne.

Kod kolorów pozwala na uporządkowanie/ustrukturyzowanie informacji. Pogłębia zrozumienie treści, ułatwia ich zapamiętanie. Ułatwia utrwalenie materiału, gdy wracamy do tekstu po jakimś czasie, przyspiesza proces powtarzania.

Wart polecenia młodzieży w starszych klasach szkoły podstawowej jest sposób notowania zwany **metodą Cornell**²¹, który sprawdzi się w sytuacjach wymagających

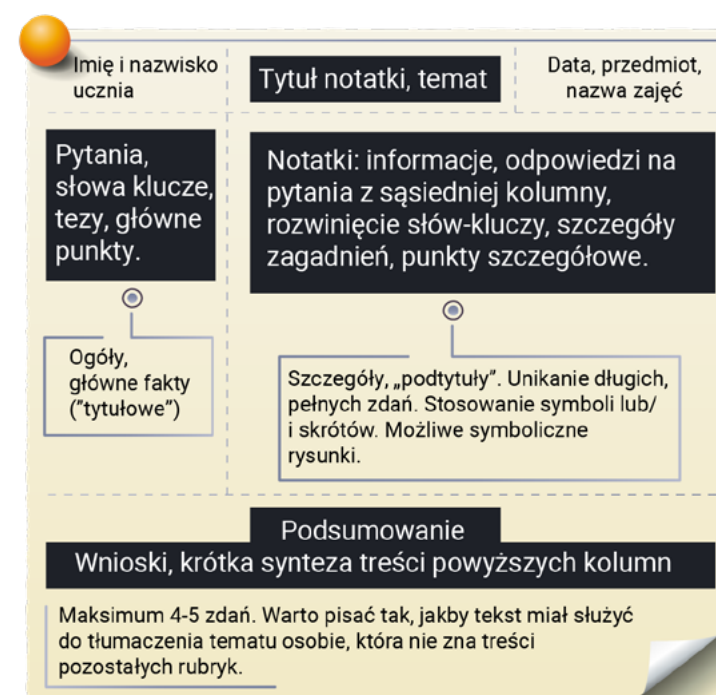
21 Metoda opracowana w 1940 r. przez Waltera Pauka, profesora na Uniwersytecie Cornell w USA (stąd nazwa metody), autora bestsellerowej książki pt. „How to Study in College” („Jak studiować w college’u”). Informacje opr. na podst.: Domagała-Zyśk E. (2017). *Notatki jako forma wsparcia edukacji studentów i uczniów niesłyszących i słabosłyszących. Niepełnosprawność*, II/23, 53–66; *Naucz dziecko robić skuteczne notatki cz. 1* <http://www.godmother.pl/naucz-dziecko-robic-skuteczne-notatki-cz-1/>; Kłosiński, J., *Jak robić notatki – metoda Cornell i mapy myśli* <https://klosinski.net/notatki-metoda-cornella-i-mapy-mysli/>

opanowania obszernego materiału lub złożonego zagadnienia stanowiącego temat lekcji, uporządkowania wiedzy o lekturze, zapamiętania treści dłuższego wykładu itp. Notatka Cornell to strona podzielona na pola. Można stosować model notatki w różnych wersjach, w zależności od możliwości poszczególnych uczniów w klasie zróżnicowanej:

- uczeń otrzymuje szablon notatki tylko z tytułem. Samodzielnie zapoznaje się z tekstem, formułuje pytania w pierwszej kolumnie, redaguje odpowiedzi i streszczenie;
- uczeń otrzymuje szablon notatki z tytułem i pytaniami kluczowymi, odpowiada na pytania i pisze streszczenie;
- uczeń otrzymuje szablon z tytułem i najważniejszymi treściami i na tej podstawie formułuje pytania i pisze streszczenie;
- uczeń otrzymuje szablon wypełniony w częściach: tytuł, pytania kluczowe, notatki/ odpowiedzi na pytania, samodzielnie redaguje streszczenie.

Rysunek 11.

Schemat notatki Cornell. Opracowanie własne.

W fazie utrzymywania uwagi sprawdzą się również takie metody, jak:

- **„Pokaż – nie mów”** (elementy dramy, pantomimy indywidualnej lub w grupach);
- **rysowane definicje** (obraz + 3-4 słowa kluczowe) i inne formy sketchnotingu;
- **„Podchody”** (gra z tekstem – poszukiwanie indywidualne lub przez grupy „poszukiwaczy” zagadnień/”znalezisk” wskazanych przez nauczyciela i zaznaczanie ich, np. przez podkreślanie fragmentów, zaznaczanie karteczkami

samoprzylepnymi, notowanie numerów wersów itp. (np.: Co świadczy o kreatywności bohatera? Jakie cechy posiada osoba wykonująca zawód X? Znajdź w tekście trzy zdania/argumenty popierające naszą tezę. Znajdź w tekście trzy zdania/argumenty obalające naszą tezę. Znajdź fragment, który zawiera główną myśl tekstu. Znajdź trzy przykłady zastosowania wynalazku X. itp.).

1.4. Metody przydatne w fazie Ukończenia

W ostatniej fazie lekcji warto wrócić do sformułowanych na wstępie celów i kryteriów sukcesu i upewnić się, w jakim stopniu uczniowie je opanowali. Można zastosować:

- niedokończone zdania (Nauczyłem się dzisiaj..., Zrozumiałem/-am, że..., Nie rozumiem jeszcze..., Trudne było..., Najciekawsze było..., Znudziło mnie..., Zdziwiło mnie..., Zaczęłam się zastanawiać... itp.);
- ćwiczenia polegające na porządkowaniu, klasyfikowaniu;
- „światła drogowe” (zielone – umiem, żółte – muszę jeszcze utrwalić/powtórzyć, czerwone – nie rozumiem tego) lub adekwatną sygnalizację kciukiem (w górę, poziomo, w dół);
- mapa myśli – „wyjściówka”;
- krótki quiz z wykorzystaniem wybranej aplikacji lub metodników.

1.5. Metoda projektu jako dominanta warunków i sposobu realizacji podstawy programowej

Warunki i sposoby realizacji podstawy programowej, określone dla każdego przedmiotu realizowanego w klasach VII-VIII, są dla nauczyciela źródłem wskazówek metodycznych dotyczących efektywnych sposobów pracy na lekcji – zebraliśmy je w oddzielnym opracowaniu dostępnym pod linkiem: <https://drive.google.com/drive/my-drive?zx=fws56rrt6b63>. Metoda polecana w podstawie programowej dla każdego przedmiotu to **projekt edukacyjny**, realizowany w ramach jednej dziedziny (przedmiotu) lub jako przedsięwzięcie interdyscyplinarne. Bogaty **pakiet opracowanych projektów edukacyjnych o charakterze interdyscyplinarnym**²² zamieszczono na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej.

22 Zob.: <https://zpe.gov.pl/a/zestawy-narzedzi-edukacyjnych/DdkFeif7i>

1.6. Zasoby przydatne nauczycielom w planowaniu pracy z klasami zróżnicowanymi

Tutaj można znaleźć również inne materiały przydatne w planowaniu pracy przez nauczycieli różnych przedmiotów: **programy nauczania wraz ze scenariuszami lekcji, poradniki metodyczne, narzędzia pomiaru wiedzy i umiejętności uczniów i ewaluacji ich kompetencji kluczowych**²³.

23 Zob.: <https://zpe.gov.pl/a/zestawy-narzedzi-edukacyjnych/DdkFeif7i>

2. Odniesienia do treści doradztwa zawodowego w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej (klasy VII-VIII)

2.1. Język polski

Przedmiot		
Odniesienia bezpośrednie	Odniesienia pośrednie	Preteksty
Język polski		
Praca nauczyciela [...] obejmuje tworzenie sytuacji sprzyjających rozwojowi zainteresowań uczniów i ich zdolności poznawczych. (1.2., 1.3.) Zadaniem nauczyciela języka polskiego [...] jest przede wszystkim: kształtowanie samodzielności w docieraniu do informacji, rozwijanie umiejętności ich selekcjonowania, krytycznej oceny oraz wykorzystania we własnym rozwoju; (3.1., 3.2.) 9) wychowanie do przyjmowania aktywnych postaw w życiu i brania odpowiedzialności za własne czyny. (4.4.) IV. Samokształcenie. 2. Rozwijanie umiejętności samodzielnego docierania do informacji, dokonywania ich selekcji, syntezy oraz wartościowania. (3.1., 3.2., 3.3.) 5. Zachęcanie do rozwijania swoich uzdolnień przez udział w różnych formach	Zakres znajomości języka ojczystego i sprawność w posługiwaniu się nim ułatwia przyswajanie wiedzy z innych dziedzin (przedmiotów) i jest dla każdego ucznia podstawą sukcesu szkolnego. IV. Samokształcenie. 1. Rozwijanie szacunku dla wiedzy, wyrabianie pasji poznawania świata i zachęcanie do praktycznego zastosowania zdobytych wiadomości. 4. Kształcenie nawyków systematycznego uczenia się oraz porządkowania zdobytej wiedzy i jej pogłębiania. 6. Rozwijanie umiejętności efektywnego posługiwania się technologią informacyjną w poszukiwaniu, porządkowaniu i wykorzystywaniu pozyskanych informacji.	II. Kształcenie językowe. Kształcenie umiejętności porozumiewania się (słuchania, czytania, mówienia i pisanie) w różnych sytuacjach oficjalnych i nieoficjalnych, w tym także z osobami doświadczającymi trudności w komunikowaniu się. III. Tworzenie wypowiedzi. 2. Rozwijanie umiejętności wypowiadania się w określonych formach wypowiedzi ustnych i pisemnych. 4. Rozpoznawanie intencji rozmówcy oraz wyrażanie intencji własnych, rozpoznawanie języka jako działania (akty mowy). 6. Poznawanie podstawowych zasad retoryki, w szczególności argumentowania. Treści nauczania – wymagania szczegółowe. II. Kształcenie językowe 2. Zróżnicowanie języka. Uczeń: 7) rozumie

Przedmiot

Odniesienia bezpośrednie	Odniesienia pośrednie	Preteksty
Język polski		
poszerzania wiedzy, na przykład w konkursach, olimpiadach przedmiotowych i wykładach oraz rozwijanie umiejętności samodzielnej prezentacji wyników swojej pracy.(1.2., 1.6). Treści nauczania – wymagania szczegółowe. I. Kształcenie literackie i kulturowe. 1. Czytanie utworów literackich. Uczeń: 9) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich odwołania do wartości uniwersalnych związane z postawami społecznymi, narodowymi, religijnymi, etycznymi i dokonuje ich hierarchizacji; (1.7.). III. Tworzenie wypowiedzi. 2. Mówienie i pisanie. Uczeń: 1) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: [...] podanie, życiorys, CV, list motywacyjny. (4.2., 4.4.). IV. Samokształcenie. Uczeń: 2) rozwija swoje uzdolnienia i zainteresowania. (1.2.).	III. Tworzenie wypowiedzi. 1. Elementy retoryki. Uczeń: 1) funkcjonalnie wykorzystuje środki retoryczne oraz rozumie ich oddziaływanie na odbiorcę; 2) gromadzi i porządkuje materiał rzeczowy potrzebny do tworzenia wypowiedzi; 3) tworzy wypowiedź, stosując odpowiednią dla danej formy gatunkowej, kompozycję oraz zasady spójności językowej między akapitami; 4) wykorzystuje znajomość zasad tworzenia tezy i hipotezy oraz argumentów przy tworzeniu [...] tekstów argumentacyjnych; 5) odróżnia przykład od argumentu; 6) przeprowadza wnioskowanie jako element wywodu argumentacyjnego; 2. Mówienie i pisanie. Uczeń: 1) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: [...] rozprawka, przemówienie, wywiad.	pojęcie stylu, rozpoznaje styl potoczny, urzędowy, artystyczny, naukowy, publicystyczny. 3. Komunikacja językowa i kultura języka. Uczeń: 1) rozumie, na czym polega grzeczność językowa i stosuje ją w wypowiedziach; IV. Samokształcenie. Uczeń: 3) uczestniczy w życiu kulturalnym w swoim regionie; 4) uczestniczy w projektach edukacyjnych (np. tworzy różnorodne prezentacje, projekty wystaw, realizuje krótkie filmy z wykorzystaniem technologii multimedialnych); 5) pogłębia swoją wiedzę przedmiotową i uczestniczy w wykładach publicznych, konkursach itp.; 6) rozwija umiejętności samodzielnej prezentacji wyników swojej pracy; 7) rozwija nawyki systematycznego uczenia się; 8) rozwija umiejętność krytycznego myślenia i formułowania opinii.

Metody i formy pracy rekomendowane w podstawie programowej.

Wśród zalecanych metod pracy znajdują się te, które wspomagają rozwój samodzielnego docierania do informacji i prezentowania efektów kształcenia przez uczniów: **dyskusja i debata, drama, projekt edukacyjny.**

Przykłady nawiązań do doradztwa zawodowego na lekcjach języka polskiego wskazano poniżej.

- Redagowanie pism użytkowych (podanie, życiorys, CV, list motywacyjny) z wykorzystaniem dostępnych szablonów. Redagowanie pism użytkowych w roli wybranego bohatera literackiego (np. latarnik zmieniający pracę, żona modna).
- Nazwy zawodów w „Panu Tadeuszu” – tworzenie alfabetycznego wykazu. Analiza, które zawody już nie występują na rynku pracy i dlaczego, które pozostały, które zmieniły nazwę i funkcjonują w „nowej odsłonie”.
- Symulacja rozmowy kwalifikacyjnej z bohaterem literackim do wybranej firmy.
- Projektowanie własnej przyszłości: wyobraź sobie, że osiągnąłeś/-aś jako dorosła osoba sukces w wymarzonej zawodzie. Przeprowadź ze sobą wywiad do czasopisma branżowego. Zaprojektuj poświęconą Tobie okładkę tego pisma.
- Rozprawka: „Ci bohaterowie lektur/filmów są dla mnie wzorem skutecznej realizacji marzeń”, „Czego mogę się nauczyć od tych bohaterów, aby zrealizować swoje plany zawodowe?”, „Świat AI – szansa czy zagrożenie dla rynku pracy?”. Charakterystyka „Jaki powinien być pracownik przyszłości”, „Zwyczajny niezwykły”. Ta postać (rzeczywista) z niepełnosprawnością odnosi sukcesy w pracy i realizuje swoje pasje”.
- Wystąpienia publiczne: „Rób co potrafisz i pchaj się na afisz” (maks. pięciominutowa prezentacja swoich zainteresowań, talentów, mocnych stron). Symulacje rozpraw sądowych – wejście w role: sędziego, oskarżyciela, obrońcy, świadków w procesie, gdzie na ławie oskarżonych zasiadają np. „pożeracze czasu”, protagonista, bohater literacki.
- Zawody przyszłości: wyszukiwanie źródeł informacji, przygotowanie portfolio/prezentacji multimedialnej, filmiku, animacji, plakatu na ten temat. Tworzenie reklamy wybranego zawodu. Autocharakterystyka siebie w wybranym zawodzie.
- Co by było, gdyby... żona modna żyła w dzisiejszych czasach? Z oferty jakich firm/specjalistów by korzystała (lista zawodów)? Ile kosztowałyby te usługi? Jacy specjaliści mogliby jej pomóc w poradzeniu sobie z zakupoholizmem i innymi problemami? albo: Zbrodnia z powieści Aghaty Christie zdarzyła się dziś. Kto (przedstawiciele jakich zawodów) pracowałiby nad poszukiwaniem sprawcy? Kto jeszcze byłby zaangażowany w sprawę?
- Analiza tekstów źródłowych (artykuły, opracowania, audycje) dotyczących rekonstrukcji miejsca, w którym prawdopodobnie mieściła się reduta Ordona z wiersza Adama Mickiewicza. Dyskusja: Jacy specjaliści pracowali przy pracach archeologicznych?
- Dyskusja o kodeksach etycznych wybranych zawodów (wartości w pracy zawodowej).

- Sondaż w społeczności szkolnej: „Mój wymarzony zawód”.
- Wywiad z przedstawicielem ciekawego zawodu (w realu lub zdalny).
- Ulotka/plakat/artykuł do szkolnej gazety: „Jak zostać Youtuberem? – jakie umiejętności potrzebne w tym zawodzie ćwiczymy na lekcjach języka polskiego? Jakie na innych przedmiotach?”.

2.2. Język obcy nowożytny

Przedmiot

Odniesienia bezpośrednie

Odniesienia pośrednie

Preteksty

Język obcy nowożytny

I. Uczeń posługuje się podstawowym zasobem środków językowych (leksykalnych, gramatycznych, ortograficznych oraz fonetycznych), umożliwiającym realizację pozostałych wymagań ogólnych w zakresie następujących tematów:

1) człowiek (np. dane personalne, [...] cechy charakteru, [...] umiejętności i zainteresowania);

(1.2., 1.3., 2.7.) 4) praca (np. popularne zawody i związane z nimi czynności i obowiązki, miejsce pracy, wybór zawodu). (2.1.).

I. Uczeń posługuje się podstawowym zasobem środków językowych [...] w zakresie następujących tematów: 11) zdrowie (np. tryb życia, samopoczucie, choroby, ich objawy i leczenie); 12) nauka i technika (np. odkrycia naukowe, wynalazki, korzystanie z podstawowych urządzeń technicznych i technologii informacyjno-komunikacyjnych);

IV. Uczeń tworzy krótkie, proste, spójne i logiczne wypowiedzi ustne:

4) przedstawia intencje, marzenia, nadzieje i plany na przyszłość;

5) opisuje upodobania.

III. Uczeń rozumie proste wypowiedzi pisemne (np. [...] broszury, ulotki, [...] artykuły, teksty narracyjne, [...] wywiady, wpisy na forach i blogach, [...]):

1) określa główną myśl tekstu lub fragmentu tekstu;

2) określa intencje nadawcy/ autora tekstu; 4) znajduje w tekście określone informacje; 6) układa informacje w określonym porządku; 7) rozróżnia formalny i nieformalny styl tekstu.

VIII. Uczeń przetwarza prosty tekst ustnie lub pisemnie:

2) przekazuje w języku obcym nowożytnym lub polskim informacje sformułowane w tym języku obcym;

3) przekazuje w języku obcym nowożytnym informacje sformułowane w języku polskim.

Przykłady nawiązań do doradztwa zawodowego na lekcjach języka obcego

- Tłumaczenie nazw zawodów, w tym zawodów przyszłości, tworzenie ich opisów.
- Opisywanie własnych zainteresowań w kontekście przyszłej ścieżki edukacyjno-zawodowej.
- Tworzenie pism oficjalnych (CV, życiorys, list motywacyjny).
- Śledzenie ofert pracy w firmach zagranicznych/międzynarodowych.
- Opis/charakterystyka niezwykłych postaci z zagranicy, które osiągnęły sukces w zawodzie lub w dziedzinie, która jest ich pasją.
- Oglądanie wybranych wystąpień prelegentów na konferencji TED i TEDx (w tym wystąpień nastolatków) w języku obcym, praca z transkrypcją wystąpienia, tworzenie na tej podstawie słowniczków tematycznych w języku obcym.
- Plakat/infografika: „W tym kraju chciałbym/-łabym uczyć się lub pracować”, „Mapa moich marzeń i planów na przyszłość”, „Moje cele i działania na przyszłość”, „Oto ja – poznajcie moje marzenia/zainteresowania/talenty/upodobania/plany na przyszłość”.
- Wypowiedź ustna/prezentacja/notka biograficzna pt. „Poznajcie Europejczyka/cudzoziemca, który stał się Polakiem” lub „Poznajcie Polaka, który stał się obywatelem świata”.

2.3. Muzyka

Przedmiot		
Odniesienia bezpośrednie	Odniesienia pośrednie	Preteksty
Muzyka		
Uzupełnieniem muzykowania podczas zajęć oraz szansą na rozwijanie zainteresowań, predyspozycji i uzdolnień uczniów może być ich udział w zespole muzycznym.	Muzyka jest szczególną dziedziną sztuk pięknych, która stymuluje wielostronny, harmonijny i całościowy rozwój ucznia. Poprzez realizację wszystkich jej funkcji: [...] przyczynia się do kształtowania osobowości młodego człowieka otwartego na świat i wyzwania, które niesie współczesność. Zadaniem muzyki jest przede wszystkim rozwijanie wrażliwości, wyobraźni i kreatywności uczniów.	Nie do przecenienia jest również znaczenie emocjonalne muzyki [...]. Emocjonalność stanowi istotny czynnik kształtujący rozwój ucznia i determinujący postrzeganie siebie, innych ludzi i świata. III. Kultura muzyczna, narodowe i światowe dziedzictwo kulturowe. Uczeń: 6) uczestniczy w tworzeniu artystycznych projektów edukacyjnych o charakterze interdyscyplinarnym (również z wykorzystaniem technologii informacyjnej); 7) angażuje się w kreowanie kultury artystycznej swojej szkoły i najbliższego środowiska; 8) uczestniczy realnie lub wirtualnie w różnorodnych wydarzeniach muzycznych.

Przykłady nawiązań do doradztwa zawodowego na lekcjach muzyki

- Usłyszeć muzykę w dźwiękach natury/miasta czy field recording jest zawodem? Tworzenie nagrań z odgłosów słyszanych w otoczeniu. Projekcja filmu pt. „August Rush”(reż. Kirsten Sheridan, scen. James V. Hart, Nick Castle, prod. USA 2007). Rozmowa o talencie muzycznym, drodze do zawodu muzyka/kompozytora, cechach charakteru pomocnych w realizacji tej ścieżki.
- Tworzenie piosenek w wybranym przez ucznia gatunków na temat zawodów.
- Szkolna/Klasowa Orkiestra Instrumentów Niezwykłych. Organizacja „koncertu” z wykorzystaniem niestandardowych przedmiotów pełniących rolę instrumentów.
- Kto tworzy instrumenty muzyczne? Zawody dawniej i dziś.
- Portrety „zwykłych niezwykłych” muzyków (np. Evelyn Elizabeth Ann Glennie, Sean Forbes, grupa muzyczna Unmute, grupa Młodzi Migają Muzykę – MMM, Clint Pulver, Zuza Jabłońska, Grzegorz Płonka).
- Droga do sławy znanych muzyków (postaci historycznych i aktualnie żyjących). Tworzenie osi czasu z życia tych bohaterów lub/i wywiadów z nimi.

2.4. Plastyka

Przedmiot		
Odniesienia bezpośrednie	Odniesienia pośrednie	Preteksty
Plastyka		
Brak odniesień bezpośrednich.	Plastyka rozbudza wrażliwość na piękno przyrody i wartości urzeczywistnione w dziełach sztuki, zachęca do indywidualnej i zespołowej ekspresji artystycznej, rozwija wyobraźnię twórczą i kreatywne myślenie abstrakcyjne, przydatne w każdej dziedzinie życia i w edukacji oraz kształci świadomość, że sztuka jest ważną sferą działalności człowieka i przygotowuje do świadomego korzystania z dorobku kultury. [...] Jest także ważnym elementem wychowania: stanowi wartościową ofertę wypełnienia wolnego czasu, wspiera integrację społeczną uczniów, [...] traktuje sztukę, jako źródło wzruszeń i nauki, a pracę artystyczną – jako wyraz wiary w siebie i odwagi.	Cele kształcenia – wymagania ogólne. II. Doskonalenie umiejętności plastycznych – ekspresja twórcza przejawiająca się w działaniach indywidualnych i zespołowych. Uczeń: 7) podejmuje działania z zakresu estetycznego kształtowania otoczenia; projektuje i realizuje formy dekoracyjne, podnoszące estetykę otoczenia [...].

Przykłady nawiązań do doradztwa zawodowego na lekcjach plastyki

- Rozmowy o talencie plastycznym, drodze do zawodu artysty plastyka, architekta itp., cechach charakteru pomocnych w realizacji tej ścieżki.
- Projekcje filmów biograficznych o znanych artystach. Analiza ich ścieżek do realizacji talentu i sławy.
- Tworzenie plakatów/infografik/prezentacji multimedialnych/filmów na temat zawodów związanych ze sztukami plastycznymi.
- „Malowane filmy” – z jakich specjalistów składa się ekipa, która stworzyła i wypromowała filmy: „Chłopi”, „Twój Vincent”? Jakie malarskie inspiracje rozpoznajemy w tych animacjach?
- Organizacja szkolnego wernisażu prac uczniowskich pt. „Magia zawodów”.
- Projekt „Na tropie dziwnych dziedzin sztuki”.
- Portrety „zwykłych niezwykłych” artystów plastyków (np. Nikifor, Mariusz Kędzierski i inni twórcy z grupy AMUN, Jeremiasz Popiel).
- Droga do sławy znanych artystów (postaci historycznych i aktualnie żyjących). Tworzenie osi czasu z życia tych bohaterów lub/i wywiadów z nimi.
- Projekt „Najciekawsze budynki i detale architektoniczne w mojej okolicy”. Wernisaż, fotorelacja, broszura.

2.5. Historia

Przedmiot

Odniesienia
bezpośrednie

Odniesienia
pośrednie

Preteksty

Historia

Brak odniesień
bezpośrednich.

Podczas przedmiotu historia w naturalny sposób kształtowane są takie wartości jak: [...] odpowiedzialność, odwaga, krytycyzm, tolerancja. [...] Historia kształtuje także zdolności humanistyczne, sprawność językową, umiejętności samodzielnego poszukiwania wiedzy i korzystania z różnorodnych źródeł informacji, formułowania oraz wypowiedania własnych opinii.

XIX. Europa po kongresie wiedeńskim. Uczeń:
2) charakteryzuje najważniejsze przejawy rewolucji przemysłowej (wynalazki i ich zastosowania, obszary uprzemysłowienia, zmiany struktur społecznych i warunków życia).
XXIII. Europa i świat w II połowie XIX i na początku XX wieku. Uczeń: 4) wymienia nowe idee polityczne i zjawiska kulturowe, w tym początki kultury masowej i przemiany obyczajowe. XXIV. Ziemia polska pod zaborem w II połowie XIX i na początku XX wieku. Uczeń: 2) opisuje postawy społeczeństwa polskiego w stosunku do zaborców – trójlojalizm, praca organiczna, ruch spółdzielczy; XXV. I wojna światowa. Uczeń: 2) wymienia główne przyczyny wojny – polityczne i gospodarcze [...]; 4) charakteryzuje postęp techniczny w okresie I wojny światowej;
XXVII. Europa i świat po I wojnie światowej. Uczeń: 1) opisuje kulturowe i cywilizacyjne następstwa wojny;
XXX. Społeczeństwo i gospodarka II Rzeczypospolitej. Uczeń: 2) omawia skutki światowego kryzysu gospodarczego na ziemiach polskich; 3) ocenia osiągnięcia gospodarcze II Rzeczypospolitej, a zwłaszcza powstanie Gdyni, magistrali węglowej i Centralnego Okręgu Przemysłowego; 4) podaje najważniejsze osiągnięcia kulturalne i naukowe Polski w okresie międzywojennym.
XXXVI. Świat po II wojnie światowej. Uczeń: 1) charakteryzuje bezpośrednie skutki II wojny światowej, wyróżniając następstwa polityczne, społeczne, gospodarcze i kulturowe, z uwzględnieniem powstania Organizacji Narodów Zjednoczonych;
XLI. Narodziny III Rzeczypospolitej. Uczeń: 2) charakteryzuje przemiany społeczno-polityczne, gospodarcze i kulturowe lat 90.

Przykłady nawiązań do doradztwa zawodowego na lekcjach historii

- Projekt „Poznajcie historię mojej rodziny – poznacie ciekawe zawody i pasje”.
- Moje miasto/moja miejscowość dawniej i dziś. Wernisaż lub fotorelacja (np. w programie Canva) pokazująca charakterystyczne miejsca, obiekty itp.
- Projekt: „Jak wybrane wynalazki i innowacje wpłynęły/wpływają na gospodarkę i rynek pracy? Jakie zawody znikają, a jakie się pojawiają w ich efekcie?”.
- Wywiad z rodzicami/dziadkami: „Modne zawody w moich czasach”, „Moja praca dawniej i dziś”.
- Opowiadanie twórcze: „Kto pracuje w średniowiecznym zamku?”, „Jeden dzień z życia miasta sprzed stu laty” itp. (z uwzględnieniem zajęć mieszkańców).
- Wypowiedzi ustne lub pisemne: „Gdybym był/-a (jaką postacią historyczną?)...”.
- Projekt: „Jakie zawody wspierają dziś archeologów, historyków?”.
- Wizyta w bibliotece wojewódzkiej, wyszukiwanie informacji w zdigitalizowanych zbiorach pracy codziennej (Co działa się na świecie w dniu moich urodzin? W dniu urodzin moich rodziców / dziadków?). Dyskusja: „Jak nowoczesne technologie wspierają pracę bibliotekarzy, archiwistów, historyków?”.
- Rozprawka: „Jak kryzysy w dziejach świata wpływają na gospodarkę i rynek pracy? (na przykładzie wybranego wydarzenia)”.

2.6. Wiedza o społeczeństwie

Przedmiot

Odniesienia bezpośrednie	Odniesienia pośrednie	Preteksty
Wiedza o społeczeństwie		
Cele kształcenia – wymagania ogólne. I. Społeczna natura człowieka. Uczeń: 2) przedstawia zasady komunikowania się; wyjaśnia zasady skutecznej autoprezentacji – kształtowania swojego wizerunku; (2.7.) III. Rozumienie siebie oraz rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. Uczeń: 1) rozpoznaje własne potrzeby i potrzeby innych; (1.6.) 2) planuje dalszą edukację, uwzględniając swe umiejętności i zainteresowania; (4.2.) Treści nauczania – wymagania szczegółowe: I. Społeczna natura człowieka. Uczeń: 2) [...] wyjaśnia zasady skutecznej autoprezentacji – kształtowania swojego wizerunku; (2.7.) III. Szkoła i edukacja. Uczeń: 5) planuje dalszą edukację, uwzględniając własne zainteresowania, zdolności i umiejętności oraz rady innych osób i sytuację na rynku pracy. (1.2., 1.3., 4.1., 4.2., 4.3.).	Wiedza o społeczeństwie to przedmiot interdyscyplinarny korzystający [...] z dorobku nauk społecznych (socjologii, nauk o polityce i elementów: nauk o poznaniu i komunikacji społecznej, psychologii, ekonomii i nauk prawnych) oraz elementów nauk humanistycznych (kulturoznawstwa i etnologii). Treści nauczania – wymagania szczegółowe: I. Rodzina. Uczeń: 2) wyjaśnia, jak funkcjonuje gospodarstwo domowe; wymienia główne źródła jego dochodów (z działalności zarobkowej: pracy, działalności gospodarczej, umów cywilnoprawnych oraz ze świadczeń społecznych – w powiązaniu z rodzajami ubezpieczeń społecznych); 3) wymienia kategorie wydatków gospodarstwa domowego; planuje jego budżet. XII. Sprawy międzynarodowe. Uczeń: 3) przedstawia podstawowe korzyści związane z obecnością Polski w Unii Europejskiej dla pracowników [...]; znajduje informacje o wykorzystaniu funduszy unijnych w swojej gminie lub swoim regionie.	Cele kształcenia – wymagania ogólne. III. Rozumienie siebie oraz rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. Uczeń: 3) wyjaśnia związek między godnością a prawami, które mu przysługują; 4) przedstawia własne prawa i obowiązki; 6) rozpoznaje przypadki łamania praw w swoim otoczeniu; 8) rozpoznaje problemy najbliższego otoczenia i szuka ich rozwiązań. Treści nauczania – wymagania szczegółowe: III. Szkoła i edukacja. Uczeń: 3) wymienia prawa i obowiązki ucznia; rozpoznaje przypadki naruszania praw uczniów oraz pracowników szkoły; przedstawia sposoby dochodzenia praw, które zostały naruszone; VI. Społeczność lokalna. Uczeń: 6) rozpoznaje problemy społeczne swojej społeczności lokalnej (np. wynikające z sytuacji demograficznej, gospodarczej, infrastrukturalnej); formułuje sądy dotyczące tych problemów.

Przykłady nawiązań do doradztwa zawodowego na lekcjach wiedzy o społeczeństwie

- Wirtualna wycieczka do wybranego urzędu, np. do innowacyjnego Centrum Rozwoju Talentów Gdańskiego Urzędu Pracy (<https://www.centrumtalentow.pl/>). Analiza zasobów strony internetowej. Oferta dla młodzieży i szkół (Młodzieżowa Akademia Talentów). Kwestionariusze on-line osobowości/predyspozycji zawodowych. Dostępność strony (opcje wyświetlania tekstu, tłumacz PJM). Ciekawostki i aktualności.
- Projekt: „Szkoła dawniej i dziś. Prawo do nauki i prawo do pracy – dziedzictwo dawnych wieków czy zjawiska współczesności?”.
- Projekt: „Mapa zawodów naszego regionu/powiatu/gminy”.
- Projekt: „Historie ginących zawodów. Jak z ginącego zawodu zrobić biznes?”.
- Projekt: „Zwyczajni niezwykajni – osoby z niepełnosprawnościami i innymi barierami wykonujący ciekawą pracę/realizujący swoje pasje/działający na rzecz potrzebujących” (wystawa, fotorelacja, redagowanie wywiadów, prowadzenie wywiadów on-line lub bezpośrednich itp.).
- Projekt: „Jak uczy się młodzież? Jak uczą się dorośli?”. Sondaże, wywiady z rówieśnikami i nauczycielami / dorosłymi, analiza raportów, przegląd strony Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji (tu także Zintegrowanego Rejestru Kwalifikacji).
- Projekt: „Przygotowanie kampanii wyborczej do SU/wyboru ucznia – asystenta szkolnego rzecznika praw ucznia”.
- Projekt, rozprawka, dyskusja: „Znaczenie pracy i jej wpływ na ludzi na przestrzeni dziejów”.
- „Moja osobista oś czasu – od szkolnej nauki do kariery zawodowej” (kamienie milowe, ważne wydarzenia, osoby wspierające w rozwoju itp.).
- „Ja i kompetencje przydatne na rynku pracy” (autodiagnoza z wykorzystaniem map myśli zawartych we wcześniejszych częściach niniejszego opracowania, analiza wyników, planowanie wykorzystania zdiagnozowanych mocnych stron i planowanie działań w obszarach będących dla ucznia wyzwaniem).

2.7. Geografia

Przedmiot

Odniesienia bezpośrednie	Odniesienia pośrednie	Preteksty
Geografia		
Geografia szkolna powinna umożliwiać uczniom rozumienie współczesnego świata, w tym dostrzeganie powiązań regionalnych i globalnych, wyjaśnianie dynamicznych przemian gospodarczych i społecznych oraz rozumienie ich przyczyn i skutków. (2.3.). Cele kształcenia – wymagania ogólne: III. Kształtowanie postaw. 1. Rozpoznawanie swoich predyspozycji i talentów oraz rozwijanie pasji i zainteresowań geograficznych. (1.2.). Treści nauczania – wymagania szczegółowe. X. Społeczeństwo i gospodarka Polski na tle Europy: rozmieszczenie ludności, struktura demograficzna Polski (wiekowa, narodowościowa, wyznaniowa, wykształcenia, zatrudnienia); migracje Polaków na tle współczesnych ruchów migracyjnych w Europie; zróżnicowanie polskich miast; sektory gospodarki Polski; rolnictwo Polski; zmiany struktury przemysłu Polski; zróżnicowanie usług i ich rola w rozwoju gospodarki; rozwój komunikacji; gospodarka morska; atrakcyjność turystyczna Polski. Uczeń:	Wartość edukacyjna geografii jako przedmiotu szkolnego wynika z integrowania wiedzy ucznia o środowisku przyrodniczym z wiedzą społeczno-ekonomiczną i humanistyczną. [...] Geografia, w tym szczególnie zajęcia prowadzone w terenie, powinny przyczyniać się do zrozumienia sensu i warunków realizacji zasady zrównoważonego rozwoju, m.in. poprzez poznawanie przykładów racjonalnego gospodarowania, oceny zamieszkiwanego środowiska, poczucie odpowiedzialności za tworzenie ładu i piękna w miejscach swego życia. Treści nauczania – wymagania szczegółowe. IX. Środowisko przyrodnicze Polski na tle Europy: 15) wskazuje na mapie rozmieszczenie głównych surowców mineralnych Polski oraz omawia ich znaczenie gospodarcze. X. Społeczeństwo i gospodarka Polski na tle Europy: 5) formułuje hipotezy dotyczące przyczyn i skutków migracji zagranicznych w Polsce; 11) przedstawia przestrzenne zróżnicowanie głównych upraw i chowu zwierząt w Polsce oraz ich znaczenie gospodarcze;	[...] Geograficzna edukacja regionalna [...] nadaje edukacji konkretny wymiar, który można łatwo przełożyć na działania praktyczne w codziennym życiu ucznia. Ma to szczególne znaczenie w dobie upodmiotowienia społeczności lokalnych, a wraz z tym kształtowania się emocjonalnych więzi ucznia ze swoim miejscem. Treści nauczania – wymagania szczegółowe. IX. Środowisko przyrodnicze Polski na tle Europy: 8) wyjaśnia wpływ zmienności pogody w Polsce na rolnictwo, transport i turystykę.

Przedmiot

Odniesienia bezpośrednie	Odniesienia pośrednie	Preteksty
Geografia		
7) wykazuje znaczenie poszczególnych sektorów gospodarki w rozwoju kraju oraz określa różnice w strukturze zatrudnienia ludności w Polsce i w wybranych państwach europejskich; 8) porównuje wielkość bezrobocia w Polsce i innych krajach europejskich oraz określa jego przyczyny i skutki w Polsce; XI. Relacje między elementami środowiska geograficznego na przykładzie wybranych obszarów Polski. Wpływ: [...] warunków przyrodniczych (zasobów surowców mineralnych, wiatru, wód i uśłonecznienia) i pozaprzyrodniczych na energetykę; [...] przemian gospodarczych po 1989 r. na zmiany struktury zatrudnienia; transportu na rozwój działalności gospodarczej; XII. Własny region: źródła informacji o regionie; dominujące cechy środowiska przyrodniczego, struktury demograficznej oraz gospodarki; walory turystyczne; współpraca międzynarodowa. Uczeń: 4) prezentuje główne cechy struktury demograficznej ludności i gospodarki regionu na podstawie wyszukanych danych (2.1., 2.3., 2.4.).	12) wyjaśnia przyczyny zmian w strukturze przemysłu Polski; 13) podaje przykłady różnych rodzajów usług w Polsce oraz ocenia znaczenie transportu i łączności dla jakości życia mieszkańców i rozwoju gospodarczego naszego kraju; 14) ocenia możliwości rozwoju gospodarki morskiej w Polsce; 16) podaje przykłady osiągnięć Polaków w różnych dziedzinach życia społeczno-gospodarczego oraz sukcesów polskich przedsiębiorstw na arenie międzynarodowej; 17) jest świadomy tego, że może mieć w przyszłości wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy i kulturowy Polski. XIII. „Mała ojczyzna”: obszar, środowisko geograficzne, atrakcyjność, tożsamość. Uczeń: 3) przedstawia w dowolnej formie (np. prezentacji multimedialnej, plakatu, filmu, wystawy fotograficznej) atrakcyjność „małej ojczyzny” jako miejsca zamieszkania i działalności gospodarczej na podstawie informacji wyszukanych w różnych źródłach.	

Przykłady nawiązań do doradztwa zawodowego na lekcjach geografii

- Projekt: „Zawody potrzebne na naszym regionalnym rynku pracy”.
- Projekt/dyskusja/analiza tekstów źródłowych: „Inteligentne specjalizacje w naszym regionie i ich wpływ na rynek pracy”.
- Projekt, szkolna debata: „Promocja naszego miasta/naszej gminy – jak jest, jak może być? Nasze pomysły i projekty”.
- Burza mózgów: „Nasze dobrostanowe miasto/miejscowość/gmina. Projektujemy zmianę”.
- Projekt: „Nowe atrakcje naszego miasta/naszej gminy. Przewodnik po miejscach sprzyjających rozwojowi młodzieży”.
- Wycieczka edukacyjna, spacer badawczy: „Dostępne atrakcje turystyczne w naszym regionie (badanie dostępności miejsc i obiektów dla osób z różnymi niepełnosprawnościami i barierami)”.
- Praca z tyflomapami na lekcji geografii. „Zawody i wynalazki na rzecz osób z niepełnosprawnościami”.
- Projekt: „Zwyczajni niezwykajni – osoby z niepełnosprawnościami i innymi barierami wykonujący ciekawą pracę/realizujący swoje pasje związane z naukami przyrodniczymi/z przemysłem” (wystawa, fotorelacja, redagowanie wywiadów, prowadzenie wywiadów on-line lub bezpośrednich itp.).

2.8. Biologia

Przedmiot

Odniesienia bezpośrednie	Odniesienia pośrednie	Preteksty
Biologia		
Niezwykle istotnym aspektem nauczania biologii jest zdrowie, stąd w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, zagadnienia dotyczące anatomii i fizjologii człowieka oraz ochrony jego zdrowia. [...] Uczniowie szkoły podstawowej powinni zdobyć umiejętności umożliwiające podejmowanie świadomych decyzji związanych ze zdrowiem własnym i innych ludzi. Realizacja zagadnień dotyczących funkcjonowania organizmu człowieka powinna nierozdzielnie łączyć się z kształtowaniem u uczniów nawyków zdrowego stylu życia oraz dostarczeniem informacji o różnych zagrożeniach zdrowia i możliwościach ich ograniczania. Cele kształcenia – wymagania ogólne. V. Znajomość uwarunkowań zdrowia człowieka. Uczeń: 1) analizuje związek między własnym postępowaniem a zachowaniem zdrowia oraz rozpoznaje sytuacje wymagające konsultacji lekarskiej; Treści nauczania – wymagania szczegółowe. III. Organizm człowieka. IV. Homeostaza. (1.1., 1.4.).	Biologia jako nauka interdyscyplinarna kształtuje u uczniów myślenie naukowe i krytyczne podejście do informacji. Treści nauczania – wymagania szczegółowe. V. Genetyka. Uczeń: Treści nauczania – wymagania szczegółowe. 11) podaje przykłady chorób genetycznych człowieka warunkowanych mutacjami (mukowiscydoza, fenyloketonuria, zespół Downa). VII. Ekologia i ochrona środowiska. Uczeń: 9) przedstawia odnawialne i nieodnawialne zasoby przyrody oraz propozycje racjonalnego gospodarowania tymi zasobami zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.	Treści nauczania – wymagania szczegółowe. VII. Ekologia i ochrona środowiska. Uczeń: 7) analizuje zakresy tolerancji organizmu na wybrane czynniki środowiska (temperatura, wilgotność, stężenie dwutlenku siarki w powietrzu); VIII. Zagrożenia różnorodności biologicznej. Uczeń: 2) podaje przykłady gospodarczego użytkowania ekosystemów.

Przykłady nawiązań do doradztwa zawodowego na lekcjach biologii

- Projekt/debata: „Jak to działa? Wkład osób reprezentujących różne zawody w tworzenie sprzętu/urządzeń wspomagających osoby z niepełnosprawnością (np. protezy, gorsety ortopedyczne, urządzenia wspomagające osoby niewidome, ociemniałe i słabowidzące lub/i głuche i słabosłyszące)”.
- Projekt: „Dobrostan. Czym jest? Jak go osiągnąć?”.
- Dyskusja: „Czy lekarz działa dziś w pojedynkę? Kto i co wspomaga jego pracę?”.

- Debata: „Wynalazki w dziedzinie genetyki – szansa czy zagrożenie dla ludzkości? AI w naukach biologicznych/medycznych – blaski i cienie innowacji”.
- Projekt, dyskusja: „Kondycja ekologiczna naszej gminy. Jak możemy wpłynąć na jej poprawę?”.
- Projekt indywidualny: „Mój plan na poprawę kondycji zdrowotnej”.
- Dyskusja: „Biologiczny survival. Jakie kompetencje powinien mieć człowiek, który wybiera zawód wiążący się z długoletnimi obserwacjami zjawisk przyrody, nierzadko pracą w ekstremalnych warunkach?”.
- „Szlachetne zdrowie... Nasz ranking wartości (na schemacie piramidy priorytetów)”.

2.9. Chemia

Przedmiot

Odniesienia bezpośrednie	Odniesienia pośrednie	Preteksty
Chemia		
Brak bezpośrednich odniesień.	Treści nauczania – wymagania szczegółowe. I. Substancje i ich właściwości. Uczeń: 2) rozpoznaje znaki ostrzegawcze (piktogramy) stosowane przy oznakowaniu substancji niebezpiecznych; wymienia podstawowe zasady bezpiecznej pracy z odczynnikami chemicznymi.	Opanowanie przez uczniów zawartych w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej wymagań szczegółowych zapewni im zdobycie wszystkich potrzebnych kompetencji kluczowych, które wykorzystają w dalszej edukacji. Treści nauczania – wymagania szczegółowe. III. Reakcje chemiczne. Uczeń: 1) opisuje i porównuje zjawisko fizyczne i reakcję chemiczną; podaje przykłady zjawisk fizycznych i reakcji chemicznych zachodzących w otoczeniu człowieka; projektuje i przeprowadza doświadczenia ilustrujące zjawisko fizyczne i reakcję chemiczną; na podstawie obserwacji klasyfikuje przemiany do reakcji chemicznych i zjawisk fizycznych.

Przykłady nawiązań do doradztwa zawodowego na lekcjach chemii

- Projekt – piknik naukowy: „Kuchenne rewolucje z chemią w tle”.
- Dyskusja: „Kto i w jakich obszarach pracuje w przemyśle chemicznym?”.

- Projekt, wystawa, prezentacja multimedialna, film: „Epokowe odkrycia z dziedziny chemii. Ścieżki kariery chemików – noblistów”.
- Debata: „Wynalazki i odkrycia w dziedzinie chemii – szansa czy zagrożenie dla ludzkości?”.
- Projekt, dyskusja: „Kwaśne deszcze i inne zjawiska degradujące środowisko”.
- Dyskusja: „Chemiczny survival. Jakie kompetencje powinien mieć człowiek, który wybiera zawód wiążący się z chemią? Prowadzeniem badań, doświadczeń, eksperymentów? Pracą z różnymi niebezpiecznymi substancjami?”.
- Projekt: „Szlachetne zdrowie... Farmaceutyczne ścieżki przez wieki”.

2.10. Fizyka

Przedmiot		
Odniesienia bezpośrednie	Odniesienia pośrednie	Preteksty
Fizyka		
Brak bezpośrednich odniesień.	Lekcje fizyki to również dobry moment do ukazywania osiągnięć ludzkiego umysłu na drodze rozwoju cywilizacji. W zadania szkoły i jej funkcję wychowawczą wpisują się: 3) wyrabianie nawyku poszerzania wiedzy, korzystania z materiałów źródłowych [...]; 8) kształtowanie kompetencji kluczowych: [...] jako stałych elementów rozwoju jednostki i społeczeństwa; 9) wartościowanie znaczenia fizyki w procesie rozwoju gospodarczego i społecznego, a także codziennego życia. Treści nauczania – wymagania szczegółowe. IX. Optyka. Uczeń: 9) posługuje się pojęciem krótkowzroczności i dalekowzroczności oraz opisuje rolę soczewek w korygowaniu tych wad wzroku.	Pojęcia, prawa i teorie fizyki kształtują styl myślenia i działania opartego na metodzie naukowej. Cele kształcenia – wymagania ogólne. IV. Posługiwanie się informacjami pochodzącymi z analizy materiałów źródłowych, w tym tekstów popularnonaukowych.

Przykłady nawiązań do doradztwa zawodowego na lekcjach fizyki

- Projekt: „Piknik naukowy. Fizyka wokół nas”. Opracowanie broszury „Fizyka jest cool” dla szóstoklasistów, którzy rozpoczną naukę fizyki w kolejnym roku szkolnym.

- Projekt, analiza tekstów źródłowych, dyskusja: „Fizyka niejedno ma imię. Indeks zawodów związanych z fizyką”.
- Projekt, wystawa, prezentacja multimedialna, film: „Epokowe odkrycia z dziedziny fizyki i nauk pokrewnych. Ścieżki kariery fizyków – noblistów”.
- Debata: „Wynalazki i odkrycia w dziedzinie fizyki – szansa czy zagrożenie dla ludzkości?”.
- Wystawa, projekt, prezentacja multimedialna: „Niezwyczajni ludzie w świecie praw fizyki” (np. historia Jessiki Cox – pilotki bez rąk²⁴, Bartosza Ostałowskiego²⁵ – driftera z podobną niepełnosprawnością, Anny Krupy – nauczycielki bez rąk itp.).
- Projekt: „Rysowane definicje i rymowane prawa fizyczne”.
- Projekcja: wystąpienie Arvinda Gupty pt. „Jak zrobić ze śmieci zabawki do nauki?”²⁶. Analiza strony Gupta Toys²⁷, projektowanie przez uczniów na podstawie instrukcji ze strony pomocy dydaktycznych z niestandardowych materiałów.
- Projekt: „Moja pasja przez pryzmat praw fizyki” (np. fizyka na torze wyścigowym Formuły 1, fizyka w skokach narciarskich, fizyka na boisku piłkarskim itp.).
- Symulacja „Jak widzą osoby z wadami wzroku” – ćwiczenia z wykorzystaniem dostępnych aplikacji.

24 Zob.: <https://www.ostalowski.com/>; <https://www.youtube.com/watch?v=vTW154Q5Blo>

25 Zob.: https://www.ted.com/talks/arvind_gupta_turning_trash_into_toys_for_learning

26 Zob.: <https://arvindguptatoys.com/toys.html>

27 Zob.: <https://pistacja.tv/>

2.11. Matematyka

Przedmiot		
Odniesienia bezpośrednie	Odniesienia pośrednie	Preteksty
Matematyka		
Brak bezpośrednich odniesień.	Matematyka jest nauką, która dostarcza narzędzi do poznawania środowiska i opisu zjawisk, dotyczących różnych aspektów działalności człowieka. Ostatnie lata szkoły podstawowej to w przypadku matematyki czas na wprowadzenie takich pojęć i własności, które pozwolą na doskonalenie myślenia abstrakcyjnego, a w konsekwencji na naukę przeprowadzania rozumowań i poprawnego wnioskowania w sytuacjach nowych, a także dotyczących zagadnień złożonych i nietypowych. Podejmowanie właściwych decyzji, organizacja własnych działań czy precyzyjne porozumiewanie się często są niemożliwe bez umiejętności matematycznych. [...] Szczególną rolę w kształceniu matematycznym odgrywają zadania ze statystyki. Z jednej strony odczytywanie i prezentowanie danych, wiąże matematykę z życiem codziennym i otwiera cały wachlarz zastosowań praktycznych. Wskazane jest, aby znaczna część zadań dotyczyła danych rzeczywistych wraz z podaniem ich weryfikowalnego źródła. Treści nauczania – wymagania szczegółowe. VIII. Odczytywanie danych i elementy statystyki opisowej. Uczeń: 1) interpretuje dane przedstawione za pomocą tabel, diagramów słupkowych i kołowych, wykresów, w tym także wykresów w układzie współrzędnych; 2) tworzy diagramy słupkowe i kołowe oraz wykresy liniowe na podstawie zebranych przez siebie danych lub danych pochodzących z różnych źródeł; 3) oblicza średnią arytmetyczną kilku liczb.	Treści nauczania – wymagania szczegółowe (klasa VII i VIII). V. Obliczenia procentowe. Uczeń: 1) przedstawia część wielkości jako procent tej wielkości; 2) oblicza liczbę a równą p procent danej liczby b; 3) oblicza, jaki procent danej liczby b stanowi liczba a; 4) oblicza liczbę b, której p procent jest równe a; 5) stosuje obliczenia procentowe do rozwiązywania problemów w kontekście praktycznym, również w przypadkach wielokrotnych podwyżek lub obniżek danej wielkości.

Przykłady nawiązań do doradztwa zawodowego na lekcjach matematyki

- Ćwiczenia z wykorzystaniem zasobów portalu wideolekcji PiStacja.tv²⁸.
- Projekt, analiza tekstów źródłowych, dyskusja: „Matematyka niejedno ma imię. Indeks zawodów związanych z matematyką”.
- Projekt, wystawa, prezentacja multimedialna, film: „Epokowe odkrycia z dziedziny matematyki i nauk pokrewnych. Ścieżki kariery matematyków – noblistów”.
- Debata: „Wynalazki i odkrycia w dziedzinie matematyki i ich wpływ na rozwój w różnych obszarach”.
- Projekt: „Rysowane definicje i rymowane prawa matematyczne”.
- Prowadzenie sondaży i minibadań w szkolnej społeczności (np. hobby nastolatków, lektury młodzieży, sposoby spędzania wolnego czasu itp.). Analiza i interpretacja danych, prezentacja na forum klasy/szkoły.
- Projekt: „Moja pasja przez pryzmat praw matematyki” (np. matematyka na torze wyścigowym Formuły 1, matematyka w skokach narciarskich, matematyka na boisku piłkarskim, na zawodach pływackich itp.).
- Projekt „Nasza gmina/nasza miejscowość w liczbach”.
- Projektowanie wycieczki klasowej – aspekty organizacyjne związane z długością trasy, czasem przejazdu, budżetem itp.

28 Zob: <https://pistacja.tv/>

2.12. Informatyka

Przedmiot

Odniesienia bezpośrednie	Odniesienia pośrednie	Preteksty
Informatyka		
Oczekuje się, że wkracający w zawodowe i dorosłe życie uczniowie będą przygotowani do podjęcia obowiązków i wyzwań, jakie stawia przed nimi XXI wiek. Powinni zatem poznać podstawowe metody informatyki, aby w przyszłości stosować je w praktycznych sytuacjach w różnych dziedzinach. (2.3.). Treści nauczania – wymagania szczegółowe. Rozumienie, analizowanie i rozwiązywanie problemów. Uczeń: 5) prezentuje przykłady zastosowań informatyki w innych dziedzinach, w zakresie pojęć, obiektów oraz algorytmów. (2.1.).	Od wielu lat komputery wywierają coraz większy wpływ na zmiany zachodzące w funkcjonowaniu społeczeństw: w gospodarce, administracji, bankowości, handlu, komunikacji, nauce i edukacji czy życiu osobistym obywateli. Informatyka jako dziedzina wiedzy wraz z technologiami, które wspiera, integruje się z niemal wszystkimi innymi dziedzinami i staje się ich nieodłącznym elementem. Wspomaga kształcenie takich umiejętności jak: logiczne myślenie, precyzyjne prezentowanie myśli i pomysłów, sprzyja dobrej organizacji pracy, buduje kompetencje potrzebne do pracy zespołowej i efektywnej realizacji projektów. Umiejętności nabyte podczas programowania są przydatne [...] później w różnych zawodach, niekoniecznie informatycznych. Treści nauczania – wymagania szczegółowe. II. Programowanie i rozwiązywanie problemów z wykorzystaniem komputera i innych urządzeń cyfrowych. Uczeń:	Treści nauczania – wymagania szczegółowe. II. Programowanie i rozwiązywanie problemów z wykorzystaniem komputera i innych urządzeń cyfrowych. Uczeń: 3) przygotowuje i prezentuje rozwiązania problemów, posługując się podstawowymi aplikacjami (edytor tekstu oraz grafiki, arkusz kalkulacyjny, program do tworzenia prezentacji multimedialnej) na swoim komputerze lub w chmurze, wykazując się przy tym umiejętnościami: a) tworzenia ilustracji w edytorze grafiki [...] b) tworzenia dokumentów tekstowych: dobiera czcionkę, formatuje akapity, wstawia do tekstu ilustracje, napisy i kształty, tworzy tabele oraz listy numerowane i punktowane, c) korzystania z arkusza kalkulacyjnego w trakcie rozwiązywania zadań związanych z prostymi obliczeniami [...] d) tworzenia krótkich prezentacji multimedialnych łączących tekst z grafiką, korzysta przy tym z gotowych szablonów lub projektuje według własnych

Przedmiot

Odniesienia bezpośrednie	Odniesienia pośrednie	Preteksty
Informatyka		
Treści nauczania – wymagania szczegółowe. IV. Rozwijanie kompetencji społecznych. Uczeń: 4) określa zakres kompetencji informatycznych, niezbędnych do wykonywania różnych zawodów, rozważa i dyskutuje wybór dalszego i pogłębionego kształcenia, również w zakresie informatyki. (2.1., 2.2., 4.1., 4.2.).	3) korzystając z aplikacji komputerowych, przygotowuje dokumenty i prezentacje, także w chmurze, na potrzeby rozwiązywania problemów i własnych prac z różnych dziedzin (przedmiotów), dostosowuje format i wygląd opracowań do ich treści i przeznaczenia, wykazując się przy tym umiejętnościami: a) tworzenia estetycznych kompozycji graficznych [...] b) tworzenia różnych dokumentów [...] c) rozwiązywania zadań rachunkowych z programu nauczania z różnych przedmiotów w zakresie szkoły podstawowej, z codziennego życia oraz implementacji wybranych algorytmów w arkuszu kalkulacyjnym: umieszcza dane w tabeli arkusza kalkulacyjnego, posługuje się podstawowymi funkcjami, stosuje adresowanie względne, bezwzględne i mieszane, przedstawia dane w postaci różnego typu wykresów, porządkuje i filtruje dane, d) tworzenia prezentacji multimedialnej wykorzystując tekst, grafikę, animację, dźwięk i film, stosuje hiperłącza,	pomysłów; 4) gromadzi, porządkuje i selekcjonuje efekty swojej pracy oraz potrzebne zasoby w komputerze lub w innych urządzeniach, a także w środowiskach wirtualnych (w chmurze). III. Posługiwanie się komputerem, urządzeniami cyfrowymi i sieciami komputerowymi. Uczeń: 1) opisuje funkcje podstawowych elementów komputera i urządzeń zewnętrznych oraz: a) korzysta z urządzeń do nagrywania obrazów, dźwięków i filmów, w tym urządzeń mobilnych, b) wykorzystuje komputer lub inne urządzenie cyfrowe do gromadzenia, porządkowania i selekcjonowania własnych zasobów; 2) wykorzystuje sieć komputerową (szkolną, sieć internet): a) do wyszukiwania potrzebnych informacji i zasobów edukacyjnych, nawigując między stronami, b) jako medium komunikacyjne, c) do pracy w wirtualnym środowisku (na platformie, w chmurze), stosując się do sposobów i zasad pracy w takim środowisku, d) organizuje swoje pliki w folderach umieszczonych lokalnie lub w sieci.

Przedmiot

Odniesienia bezpośrednie	Odniesienia pośrednie	Preteksty
Informatyka		
	4) zapisuje efekty swojej pracy w różnych formatach i przygotowuje wydruki; 5) wyszukuje w sieci informacje potrzebne do realizacji wykonywanego zadania, stosując złożone postaci zapytań i korzysta z zaawansowanych możliwości wyszukiwarek. IV. Rozwijanie kompetencji społecznych. Uczeń: 2) ocenia krytycznie informacje i ich źródła, w szczególności w sieci, pod względem rzetelności i wiarygodności w odniesieniu do rzeczywistych sytuacji, docenia znaczenie otwartych zasobów w sieci i korzysta z nich.	

Przykłady nawiązań do doradztwa zawodowego na lekcjach informatyki

- Projekt: „Nowe zawody związane z AI”.
- Projektowanie infografik z różnych dziedzin, np. „Matematyka dla się lubić”, „Fizyka dla się lubić” itp.
- Prowadzenie uczniowskiego e-portfolio (np. z wykorzystaniem propozycji Instytutu Badań Edukacyjnych: <https://mojeportfolio.ibe.edu.pl/>).
- Prowadzenie zakładki na szkolnej stronie www pt. „Zawody przyszłości”.
- Praca z raportami dotyczącymi rynku pracy (trendy, zawody deficytowe, zawody przyszłości), z wykorzystaniem narzędzia „Barometr zawodów”²⁹ i innych (np. „Mapa karier”³⁰).

²⁹ Zob.: <https://barometrzawodow.pl/>

³⁰ Zob.: <https://mapakarier.org/>

2.13. Wychowanie fizyczne

Przedmiot

Odniesienia bezpośrednie	Odniesienia pośrednie	Preteksty
Wychowanie fizyczne		
Wychowanie fizyczne pełni ważne funkcje edukacyjne, rozwojowe i zdrowotne: wspiera rozwój fizyczny, psychiczny, intelektualny i społeczny uczniów oraz kształtuje obyczaj aktywności fizycznej i troski o zdrowie w okresie całego życia, wspomaga efektywność procesu uczenia się oraz pełni wiodącą rolę w edukacji zdrowotnej uczniów. [...] Wychowanie fizyczne to nie tylko przygotowanie sprawnościowe, ale przede wszystkim prozdrowotne. Pełni ono, oprócz swej funkcji doraźnej, również funkcję perspektywną (przygotowuje do dokonywania w życiu wyborów korzystnych dla zdrowia). (1.1., 1.4., 1.5.). Cele kształcenia – wymagania ogólne. I. Kształtowanie umiejętności rozpoznawania i oceny własnego rozwoju fizycznego oraz sprawności fizycznej. IV. Kształtowanie umiejętności rozumienia związku aktywności fizycznej ze zdrowiem oraz praktykowania zachowań prozdrowotnych. V. Kształtowanie umiejętności osobistych i społecznych sprzyjających całonocnej aktywności fizycznej. (1.1., 1.3., 1.4., 1.7.).	Treści nauczania – wymagania szczegółowe. I. Rozwój fizyczny i sprawność fizyczna. 1. W zakresie wiedzy. Uczeń: 2) wymienia testy i narzędzia do pomiaru sprawności fizycznej; 3) wskazuje zastosowanie siatek centylowych w ocenie własnego rozwoju fizycznego. 2. W zakresie umiejętności. Uczeń: 1) dokonuje pomiarów wysokości i masy ciała oraz samodzielnie interpretuje wyniki; 2) wykonuje wybrane próby kondycyjnych i koordynacyjnych zdolności motorycznych; 3) ocenia i interpretuje poziom własnej sprawności fizycznej; 4) demonstruje zestaw ćwiczeń kształtujących wybrane zdolności motoryczne; 5) demonstruje zestaw ćwiczeń kształtujących prawidłową postawę ciała. II. Aktywność fizyczna. 2. W zakresie umiejętności. Uczeń: 11) diagnozuje własną, dzienną aktywność fizyczną, wykorzystując nowoczesne technologie (np. urządzenia monitorujące, aplikacje internetowe). IV. Edukacja zdrowotna. 1. W zakresie wiedzy. Uczeń: 1) wymienia czynniki, które wpływają pozytywnie i negatywnie na zdrowie i samopoczucie, wskazuje te, na które może mieć wpływ;	Kompetencje społeczne. Uczeń: 8) wykazuje kreatywność w poszukiwaniu rozwiązań sytuacji problemowych; 9) współpracuje w grupie szanując poglądy i wysiłki innych ludzi, wykazując asertywność i empatię; 10) motywuje innych do udziału w aktywności fizycznej, ze szczególnym uwzględnieniem osób o niższej sprawności fizycznej i specjalnych potrzebach edukacyjnych

Przedmiot

Odniesienia bezpośrednie	Odniesienia pośrednie	Preteksty
Wychowanie fizyczne		
Treści nauczania – wymagania szczegółowe. IV. Edukacja zdrowotna. 2. W zakresie umiejętności. Uczeń: 1) opracowuje rozkład dnia, uwzględniając proporcje między pracą a wypoczynkiem, wysiłkiem umysłowym a fizycznym, rozumiejąc rolę wypoczynku w efektywnym wykonywaniu pracy zawodowej; (1.1., 2.6.) Kompetencje społeczne. Uczeń: 6) identyfikuje swoje mocne strony, budując poczucie własnej wartości, planuje sposoby rozwoju oraz ma świadomość słabych stron, nad którymi należy pracować; 7) wykazuje umiejętność adekwatnej samooceny swoich możliwości psychofizycznych. (1.1., 1.2., 1.3., 1.4., 1.6., 4.2.).	2) omawia sposoby redukowania nadmiernego stresu i radzenia sobie z nim w sposób konstruktywny; 3) omawia konsekwencje zdrowotne stosowania używek i substancji psychoaktywnych w odniesieniu do podejmowania aktywności fizycznej; 4) wymienia przyczyny i skutki otyłości oraz nieuzasadnionego odchudzania się i używania sterydów w celu zwiększenia masy mięśni. 2. W zakresie umiejętności. Uczeń: 2) dobiera rodzaj ćwiczeń relaksacyjnych do własnych potrzeb; 3) demonstrowa ergonomiczne podnoszenie i przenoszenie przedmiotów o różnej wielkości i różnym ciężarze.	(np. osoby niepełnosprawne, starsze).

Przykłady nawiązań do doradztwa zawodowego na lekcjach wychowania fizycznego

- Projekt: projekcje filmów (samokształcenie), rozmowy, spotkania z ciekawymi ludźmi: „Zwyczajni – niezwykli sportowcy” (o paraolimpijczykach, osobach z niepełnosprawnościami uprawiających różne dyscypliny sportu).
- „Mój tygodniowy plan” (analiza gospodarowania własnym czasem z wykorzystaniem Macierzy Eisenhowera³¹, planowanie i wdrażanie zmian).
- Projekt: „Festiwal gier i zabaw dawnych” (jak bawiły się dzieci w dawnych latach – np. gra w klasy, w gumę, „zośka”, kółko graniaste itp.)
- Metaplan, sondaż, analiza tekstów źródłowych: „Sport w życiu nastolatków”.
- Projekt, quiz „Historia różnych dyscyplin sportu”.
- Ćwiczenia rozluźniające, antystresowe (na początku lub pod koniec lekcji).

- Wymagania zdrowotne w moim wymarzonej zawodzie (poszukiwanie informacji, stworzenie katalogu wymagań, autoanaliza przydatności do zawodu, planowanie zmian).
- Ranking wartości z wykorzystaniem cytatów sławnych sportowców.

2.14. Edukacja dla bezpieczeństwa

Przedmiot

Odniesienia bezpośrednie	Odniesienia pośrednie	Preteksty
Edukacja dla bezpieczeństwa		
IV. Edukacja zdrowotna. Zdrowie w wymiarze indywidualnym oraz zbiorowym. Uczeń: 2) wymienia zachowania, które sprzyjają zdrowiu (prozdrowotne) oraz zagrażają zdrowiu oraz wskazuje te, które szczególnie często występują wśród nastolatków; odróżnia czynniki środowiskowe i społeczne (korzystne i szkodliwe), na które człowiek może mieć wpływ od takich, na które nie może; 3) omawia krótkoterminowe i długoterminowe konsekwencje zachowań sprzyjających (prozdrowotnych) i zagrażających zdrowiu; 6) ocenia własne zachowania związane ze zdrowiem, ustala indywidualny plan działania na rzecz własnego zdrowia; (1.1., 1.2., 1.3., 1.4., 1.6., 4.2.).	Treści nauczania – wymagania szczegółowe. II. Działania w sytuacjach nadzwyczajnych zagrożeń (katastrof i wypadków masowych). Uczeń: 4) omawia rolę różnych służb i innych podmiotów, uzasadnia znaczenie bezwzględności stosowania się do ich zaleceń; IV. Edukacja zdrowotna. Zdrowie w wymiarze indywidualnym oraz zbiorowym. Uczeń: 5) wymienia rzetelne źródła informacji o zdrowiu, chorobach, świadczeniach i usługach zdrowotnych; 7) ustala, co sam może zrobić, aby tworzyć warunki środowiskowe i społeczne, które są korzystne dla zdrowia (ochrona środowiska przyrodniczego, wsparcie społeczne, komunikacja interpersonalna, współpraca osób, instytucji i organizacji na rzecz zdrowia itp.).	Ważne jest skorelowanie treści nauczania przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa z innymi przedmiotami, w tym z wychowaniem fizycznym oraz z programem wychowawczo-profilaktycznym szkoły. Problematyka zdrowia i jego uwarunkowań należy do zagadnień bardzo złożonych, wielodyscyplinarnych.

Przykłady nawiązań do doradztwa zawodowego na lekcjach edukacji dla bezpieczeństwa

- Dyskusja: „Liczą się sekundy... Czy tylko? Jakie kompetencje powinny mieć osoby ratujące życie innych?”.

31 Zob.: <https://zerobs.pl/zarzadzanie-projektami/macierz-eisenhowera/>

- Dyskusja: „Żołnierz jako zawód. Blaski i cienie. Wymagania zawodowe”.
- Projekt: „Mali bohaterowie. Historie dzieci, które uratowały życie dorosłym”.
- Konkurs na plakat/infografikę/film popularyzujący procedury zachowania się w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa.
- Spotkania/wywiady z przedstawicielami służb i innych podmiotów odpowiadających za bezpieczeństwo. Tworzenie katalogu pytań do gości, uwzględniających różne aspekty jego pracy (przygotowanie i aplikowanie, konieczne wykształcenie, szkolenia, kompetencje, trudne sytuacje i sposoby postępowania, blaski i cienie zawodu, sposoby radzenia sobie ze stresem związanym z sytuacjami traumatycznymi).
- Wizyta zawodoznawcza w szkole mundurowej.

2.15. Wychowanie do życia w rodzinie

Przedmiot		
Odniesienia bezpośrednie	Odniesienia pośrednie	Preteksty
Wychowanie do życia w rodzinie		
Nauczyciele, realizując zajęcia z wychowania do życia w rodzinie, wspierając w tym zakresie obowiązki rodziców, powinni zmierzać do tego, aby uczniowie: 5) poszukiwali, odkrywali i dążyli do osiągnięcia celów życiowych i wartości ważnych dla odnalezienia własnego miejsca [...] w świecie. Do zadań szkoły w zakresie realizacji wychowania do życia w rodzinie należy w szczególności: 6) wspieranie rozwoju moralnego i kształtowania hierarchii wartości; (1.7., 2.6.) 11) informowanie o możliwościach pomocy – system poradnictwa dla dzieci i młodzieży; 4.1., 4.3.) 13) pomoc w rozpoznawaniu i rozwijaniu zdolności, w odkrywaniu możliwych dróg realizacji osobowej i zawodowej wychowanka, przygotowywanie do odpowiedzialnego pełnienia zadań na każdej z nich. (1.2. – 1.6., 4.2.).	Treści nauczania – wymagania szczegółowe.. I. Rodzina. Uczeń: 13) wie, na czym polega instytucjonalna pomoc rodzinie w sytuacji: choroby, uzależnienia, ubóstwa, bezrobocia, zachowań ryzykownych, problemów pedagogicznych, psychologicznych, prawnych. II. Dojrzwanie. Uczeń: 9) uczestniczy w podziale obowiązków; korzysta z pomocy innych i sam jej udziela; potrafi dzielić czas pomiędzy pracę i rekreację; [...]; IV. Życie jako fundamentalna wartość. Uczeń: 7) ma szacunek dla ludzkiego ciała; zna podstawy higieny; troszczy się o zdrowie: właściwe odżywianie, odpowiedni strój, sen i aktywność fizyczną;	Treści nauczania – wymagania szczegółowe.. I. Rodzina. Uczeń: 13) wie, na czym polega instytucjonalna pomoc rodzinie w sytuacji: choroby, uzależnienia, ubóstwa, bezrobocia, zachowań ryzykownych, problemów pedagogicznych, psychologicznych, prawnych. II. Dojrzwanie. Uczeń: 10) przedstawia rolę autorytetów w życiu człowieka, wymienia osoby uznane za autorytety przez innych i siebie.

Przedmiot		
Odniesienia bezpośrednie	Odniesienia pośrednie	Preteksty
Wychowanie do życia w rodzinie		
Cele kształcenia – wymagania ogólne. II. Okazywanie szacunku innym ludziom, docenianie ich wysiłku i pracy, przyjęcie postawy szacunku wobec siebie. (2.4., 2.5., 2.6.). IV. Kształcenie umiejętności przyjęcia integralnej wizji osoby. Wybór i urzeczywistnianie wartości służących osobowemu rozwojowi. Kierowanie własnym rozwojem, podejmowanie wysiłku samowychowawczego zgodnie z uznawanymi normami i wartościami. [...] VI. Postawy. Uczeń: 9) jest odpowiedzialny za własny rozwój i samowychowanie. (1.6., 1.7.).	VI. Postawy. Uczeń: 7) bierze udział w życiu społecznym przez: wolontariat, stowarzyszenia, grupy nieformalne i aktywność indywidualną; ujawnia wrażliwość na osoby potrzebujące pomocy i zna konkretne sposoby jej udzielania; 8) świadomie i odpowiedzialnie korzysta ze środków społecznego przekazu, w tym z internetu, dokonując wyboru określonych treści i limitując czas im poświęcany.	IV. Życie jako fundamentalna wartość. Uczeń: 7) ma szacunek dla ludzkiego ciała; zna podstawy higieny; troszczy się o zdrowie: właściwe odżywianie, odpowiedni strój, sen i aktywność fizyczną; VI. Postawy. Uczeń: 4) zna i stosuje zasady savoir-vivre`u w różnych sytuacjach społecznych; 5) rozumie zasady komunikacji werbalnej i niewerbalnej i jej znaczenie w relacjach interpersonalnych; przyjmuje odpowiedzialność za manifestowane reakcje, wypowiedane i pisane słowa.

Przykłady nawiązań do doradztwa zawodowego na lekcjach wychowania do życia w rodzinie

- Praca z tekstem źródłowym: „Kodeks rodzinny i opiekuńczy: Obowiązki rodziców. Prawa i obowiązki dzieci”.
- Spotkanie z sędzią sądu rodzinnego i nieletnich. Wywiad: „Jakimi sprawami zajmuje się wydział sądu ds. rodzinnych i nieletnich? Jakie kompetencje są ważne w pracy sędziego? jakie wykształcenie posiadają sędziowie?”.
- Edukacja prawna: odpowiedzialność prawna małoletnich, demoralizacja, procedury postępowania w sytuacji stwierdzenia symptomów demoralizacji u małoletniego (warto wykorzystać poradnik prawny sędzi Anny Marii Wesołowskiej pt. „Bezpieczeństwo młodzieży”).
- Wizyta w instytucji wspierającej rodzinę. Wywiad: „Jakimi sprawami zajmuje się ta instytucja? Jakie kompetencje są ważne dla pracowników instytucji?”.
- „Słowa jak kamienie – mogą budować i ranić. Ćwiczmy sztukę rozmowy”.
- „Moja wymarzona rodzina” (plakat, kolaż, opowiadanie, wiersz, infografika).
- Ranking wartości rodzinnych.

2.16. Etyka

Przedmiot

Odniesienia bezpośrednie	Odniesienia pośrednie	Preteksty
Etyka		
Cele kształcenia – wymagania ogólne. I. Kształtowanie wrażliwości aksjologicznej i refleksyjności. 3. Klaryfikacja wartości. (1.7., 2.6.). III. Kształtowanie postaw 1. Wspomaganie ucznia w interioryzowaniu wartości i norm moralnych. (1.7., 2.6.). IV. Samokształcenie 3. Identyfikowanie i eliminowanie czynników ograniczających sprawczość (4.1. – 4.4.) 4. Rozwijanie samoświadomości moralnej. (1.7., 2.6.). Treści nauczania – wymagania szczegółowe. I. Elementy etyki ogólnej. Uczeń: 1) zna, rozumie i stosuje pojęcia niezbędne do opisu przeżyć i działań moralnych: a) posługuje się pojęciami niezbędnymi do charakterystyki działania w aspekcie jego moralnej oceny: decyzja, czyn, sprawczość, konflikt, problem, podmiot działania (autor, sprawca), adresat działania, intencja działania, motyw działania, treść działania, skutek (konsekwencja), okoliczności działania, (1.7., 2.6., 4.4.), d) zna i objaśnia podstawowe pojęcia związane z oceną moralną: dobro, zło, wartość, kryterium,	Cele kształcenia – wymagania ogólne. I. Kształtowanie wrażliwości aksjologicznej i refleksyjności 5. Rozwijanie kultury logicznej i umiejętności kreatywnego myślenia. II. Tworzenie wypowiedzi 3. Formułowanie pytań dotyczących sfery aksjologiczno-moralnej. 4. Formułowanie sądów wartościujących oraz ich uzasadnianie. III. Kształtowanie postaw 3. Rozwijanie umiejętności współdziałania. IV. Samokształcenie. 1. Rozwijanie umiejętności samodzielnego poszukiwania informacji, ich wartościowania oraz rzetelnego i odpowiedzialnego korzystania z wiedzy.	Cele kształcenia – wymagania ogólne. II. Tworzenie wypowiedzi 2. Ćwiczenie umiejętności kulturalnego i precyzyjnego wypowiadania się. 5. Rozwijanie umiejętności dyskusowania. IV. Samokształcenie 4. Rozwijanie samoświadomości moralnej. II. Człowiek wobec innych ludzi. Uczeń: 10) wyjaśnia, czym jest „Powszechna Deklaracja Praw Człowieka”; rozważa wybrane zapisy tego dokumentu; 11) identyfikuje podstawowe prawa człowieka [...]; III. Człowiek wobec siebie. Uczeń: 2) wie, że ze względu na swoją wartość – osobową godność – jest równie wartościowym człowiekiem jak inni ludzie;

Przedmiot

Odniesienia bezpośrednie

Odniesienia pośrednie

Preteksty

Etyka

zasada (norma, reguła), postawa, cnota, wada, obowiązek, sankcja, sumienie, wzór, autorytet, odpowiedzialność, prawo naturalne, prawo stanowione, godność, prawa człowieka, natura ludzka, prawda, szczęście, (1.7., 2.6.), 4) analizuje klasyczne pytanie etyczne: „Jak należy (dobrze) żyć?”; (1.7., 2.6.)

III. Człowiek wobec siebie. Uczeń: 3) zna i rozwija swoje zalety, rozpoznaje i eliminuje swoje wady; (1.1., 1.2., 1.3., 4.2.)

IV. Człowiek a świat ludzkich wytworów. Uczeń:

4) dostrzega i wyjaśnia związek między uczeniem się a wykonywaną pracą; wyjaśnia znaczenie pracy zarobkowej; (2.4., 2.6., 3.4.) 8) objaśnia, czym jest społeczna odpowiedzialność biznesu. (2.3., 2.6.).

3. Identyfikowanie i eliminowanie czynników ograniczających sprawczość.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe.
I. Elementy etyki ogólnej. Uczeń:

1) zna, rozumie i stosuje pojęcia niezbędne do opisu przeżyć i działań moralnych: f) wykorzystuje pojęcia dyskursu etycznego do analizowania przeżyć, działań i postaw bohaterów powieści, opowiadań, filmów, spektakli teatralnych, gier komputerowych.

4) zna swoje podstawowe prawa i obowiązki (ucznia, dziecka) oraz wypełnia własne obowiązki; 7) podaje przykłady działań, które są wyrazem troski o własne zdrowie i życie;
IV. Człowiek a świat ludzkich wytworów. Uczeń:

1) podaje przykłady ludzkich wytworów materialnych i niematerialnych oraz rozważa ich znaczenie w kontekście pytania o dobre życie.

Przykłady nawiązań do doradztwa zawodowego na lekcjach etyki

- Kodeksy zawodowe – przegląd, dyskusja.
- Wartości w statucie naszej szkoły.
- Dyskusja sokratejska: „Jakimi wartościami kieruje się w życiu współczesna młodzież?”.
- Debata oksfordzka: „Czy świat po pandemii jest lepszy?”.
- Dyskusja, artykuł do gazety szkolnej: „Moje autorytety /autorytety mojego pokolenia”.

Bibliografia

1. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 lutego 2019 r. w sprawie doradztwa zawodowego. Dz.U. 2019 poz. 325 <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20190000325> [dostęp: 19.11.2023]
2. Podstawa programowa. <https://podstawaprogramowa.pl> [dostęp: 19.11.2023]
3. Wiktorowski M., Realizacja doradztwa zawodowego na przedmiotach ogólnych – biologia. <http://www.cen.edu.pl/Materialy-metodyczne,195/Realizacja-doradztwa-zawodowego-na-predmiotach-ogolnych-biologia-21-09-2023,3033.html> [dostęp: 19.11.2023]
4. Nowacka I., Doradztwo zawodowe na lekcjach poszczególnych przedmiotów. <https://edurada.pl/doradztwo-zawodowe-na-lekcjach-poszczegolnych-przedmiotow/> [dostęp: 19.11.2023]
5. Maksim M., Ze szkoły na rynek pracy. Modele, koncepcje i instrumenty wsparcia. <https://repozytorium.umk.pl/bitstream/handle/item/6843/Ze%20szko%C5%82y%20na%20rynek%20pracy-1.pdf?sequence=1> [dostęp: 19.11.2023]
6. Czy doradcy zawodowi są jeszcze potrzebni? Sztuczna inteligencja rekomenduje ścieżki kariery i pomaga w szukaniu pracy. <https://kadry.infor.pl/kadry/hrm/rekrutacja/6314901,czy-doradcy-zawodowi-sa-jeszcze-potrzebni-sztuczna-inteligencja-reko.html> [dostęp: 19.11.2023]
7. Zestaw przykładowych programów preorientacji zawodowej, orientacji zawodowej oraz doradztwa zawodowego dla systemu oświaty <https://doradztwo.ore.edu.pl/wp-content/uploads/Zestaw-przyk%C5%82adowych-program%C3%B3w-1.pdf> [dostęp: 19.11.2023]
8. DORADZTWO ZAWODOWE. Mocne i Słabe Strony. Edukacja w Chmurach, UŚ <https://www.youtube.com/watch?v=wKdGMIvbm8&t=7s> [dostęp: 19.11.2023]
9. DORADZTWO ZAWODOWE. Winda Do Kariery cz. 1. Edukacja w Chmurach, UŚ <https://www.youtube.com/watch?v=o671aJgJFZs&t=79s> [dostęp: 19.11.2023]
10. Zawody przyszłości <https://www.youtube.com/watch?v=A1AJAqleigl> [dostęp: 19.11.2023]
11. Zawody przyszłości. Dla pieniędzy. <https://www.youtube.com/watch?v=xSSZ62r4lok&t=2s> [dostęp: 19.11.2023]
12. Jaki zawód wybrać – Katharine Brooks. Nieprzeciętne życie. <https://www.youtube.com/watch?v=MOalkoHdCQQ&t=68s> [dostęp: 19.11.2023]
13. Uczeń. Uczelnia. Jak uczyć się. Nieprzeciętne życie. <https://www.youtube.com/watch?v=WBQA0dX3ys8>
14. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz. U. z 2017 r., poz. 356 ze zm.) <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20170000356>
15. Teoria rozwoju zawodowego Ginzberga, www.9lib.org
16. Potochnik D., Nowy paradygmat doradztwa edukacyjnego i poradnictwa zawodowego [w:] „Poradnictwo zawodowe 4.0. Innowacyjne praktyki na rzecz nowych umiejętności. Zeszyt Informacyjno-Metodyczny Doradcy Zawodowego”, nr 60, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej Departament Rynku Pracy, s. 24: psz.praca.gov.pl
17. Harmin M., Duch klasy. Jak motywować uczniów do nauki?. Tłum. Agata Tomaszewska, Wyd. Civitas, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2018.
18. Kim będę, gdy dorosnę? 15 ciekawostek o zawodach nie tylko dla maluchów!: muduko.com
19. Jak rozpoznać, czy dana bakteria jest tlenowa czy beztlenowa?: jounimartikainen.blog.pl
20. Konczal M., Ciekawostki o pisarzach. Jak wyglądał ostatni dzień Mickiewicza? Który z pisarzy miał tylko 154 cm wzrostu? O tym mało kto wie: <https://strefaedukacji.pl>
21. Najmłodszy pisarz: www.CzytamWszędzie.pl
22. Dązbłaż B., Kapla G., Stanisławski P., Wawrzyńczak A., Lista mocy. 100 najbardziej wpływowych Polek i Polaków z niepełnosprawnością, Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji, Warszawa 2017: www.niepelnosprawni.pl
23. Lektury dostępne: <https://zpe.gov.pl/a/lektury-dostepne/D1HUbVOK5>
24. Zestawy narzędzi edukacyjnych: <https://zpe.gov.pl/a/zestawy-narzedzi-edukacyjnych/DdkFeif7i>
25. Alfabet Braille’a (polska adaptacja): www.alfabet.braille.edu.pl
26. Strojek J., Trening kreatywności. Poznaj 5 przydatnych ćwiczeń na kreatywność!, UpSkill. www.upskill.net.pl

27. Hanusiak T., Warren Buffett i 7 cytatów dotyczących sztucznej inteligencji (AI), Comparic, 30 lipca 2023 r.: www.comparic.pl
28. Balon, Era Ewaluacji, 2015. www.youtube.com
29. Czym jest krytyczne myślenie?, Projektujemy przyszłość. Edukacja: www.projektujemyprzyszlosc.pl
30. Gondek-Błaszaków B., Jak wykorzystuję schematy widocznego myślenia na lekcjach?: www.paderewski.lublin.pl
31. Domagała-Zyśk E. (2017). Notatki jako forma wsparcia edukacji studentów i uczniów niesłyszących i słabosłyszących. Niepełnosprawność, II/23
32. Rafał Ruba, Macierz Eisenhowera: Czym Jest I Jak Z Niej Korzystać? <https://zerobs.pl/zarządzanie-projektami/macierz-eisenhowera/>
33. Pi-stacja: <https://pistacja.tv/>
34. Mapa karier: <https://mapakarier.org>
35. Barometr Zawodów: <https://barometrzawodow.pl>
36. Arvind Gupta, Zamień śmieci w zabawki do nauki, TEDcom, 2010: https://www.ted.com/talks/arvind_gupta_turning_trash_into_toys_for_learning
37. Bartek Ostałowski, Sukces napędzany wiarą, TEDxSGH, 2017: <https://www.youtube.com/watch?v=vTW154O5Blo>
38. Naucz dziecko robić skuteczne notatki cz.1: www.godmother.pl
39. Kłosiński, J., Jak robić notatki – metoda Cornella i mapy myśli: <https://klosinski.net>

**Pakiet dla nauczycieli szkół
ponadpodstawowych.**

Część III.

Edukacja zgodna z rynkiem pracy. Część 3.	104	3.1.4..Język łaciński i kultura antyczna/Język łaciński	123
1. Kluczowe potrzeby uczniów w odniesieniu do ich rozwoju zawodowego	106	3.1.5..Muzyka	124
1.1. Przykłady odniesień podstawy programowej do programu doradztwa zawodowego. Liceum ogólnokształcące i technikum	107	3.1.6 Historia muzyki	125
1.2. Przykłady odniesień podstawy programowej do programu doradztwa zawodowego. Szkoła branżowa I stopnia	109	3.1.7 Historia tańca	125
1.3. Metody i formy pracy z uczniami	111	3.1.8 Historia sztuki	126
2. Wykorzystanie kontekstów doradczych na lekcjach przedmiotowych w szkole branżowej	113	3.1.9 Plastyka	127
2.1. Szkoła branżowa I stopnia.	113	3.1.10Historia	128
2.1.1 Język polski	113	3.1.11Historia i teraźniejszość	129
2.1.2 Język nowożytny (np. angielski)	114	3.1.12Wiedza o społeczeństwie	129
2.1.3 Informatyka	115	3.1.13Geografia	132
2.1.4..Podstawy przedsiębiorczości	115	3.1.14Podstawy przedsiębiorczości	135
2.1.5 Historia	116	3.1.15Biznes i Zarządzanie	137
2.1.6 Religia	117	3.1.16Biologia	139
2.1.7 Wychowanie fizyczne	117	3.1.17Chemia	140
2.1.8 Fizyka	118	3.1.18Fizyka	141
2.1.9 Biologia	118	3.1.19Matematyka	142
2.1.10Chemia	119	3.1.20Informatyka	143
3. Wykorzystanie kontekstów doradczych na lekcjach przedmiotowych w liceum/technikum	120	3.1.21Wychowanie fizyczne	145
3.1. Liceum ogólnokształcące/Technikum	120	3.1.22Edukacja dla bezpieczeństwa	146
3.1.1 Język polski	120	3.1.23Wychowanie do życia w rodzinie	147
3.1.2 Język obcy nowożytny	121	3.1.24Etyka	148
3.1.3 Filozofia	123	4. Przykładowe scenariusze na zajęcia z wychowawcą w liceum/technikum/szkole branżowej I stopnia	150
		4.1. Scenariusz 1	150
		4.2. Scenariusz 2	152
		Bibliografia	153

Edukacja zgodna z rynkiem pracy. Część 3.

Edukacja, jak nigdy wcześniej winna skupiać się na samosterowności uczącego się, jego samopoznaniu i wspomaganiu ucznia w budowaniu indywidualnego kapitału osobistego i zawodowego, poprzez rozwijanie tzw. kompetencji kariery, umożliwiających jednostce poruszanie się po ruchomych piaskach turbulentnego rynku pracy.

Źródło: EDUKACJA I SZKOŁA W KSZTAŁTOWANIU KOMPETENCJI UCZNIÓW
DO RYNKU PRACY – MIĘDZY TEORIA I PRAKTYKĄ –
Dorota Nawrat, Społeczna Akademia Nauk w Łodzi

Prawo o doradztwie zawodowym

Z Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe, art. 26a ust. 2, wynika, że doradztwo zawodowe jest realizowane na:

1. zajęciach edukacyjnych wychowania przedszkolnego;
2. **obowiązkowych zajęciach edukacyjnych z zakresu kształcenia ogólnego lub kształcenia w zawodzie;**
3. zajęciach z zakresu doradztwa zawodowego;
4. zajęciach związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu prowadzonych w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej;
5. **zajęciach z wychowawcą.**

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 lutego 2019 r. w sprawie doradztwa zawodowego, w treściach programowych wskazane są cztery obszary, w odniesieniu do których można wskazać ogólne kluczowe dla potrzeb rozwoju zawodowego ucznia kierunki działań do realizacji przez nauczyciela w trakcie lekcji przedmiotowych, lekcji z wychowawcą oraz na zajęciach z doradztwa zawodowego.

OBSZARY

Poznanie siebie:

- potencjał intelektualny;
- osobowość;
- predyspozycje;
- zainteresowania zawodowe;
- stan zdrowia;
- wartości.

Świat zawodów i rynek pracy:

- klasyfikacja zawodów;
- Polska Rama Kwalifikacji;
- rynek pracy;
- rozmowa kwalifikacyjna;
- dokumenty aplikacyjne;
- formy pracy, w tym działalność gospodarcza.

Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie:

- możliwości kształcenia;
- uczenie się przez całe życie;
- możliwości zdobywania kwalifikacji;
- rynki pracy w Polsce i na świecie.

Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych:

- planowanie działań;
- podejmowanie decyzji edukacyjnych i zawodowych.

Działania doradcze pomagają uczniom zrozumieć różnorodność możliwych ścieżek zawodowych dostępnych po ukończeniu szkoły ponadpodstawowej. Pozwala to na bardziej świadome podejmowanie decyzji dotyczących przyszłości zawodowej. W czasie edukacji w szkole ponadpodstawowej uczniowie pracują nad ustalaniem swoich długoterminowych celów zawodowych, analizą konkretnych kroków do wykonania. Osoby, które zdecydowały się na ścieżkę zawodową, która nie odpowiada ich umiejętnościom lub zainteresowaniom, mogą ją jeszcze zmienić. W miarę jak uczniowie zbliżają się do ukończenia szkoły ponadpodstawowej, doradztwo zawodowe pomaga im zrozumieć wymagania rynku pracy, umiejętności poszukiwane przez pracodawców oraz współczesne trendy w danym sektorze. Poza tradycyjnymi ścieżkami zawodowymi, doradztwo może również uświadomić uczniom alternatywne opcje, takie jak: samozatrudnienie, praca jako freelancer, możliwości rozwoju w branżach powiązanych.

W poradniku skupimy się na pokazaniu możliwości realizacji treści doradczych na każdej lekcji przedmiotów z obszaru kształcenia ogólnego w technikum, liceum ogólnokształcącym i w szkole branżowej I stopnia.

1. Kluczowe potrzeby uczniów w odniesieniu do ich rozwoju zawodowego

Późna faza dorastania (14/15-19/20 lat).

Uczeń wkracza w kolejną fazę rozwoju zawodowego – stadium eksploracji (14-17 rok życia). Ma pełniejszy niż wcześniej wgląd w siebie, analizuje swoje predyspozycje zawodowe w kontekście posiadanych zainteresowań, talentów, temperamentu i cech charakteru, stanu zdrowia. Prognozuje i bada korzyści, społeczne i materialne, jakie daje określony zawód. Podejmuje decyzje edukacyjne związane z wyborem szkoły ponadpodstawowej, a następnie pracy zawodowej lub dalszego kształcenia. Według Donalda E. Supera rozpoczyna się faza poszukiwań (rozpoczyna się około 15 i trwa do 24 roku życia), definiowana jest jako stadium dorastania. Następują wtedy próby wchodzenia w różne role społeczne, zdobywane są doświadczenia zawodowe poprzez edukację, aktywność w czasie wolnym oraz pierwsze prace o charakterze okresowym. Faza ta obejmuje trzy okresy:

- okres wstępny od 15 do 17 roku życia: w tym okresie następuje dokonywanie pierwszych prób wyborów zawodowych poprzez np. rozmowy, podejmowane próby zawodowe czy też myślenie o pracy. Odniesieniami są indywidualne zainteresowania, definiowane potrzeby, wartości. Analizie poddawane są dostępne możliwości. Uczniowie szkół branżowych I stopnia oraz uczniowie technikum zdobywają doświadczenia jako młodociani pracownicy, realizując praktyki zawodowe;
- okres przejściowy od 18 do 21 lat, następuje konfrontacja z rzeczywistością i analiza dostępności rynku pracy czy też prób dalszego kształcenia;
- okres próby od 22 do 24 lat, następuje poszukiwanie swojego miejsca w strukturach zawodowych, pojawia się pierwsza w pełni świadomie wybrana praca.

1.1. Przykłady odniesień podstawy programowej do programu doradztwa zawodowego. Liceum ogólnokształcące i technikum

Odniesienia bezpośrednie

Język polski

PODSTAWA PROGRAMOWA:

III. Tworzenie wypowiedzi. 2. Wykorzystanie kompetencji językowych i komunikacyjnych w wypowiedziach ustnych i pisemnych.

Treści programowe z zakresu doradztwa zawodowego dla liceum/technikum.

ODNIESIENIE:

2. ŚWIAT ZAWODÓW I RYNEK PRACY

2.7 przygotowuje się do zaprezentowania siebie i swoich kompetencji podczas rozmowy kwalifikacyjnej.

Język obcy nowożytny

PODSTAWA PROGRAMOWA:

V. Uczeń tworzy proste, spójne i logiczne wypowiedzi pisemne (np. notatkę, ogłoszenie, zaproszenie, życzenia, wiadomość, SMS, kartkę pocztową, e-mail, historyjkę, list prywatny, życiorys, CV, list motywacyjny, wpis na blogu):

Treści programowe z zakresu doradztwa zawodowego dla liceum/technikum

ODNIESIENIE:

2. ŚWIAT ZAWODÓW I RYNEK PRACY

2.6 sporządza i aktualizuje dokumenty aplikacyjne zgodnie z wymaganiami pracodawców.

Wiedza o społeczeństwie

PODSTAWA PROGRAMOWA:

VI. Wybrane problemy polityki publicznej w Rzeczypospolitej Polskiej.

Uczeń: 4. przedstawia możliwości kontynuacji edukacji (studia I stopnia i jednolite magisterskie, szkoły kształcące w zawodzie); wyjaśnia, w jaki sposób podnosić swoje kwalifikacje zawodowe.

Treści programowe z zakresu doradztwa zawodowego dla liceum/technikum

ODNIESIENIE:

4. PLANOWANIE WŁASNEGO ROZWOJU I PODEJMOWANIE DECYZJI EDUKACYJNO-ZAWODOWYCH.

Geografia

PODSTAWA PROGRAMOWA:

IX. Uwarunkowania rozwoju gospodarki światowej: rola poszczególnych sektorów gospodarki w rozwoju cywilizacyjnym, procesy globalizacji, współpraca międzynarodowa, gospodarka oparta na wiedzy, społeczeństwo informacyjne.

Uczeń: wyjaśnia przyczyny i formułuje twierdzenia o prawidłowościach w zakresie zmiany roli sektorów gospodarki (rolnictwa, przemysłu i usług) w rozwoju cywilizacyjnym dla wybranych krajów świata, w tym Polski;

Treści programowe z zakresu doradztwa zawodowego dla liceum/technikum

ODNIESIENIE:

2. ŚWIAT ZAWODÓW I RYNEK PRACY.

Podstawy przedsiębiorczości

PODSTAWA PROGRAMOWA:

III. Rynek pracy: mierniki i wskaźniki, popyt i podaż na rynku pracy, kariera zawodowa, poszukiwanie pracy, rozmowa kwalifikacyjna, formy zatrudnienia, systemy płac, prawa i obowiązki pracownika i pracodawcy, bhp i organizacja pracy, Państwowa Inspekcja Pracy, związki zawodowe, etyka w pracy.

Treści programowe z zakresu doradztwa zawodowego dla liceum/technikum

ODNIESIENIE:

2. ŚWIAT ZAWODÓW I RYNEK PRACY.

Informatyka

PODSTAWA PROGRAMOWA:

VI. Rozwijanie kompetencji społecznych

Zakres podstawowy.

Uczeń: aktywnie uczestniczy w realizacji projektów informatycznych rozwiązujących problemy z różnych dziedzin, przyjmuje przy tym różne role w zespole realizującym projekt i prezentuje efekty wspólnej pracy.

Treści programowe z zakresu doradztwa zawodowego dla liceum/technikum

ODNIESIENIE:

1. POZNANIE WŁASNYCH ZASOBÓW.

2. ŚWIAT ZAWODÓW I RYNEK PRACY.

1.2. Przykłady odniesień podstawy programowej do programu doradztwa zawodowego. Szkoła branżowa I stopnia

Odniesienia bezpośrednie

Podstawy przedsiębiorczości – całość podstawy

Człowiek przedsiębiorczy. Uczeń:

5. zna korzyści wynikające z planowania własnych działań i inwestowania w siebie;
6. analizuje przebieg kariery zawodowej osoby, która zgodnie z zasadami etyki odniosła sukces w życiu zawodowym;
8. stosuje różne formy komunikacji werbalnej i niewerbalnej w celu autoprezentacji oraz prezentacji własnego stanowiska.

Treści programowe z zakresu doradztwa zawodowego dla branżowych szkół I stopnia: Poznanie siebie; Świat zawodów i rynek pracy; Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie; Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych.

Język polski

PODSTAWA PROGRAMOWA:

Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji. 4. Wartości i wartościowanie. Uczeń dostrzega związek języka z wartościami oraz to, że stanowi on źródło poznania wartości [...].

Treści programowe z zakresu doradztwa zawodowego dla branżowych szkół I stopnia.

ODNIESIENIE:

POZNAWANIE WŁASNYCH ZASOBÓW

1.6. uczeń określa własny system wartości, w tym wartości związanych z pracą i etyką zawodową.

Matematyka

Liczby rzeczywiste i wyrażenia algebraiczne. Uczeń:

4. wykonuje obliczenia procentowe, oblicza podatki, zysk z lokat (również złożonych na procent składany i na okres krótszy niż rok);
- VII. Elementy statystyki opisowej. Uczeń:
 2. odczytuje i interpretuje dane przedstawione w postaci diagramów, wykresów i tabel. Nawiązanie do prowadzenia własnej działalności gospodarczej.

Język obcy nowożytny

Uczeń posługuje się podstawowym zasobem środków językowych (leksykalnych,

gramatycznych, ortograficznych oraz fonetycznych), umożliwiającym realizację pozostałych wymagań ogólnych w zakresie następujących tematów:

4. praca (np. zawody i związane z nimi czynności, warunki pracy i zatrudnienia, praca dorywcza).

IV. Uczeń tworzy bardzo krótkie, proste i zrozumiałe wypowiedzi ustne:

6. przedstawia intencje i plany na przyszłość.

Treści programowe z zakresu doradztwa zawodowego dla branżowych szkół I stopnia.

ODNIESIENIE:

2. ŚWIAT ZAWODÓW I RYNEK PRACY:

2.2 określa zawody i stanowiska pracy, dla których bazę stanowią jego kwalifikacje, z uwzględnieniem zawodów przyszłości i zapotrzebowania rynku pracy.

Informatyka – cała podstawa programowa

II. Wyszukiwanie, gromadzenie, selekcjonowanie, przetwarzanie i wykorzystywanie informacji, współtworzenie zasobów w sieci, korzystanie z różnych źródeł i sposobów zdobywania informacji. Uczeń:

2. tworzy zasoby sieciowe związane ze swoim kształceniem i zainteresowaniami;

Treści programowe z zakresu doradztwa zawodowego dla branżowych szkół I stopnia.

ODNIESIENIE:

1. POZNAWANIE WŁASNYCH ZASOBÓW

1.5 analizuje własne zasoby (zainteresowania, zdolności, uzdolnienia, kompetencje, predyspozycje zawodowe) w kontekście planowania ścieżki edukacyjno-zawodowej.

Odniesienia pośrednie

Chemia

Materiały i tworzywa pochodzenia naturalnego. Uczeń:

2. opisuje proces produkcji szkła; jego rodzaje, właściwości i zastosowania.

Biologia

II. Różnorodność biologiczna i jej zagrożenia. Uczeń:

2. przedstawia podstawowe motywy ochrony przyrody (egzystencjalne, ekonomiczne, etyczne i estetyczne).

Fizyka

I. Grawitacja i elementy astronomii. Uczeń:

2. opisuje zależności między siłą dośrodkową a masą, prędkością liniową i promieniem oraz wskazuje przykłady sił pełniących rolę siły dośrodkowej.

Wychowanie fizyczne

VI. Edukacja zdrowotna. Uczeń:

wyjaśnia, dlaczego zdrowie jest wartością dla człowieka i zasobem dla społeczeństwa oraz na czym polega dbałość o zdrowie w okresie młodości i wczesnej dorosłości;

6. omawia zasady racjonalnego gospodarowania czasem.

Historia

XII. Rozkład systemu komunistycznego w Polsce – polska droga do suwerenności. Uczeń:

5. charakteryzuje przemiany polityczne, społeczno-gospodarcze i kulturowe po 1989 r.

Edukacja dla bezpieczeństwa

VI. Pierwsza pomoc w nagłych wypadkach (zachowanie ratownika). Uczeń:

1. omawia podstawowe zasady postępowania ratownika w miejscu wypadku.

1.3. Metody i formy pracy z uczniami

Metody pracy sprzyjające realizacji treści podstaw programowych z uwzględnieniem obszarów doradztwa zawodowego w tym tranzycji na rynek pracy:

1. Zajęcia warsztatowe/praktyczne.

- Symulacje i projekty praktyczne: pozwalają na bezpośrednie stosowanie wiedzy w realnych scenariuszach.
- Laboratoria i warsztaty: zapewniają możliwość praktycznego eksperymentowania i nauki poprzez doświadczenie.

2. Uczenie przez działanie.

- Metoda „uczenia się przez działanie”: stawianie przed uczniami konkretnych zadań, aby uczyli się przez praktykę.
- Praktyka w terenie: zajęcia poza szkołą, np. praktyki w firmach, wizyty studyjne czy staże, pozwalają uczyć się w autentycznym środowisku zawodowym.

3. Technologie edukacyjne.

- Symulatory i aplikacje wirtualne: pozwalają na praktyczne eksperymentowanie bez ryzyka.
- Platformy e-learningowe: umożliwiają dostęp do materiałów edukacyjnych i zadań w elastyczny sposób.

4. Metody interaktywne.

- Zadania grupowe: praca w zespołach pozwala na rozwój umiejętności interpersonalnych.
- Debaty i dyskusje: zachęcają uczniów do wyrażania swoich poglądów i rozwijania argumentacji.

5. Indywidualizacja nauki.

- Nauczanie dostosowane do predyspozycji: dopasowanie metody nauczania do różnych stylów uczenia się.
- Mentorstwo: przydzielenie mentora lub opiekuna, który pomaga w indywidualnym rozwoju.

6. Zastosowanie projektów.

- Projekty badawcze: pozwalają na zgłębianie tematu w sposób praktyczny i eksploracyjny.
- Projekty grupowe: współpraca nad konkretnym projektem, który angażuje różne umiejętności i rozwija kompetencje kluczowe.

7. Ocena przez działanie.

- Portfolio prac: zbieranie i prezentacja osiągnięć, co pozwala na śledzenie postępów.
- Ewaluacja ciągła: regularna ocena postępów, aby szybko reagować na potrzeby uczniów.

8. Metody wykorzystujące zasoby zewnętrzne.

- Gościnni wykładowcy: zaproszenie specjalistów z branży do prowadzenia zajęć.
- Wizyty (wycieczki) zawodowe.
- Wykorzystanie zewnętrznych materiałów edukacyjnych: książki, filmy, wykłady online profesjonalistów.

W naszym opracowaniu skupiamy się na realizacji treści doradczych w ramach lekcji poszczególnych przedmiotów w szkole branżowej I stopnia, w liceum ogólnokształcącym i technikum.

2. Wykorzystanie kontekstów doradczych na lekcjach przedmiotowych w szkole branżowej

2.1. Szkoła branżowa I stopnia.

2.1.1 Język polski

Podstawa programowa. Warunki i sposób realizacji:

Szkoła ponadpodstawowa, w tym branżowa szkoła I stopnia, to czas wchodzenia młodego człowieka w dorosłe życie. Dojrzewa wtedy osobowość ucznia, zarówno pod względem intelektualnym, jak i emocjonalnym, krystalizują się jego zainteresowania, wyraźnie zarysowują cele, do których dąży. Uczeń tworzy fundamenty swojego światopoglądu, uzewnętrznia hierarchię wartości, samodzielnie analizuje i porządkuje rzeczywistość.

Propozycje działań – opisane poniżej.

- Aktywne pisanie i redagowanie tekstów, szczególnie tych związanych z pracą zawodową. Praktykowanie różnych technik pisanie, które są istotne w środowisku zawodowym i pomogą w skutecznym komunikowaniu się w biznesie.
- Odniesienia do lektur i powiązanie z treściami zawodowymi. Przykład to postać Józia z „Ferdynand” Witolda Gombrowicza, który jest symbolem utraty indywidualności i uwięzienia w normach społecznych. Przeanalizujemy, jak ta historia odnosi się do naszego życia i otaczającej nas rzeczywistości. Maciej Boryna z „Chłopów” Władysława Reymonta. Boryna reprezentuje archetyp chłopca, trzymającego się tradycji i harmonijnie żyjącego z naturą. Prześledzimy jego postać w kontekście naszych współczesnych wyzwań.
- Analiza języka reklamy, który cechuje się specyficznymi strategiami komunikacyjnymi. Praktykowanie tworzenia tekstów reklamowych, co jest świetnym przygotowaniem zarówno do egzaminów, jak i życia zawodowego.
- Umiejętność streszczania treści – ważną zdolność językową, przydatną zarówno w nauce, jak i pracy. Analiza różnych technik streszczenia, aby lepiej zrozumieć istotę przekazywania treści w zwięzły sposób.

2.1.2 Język nowożytny (np. angielski)

Podstawa programowa. Warunki i sposób realizacji:

Znajomość języków obcych nowożytnych jest warunkiem pełnego, aktywnego uczestnictwa młodych Polaków w życiu społeczności europejskiej i globalnej. Promowanie różnorodności językowej jest jednym z priorytetów Unii Europejskiej. Za podstawowy cel kształcenia w nauczaniu języków obcych nowożytnych przyjęto skuteczne porozumiewanie się w języku obcym, w mowie i w piśmie. Priorytetem jest zatem umiejętność osiągania przez ucznia różnych celów komunikacyjnych, a poprawność językowa, choć odgrywa istotną rolę, nie jest nadrzędnym celem dydaktycznym. (...)

- Planowanie celów zawodowych i przyszłych działań, identyfikując cechy charakteru i predyspozycje, które można wykorzystać w wyborze ścieżki zawodowej.
- Tworzenie planu działań na przyszłość, określanie konkretnych kroków, które trzeba podjąć, aby osiągnąć swoje zawodowe cele.
- Analiza współczesnego rynku pracy, badanie różnorodnych branż i trendów, aby lepiej zrozumieć potrzeby i oczekiwania pracodawców.
- Poszukiwanie pracy, przeglądanie ofert z uwzględnieniem treści ogłoszeń o pracę, aby lepiej zrozumieć wymagania i oczekiwania pracodawców.
- Tworzenie życiorysów i listów motywacyjnych z podejmowaniem starań, aby lepiej poznać popularne zawody i związane z nimi obowiązki oraz wyzwania.
- Zbieranie informacji o warunkach pracy i zatrudnienia w różnych branżach, aby lepiej zrozumieć, czego można się spodziewać po wybranym zawodzie.
- Rozszerzanie słownictwa związanego ze światem zawodów i zatrudnienia, uczenie się terminów i wyrażeń charakterystycznych dla różnych dziedzin zawodowych.
- Rozważanie ról społecznych związanych z wybranymi zawodami, próby zrozumienia, jak praca może wpływać na społeczność i otaczający mnie świat.
- Analiza zawodów, w celu zidentyfikowania, które mogą mieć znaczenie w przyszłości, pozyskiwanie informacji na temat przymiotników opisujących pracę, czy też takich, które są istotne w poszukiwaniu pracy.
- Analiza trendów i prognoz dotyczących przyszłych zawodów, aby lepiej zrozumieć, w jakich obszarach warto kierować swoją uwagę podczas planowania przyszłej kariery zawodowej.

2.1.3 Informatyka

Podstawa programowa. Warunki i sposób realizacji:

Przy użyciu dostępnego oprogramowania uczniowie realizują projekty i rozwijają kompetencje zespołowego rozwiązywania problemów pochodzących z różnych dziedzin. Podczas zajęć każdy uczeń powinien mieć do swojej dyspozycji osobny komputer z dostępem do internetu i odpowiednim oprogramowaniem. W trakcie prac nad projektami (indywidualnymi lub zespołowymi) uczniowie powinni mieć również możliwość korzystania z komputerów lub innych urządzeń cyfrowych, w zależności od potrzeb wynikających z charakteru zajęć, realizowanych celów i tematów.

- Wykorzystuje się e-zasoby i współpracuje zdalnie w celu osiągnięcia efektywnej współpracy.
- Współdziała się przy tworzeniu dokumentów, wykorzystując różne narzędzia do współdziałania online.
- Bazy danych relacyjnych są rozwijane i wykorzystywane do przechowywania informacji.
- Nowoczesne technologie służą człowiekowi poprzez realizację projektów zespołowych.
- Wykorzystuje się nowoczesne techniki informacyjne do tworzenia wizji przyszłego funkcjonowania w zawodzie.
- Przygotowuje się dokumenty aplikacyjne zgodnie z wymogami.
- Dokumentację seryjną przygotowuje się zgodnie z ustalonymi standardami.
- Tworzy się bazy danych w celu przechowywania i zarządzania danymi.
- Wyszukuje się informacje dotyczące pracy i edukacji w sieci internetowej.
- Korzysta się z usług internetowych w celu ułatwienia różnych działań.
- Przeprowadza się poszukiwania pracy w Internecie, wykorzystując różnorodne platformy.
- Systemy informatyczne w firmie są wykorzystywane do usprawnienia procesów.

2.1.4 Podstawy przedsiębiorczości

Podstawa programowa. Warunki i sposób realizacji:

Na zajęciach z podstaw przedsiębiorczości ważne jest tworzenie symulacji doświadczeń praktycznych. Zajęcia w miarę możliwości powinny być prowadzone z wykorzystaniem

potrzeby rozwiązywania przez uczniów rzeczywistych problemów. Niezbędne jest skoordynowanie zajęć z podstaw przedsiębiorczości z wiedzą o społeczeństwie i geografią oraz doradztwem zawodowym.

- Rozpoznaje się cechy człowieka o postawie przedsiębiorczej, analizuje się ich wpływ na podejmowanie działań zawodowych.
- Wykorzystuje się umiejętności w zakresie komunikacji interpersonalnej do budowania relacji i efektywnej współpracy z innymi.
- Dostrzega się znaczenie przedsiębiorczości, w tym innowacyjności i kreatywności, w życiu osobistym oraz w rozwoju społeczno-gospodarczym.
- Identyfikuje się motywy aktywności zawodowej, analizując czynniki motywujące do podejmowania działań zawodowych.
- Angażuje się w proces uczenia się przez całe życie, dążąc do ciągłego rozwoju i doskonalenia umiejętności.
- Stosuje się różne metody poszukiwania pracy, uwzględniając zarówno tradycyjne, jak i nowoczesne narzędzia rekrutacyjne.
- Określa się kompetencje i możliwości zdobycia doświadczenia zawodowego, analizując sposoby rozwoju w danej dziedzinie.
- Przygotowuje się dokumenty aplikacyjne dotyczące konkretnej oferty pracy, uwzględniając wymogi i oczekiwania pracodawcy.
- Przygotowuje się do rozmowy kwalifikacyjnej, trenując odpowiedzi na potencjalne pytania rekrutacyjne.
- Rozpoznaje się różne formy zatrudnienia oraz rodzaje umów o pracę, analizując ich cechy i zakres.
- Rozumie się sposoby rozwiązywania stosunku pracy, z uwzględnieniem różnych sytuacji i możliwych procedur.
- Identyfikuje się prawa i obowiązki pracownika, analizując ich znaczenie w relacji pracowniczej.
- Analizuje się przedsiębiorstwo w gospodarce rynkowej, uwzględniając proces podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej.

2.1.5 Historia

Podstawa programowa. Warunki i sposób realizacji:

Aby zagwarantować atrakcyjność i efektywność edukacji historycznej na tym etapie edukacyjnym, należy korzystać z szerokiego spektrum metod i środków dydaktycznych.

Nauczyciel powinien stosować nauczanie problemowe i metody aktywizujące. Oprócz podręczników istotną rolę w procesie kształcenia powinny odgrywać również teksty źródłowe, materiały ikonograficzne, filmy, mapy, wystawy multimedialne. Olbrzymie możliwości edukacyjne stwarza w tym obszarze internet.

- Konteksty i odniesienia do zmian cywilizacyjnych i ich wpływu na pracę.
- Postęp technologiczny a rynek pracy.
- Wartości i normy społeczne w odniesieniu do zasobów własnych ucznia.

2.1.6 Religia

- Wybór dalszej ścieżki życiowej z uwzględnieniem posiadanego potencjału i zasobów.
- Odpowiedzialność za swoje życie w kontekście pracy oraz roli w społeczeństwie.
- Planowanie życia jako świadomy proces, niezależny od przypadku.
- Wpływ wyboru zawodu na życie rodziny oraz relacje międzyludzkie.
- Wartość pracy ludzkiej jako fundamentalna wartość jednostki.
- Zrozumienie praw i obowiązków pracowniczych w kontekście wartości chrześcijańskich.
- System wartości związanych z pracą i etyką zawodową jako kierunek postępowania.
- Postrzeganie powołania do stanu zakonnego lub kapłańskiego jako jednej z opcji życiowych.
- Rozumienie małżeństwa jako służby dla dobra wspólnego i praw człowieka.

2.1.7 Wychowanie fizyczne

Podstawa programowa. Warunki i sposób realizacji:

(...) Niezbędne jest skoordynowanie zajęć z wychowania fizycznego z programami edukacyjnymi dotyczącymi zdrowia i profilaktyki zachowań ryzykownych lub chorób, oferowanymi szkołom przez różne podmioty.

- Określenie standardów aktywności fizycznej uwzględniających specyfikę zawodu.
- Kontrola własnego stanu zdrowia.
- Identyfikacja błędów w postawie ciała podczas wykonywanych czynności.

- Świadomość odpowiedzialności za własne zdrowie oraz zdrowie innych.
- Analiza cech charakterystycznych współczesnych chorób cywilizacyjnych.

2.1.8 Fizyka

Podstawa programowa. Warunki i sposób realizacji:

Fizyka jest nauką przyrodniczą, związaną z codzienną aktywnością człowieka. Zatem, ważnym elementem nauczania fizyki jest świadomość wiedzy potocznej, jak i bagaż umiejętności wynikający z nieustannego obserwowania świata. Nauczanie fizyki ma być rozumiane jako sposobność do zaspokajania ciekawości poznawczej uczniów i na tej bazie kształtowania umiejętności i zdobywania wiedzy, której podstawy zostały zapisane w dokumencie.

- Poznanie popularnych zawodów obecnych w dzisiejszych czasach oraz powiązanych z nimi czynności, w oparciu o zagadnienia fizyki.
- Zapoznanie się z procesami technologicznymi związanymi z różnymi zawodami i zatrudnieniem.
- Identyfikacja cech potrzebnych do wykonywania określonych zawodów.
- Zrozumienie zagrożeń wynikających z eksploatacji energii elektrycznej w wybranych zawodach.

2.1.9 Biologia

Warunki i sposób realizacji:

Lekcje biologii powinny służyć kształtowaniu postawy ciekawości poznawczej przez zachęcanie uczniów do: stawiania pytań, formułowania problemów, krytycznego odnoszenia się do różnych informacji. Nabyta przez ucznia wiedza (wiadomości i umiejętności) powinna mieć zastosowanie w rozwiązywaniu bliskich mu problemów, a także służyć rozwijaniu świadomości znaczenia biologii w różnych dziedzinach życia. Uczniowie mają zdobyć umiejętności umożliwiające podejmowanie świadomych decyzji związanych ze zdrowiem własnym i innych ludzi. W procesie kształcenia biologicznego istotne jest zaplanowanie cyklu obserwacji i doświadczeń. Podczas planowania i przeprowadzania doświadczeń oraz obserwacji należy stworzyć warunki umożliwiające uczniom zadawanie pytań weryfikowalnych metodami naukowymi, zbieranie danych, analizowanie i prezentowanie danych, konstruowanie odpowiedzi na zadane pytania.

- Zasady bezpieczeństwa i higieny pracy w laboratorium biologicznym oraz pierwsza pomoc.
- Przeprowadzanie obserwacji biologicznych w praktyce.
- Wykorzystanie genetyki i inżynierii genetycznej w biotechnologii.
- Umiejętność udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej oraz dbanie o prawidłowe żywienie, w kontekście dietetyki.
- Promowanie higieny wypoczynku oraz technik redukcji stresu.
- Charakterystyka cech potrzebnych do wykonywania określonych zawodów.
- Zapobieganie i rozpoznawanie chorób zawodowych.

2.1.10 Chemia

Warunki i sposób realizacji:

Na zajęciach chemii uczeń powinien mieć szanse obserwowania, badania, dociekania, odkrywania praw i zależności, osiągnięcia satysfakcji i radości z samodzielnego zdobywania wiedzy. Zakres treści nauczania stwarza wiele możliwości pracy metodą projektu edukacyjnego (szczególnie o charakterze badawczym), metodą eksperymentu chemicznego lub innymi metodami aktywizującymi, co pozwoli uczniom na pozyskiwanie i przetwarzanie informacji na różne sposoby i z różnych źródeł. Samodzielna obserwacja ucznia jest podstawą do przeżywania, wnioskowania, analizowania i uogólniania zjawisk, stąd bardzo duża rola eksperymentu w realizacji powyższych treści.

- Zasady bezpieczeństwa i higieny pracy w laboratorium chemicznym.
- Udzielanie pierwszej pomocy w przypadku poparzeń lub zatruc substancjami chemicznymi (zakres ratownictwa medycznego).
- Charakterystyka właściwości fizycznych i chemicznych wybranych pierwiastków i ich związków.
- Zastosowanie wybranych związków chemicznych w różnych sektorach przemysłu.
- Proces produkcji niektórych substancji z wskazaniem konkretnych zawodów.

3. Wykorzystanie kontekstów doradczych na lekcjach przedmiotowych w liceum/technikum

3.1. Liceum ogólnokształcące/Technikum

3.1.1 Język polski

Warunki i sposób realizacji podstawy programowej:

Należy przyjąć perspektywę współczesną jako punkt wyjścia do wprowadzania do tradycji. [...] Ma to szczególne znaczenie dla refleksji młodych ludzi [...] nad kondycją człowieka we współczesnym świecie; nad istotnymi wyzwaniami świata, kultury, cywilizacji, jakim powinna stawiać czoła ludzkość. [...] Ważną rolę w edukacji polonistycznej powinno spełnić samokształcenie rozumiane jako przygotowanie do edukacji ustawicznej. [...] Zadaniem szkoły staje się przygotowanie uczniów [...] do przekonania, że człowiek powinien się uczyć planowania i urzeczywistniania własnej przyszłości. [...] Kompetencje językowe i komunikacyjne wiążą się ściśle z rozwijaniem umiejętności tworzenia własnych wypowiedzi. Sprzyja temu kształcenie umiejętności retorycznych oraz świadome wykorzystanie elementów retoryki w tworzeniu wypowiedzi ustnych i pisemnych, w których uczeń, podejmujący różnorodne problemy i dokonujący interpretacji różnorodnych tekstów i zagadnień, w sposób świadomy potrafi argumentować własne zdanie. [...] Ważną rolę w edukacji polonistycznej powinno spełnić samokształcenie rozumiane jako przygotowanie do edukacji ustawicznej, czyli wychowania człowieka charakteryzującego się twórczym i dynamicznym stosunkiem do życia i kultury. Zadaniem szkoły staje się przygotowanie uczniów nie tylko do samodzielnego opanowania wiedzy, porządkowania, problematyzowania jej, lecz odejścia od encyklopedyzmu na rzecz uczenia się rozumiejącego, oceniania użyteczności i prawdziwości przekazywanych informacji, do przekonania, że człowiek powinien się uczyć planowania i urzeczywistniania własnej przyszłości.

Konteksty doradztwa zawodowego w aktywnościach uczniów na lekcjach języka polskiego.

- Doskonalenie kompetencji językowych i wprowadzenie w sztukę autoprezentacji oraz argumentacji polegające na nauce tworzenia różnorodnych form wypowiedzi oraz ćwiczeniu wystąpień publicznych.
- Wprowadzenie w świat kultury oraz kształtowanie umiejętności pracy w grupach zróżnicowanych.

- Wzbudzanie refleksji nad etosem pracy i etyką zawodową, budowanie systemu wartości, m.in. poprzez analizę postaci literackich i filmowych, dyskusję, poszukiwanie wzorców osobowych w literaturze, mediach i w życiu rzeczywistym.
- Zajęcia języka polskiego mają na celu przybliżenie zawodów humanistycznych, takich jak poeta, pisarz, krytyk literacki, aktor, dziennikarz, a także profesje istniejących na rynku pracy od niedawna, np. youtuber, vloger, influencer, broker informacji, prompt engineer („zaklinacz AI”, „inżynier podpowiedzi”, „code-collar workers”).
- Zasoby Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej – propozycje interdyscyplinarnych projektów edukacyjnych z językiem polskim „w roli głównej”; programy nauczania języka polskiego ze scenariuszami lekcji; poradniki metodyczne ze scenariuszami lekcji; narzędzia pomiaru dydaktycznego i ewaluacji kompetencji kluczowych: <https://zpe.gov.pl/a/jezyk-polski-iii-etap-edukacyjny-lo/tech---poziom-podstawowy-i-rozszerzony---narzedzia-do-pomiaru-dydaktycznego-i-do-ewaluacji-kompetencji-kluczowych/Dk9Oxbp0A>.

3.1.2 Język obcy nowożytny

Warunki i sposób realizacji podstawy programowej:

[...] Język obcy powinien być przede wszystkim traktowany jako narzędzie umożliwiające uczniowi osiągnięcie różnych, właściwych dla danej sytuacji i motywacji celów komunikacyjnych. [...] Należy mieć świadomość, że wiele technik stosowanych podczas zajęć z języka obcego [...] sprzyja nie tylko rozwojowi umiejętności językowych, ale przyczynia się do rozwoju umiejętności rozumowania w ogóle. Zajęcia z języka obcego, dla których naturalne i pożądane są ćwiczenia bazujące na pracy w parach lub w grupach – w tym debata/dyskusja – dają również doskonałą możliwość rozwijania tzw. umiejętności miękkich, w tym umiejętności współpracy, oceny mocnych i słabych stron własnych oraz kolegów/koleżanek, doceniania wkładu pracy kolegów/koleżanek np. w ramach pracy projektowej. [...] W kształceniu językowym na III etapie edukacyjnym niezbędne jest tworzenie i wykorzystywanie takich zadań językowych, które będą stanowiły ilustrację przydatności języka obcego do realizacji własnych celów komunikacyjnych oraz stwarzanie sytuacji edukacyjnych sprzyjających poznawaniu i rozwijaniu przez uczniów własnych zainteresowań oraz pasji. Wszystkie te działania powinny docelowo służyć rozwijaniu u uczniów świadomości znaczenia języków obcych w różnych dziedzinach życia społecznego, w tym w pracy, również w odniesieniu do własnej ścieżki kariery zawodowej.

Konteksty doradztwa zawodowego w aktywnościach uczniów na lekcjach języka obcego nowożytnego.

- Doskonalenie kompetencji językowych i wprowadzenie w sztukę autoprezentacji oraz argumentacji obejmuje naukę tworzenia różnorodnych form wypowiedzi i ćwiczenie wystąpień publicznych.
- Dodatkowo zawiera wprowadzenie do słownictwa zawodowego i ćwiczenia symulacyjne.
- Uczniowie zapoznają się z zasadami tworzenia dokumentów aplikacyjnych, takich jak CV i list motywacyjny i tworzą je języku obcym, co ma szczególne znaczenie w kontekście mobilności zawodowej Polaków i poszukiwania pracy za granicą. Program obejmuje również zapoznanie z rynkiem edukacyjnym w innych krajach oraz kształtowanie umiejętności pracy w grupach.
- Dodatkowo, przybliża zawody związane z językami obcymi, takie jak tłumacz, nauczyciel i inne.
- Zasoby Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej (propozycje interdyscyplinarnych projektów edukacyjnych; programy nauczania ze scenariuszami lekcji; poradniki metodyczne ze scenariuszami lekcji; narzędzia pomiaru dydaktycznego i ewaluacji kompetencji kluczowych):
 - język angielski:
<https://zpe.gov.pl/a/zestaw-narzedzi-edukacyjnych-jezyk-angielski-jezyk-i-oraz-jezyk-ii-lo/tech/D1lwHZTts>;
 - język niemiecki:
<https://zpe.gov.pl/a/zestaw-narzedzi-edukacyjnych-jezyk-niemiecki-liceum-ogolnoksztalcace-/technikum-poziom-podstawowy-i-rozszerzony/D9iMuTohE>;
 - język francuski:
<https://zpe.gov.pl/a/zestaw-narzedzi-edukacyjnych-jezyk-francuski-liceum-ogolnoksztalcace-/technikum-poziom-podstawowy-i-rozszerzony-jezyk-i-i-jezyk-ii/Dr2lnu75e>;
 - język rosyjski:
<https://zpe.gov.pl/a/zestaw-narzedzi-edukacyjnych-jezyk-rosyjski-liceum-ogolnoksztalcace-/technikum-poziom-podstawowy-i-rozszerzony/D1FxEuaG3>;
 - język włoski:
<https://zpe.gov.pl/a/zestaw-narzedzi-edukacyjnych-jezyk-wloski-liceum-ogolnoksztalcace-/technikum-poziom-podstawowy-i-rozszerzony/Dhi9QID3T>;

- język hiszpański:
<https://zpe.gov.pl/a/zestaw-narzedzi-edukacyjnych-jezyk-hiszpanski-liceum-ogolnoksztalcace-/technikum-poziom-podstawowy-i-rozszerzony/D17mcgBj1>.

3.1.3 Filozofia

Warunki i sposób realizacji podstawy programowej:

Treści nauczania [...] służą przygotowaniu ucznia do krytycznego zaznajamiania się z historią filozofii, [...] wprowadzenia ucznia w proces uprawiania filozofii, polegający na formułowaniu i rozwiązywaniu określonych problemów. [...] Warto zachęcać uczniów do samodzielnego stawiania (w kontekście posiadanej wiedzy i osobistych doświadczeń) pytań filozoficznych i poszukiwania na nie odpowiedzi, a także do uświadamiania sobie ich życiowej doniosłości. [...] Wśród form kształtowania logiczno-filozoficznych kompetencji uczniów powinny znaleźć się: uczestnictwo w dyskusji ustnej, pisanie eseju filozoficznego oraz analiza fragmentu klasycznego tekstu filozoficznego [...]. Warto zaczynać lekcje nie od referatu poglądów danego filozofa, lecz od postawienia pytania filozoficznego, które pobudzi uczniów do poszukiwania własnych odpowiedzi i konfrontowania ich z odpowiedziami udzielanymi przez klasyków filozofii.

3.1.4 Język łaciński i kultura antyczna/Język łaciński

Warunki i sposób realizacji:

Język łaciński i kultura antyczna. Zakres podstawowy: [...] Głównym założeniem kształcenia klasycznego, realizowanego w ramach przedmiotu jest pogłębienie humanistycznej formacji ucznia i przygotowanie go do podjęcia studiów na kierunkach językowych, kulturowych i społecznych. [...] Zaleca się korelację treści nauczania z zakresu języka łacińskiego i kultury antycznej z innymi przedmiotami humanistycznymi (w szczególności z językiem polskim, historią, wiedzą o kulturze, filozofią). [...] Zakres rozszerzony: Przy omawianiu części II warto zwracać uwagę na korelacje między filozofią a innymi działami kultury. Z kolei przy realizacji części III warto zachęcać uczniów do samodzielnego stawiania (w kontekście posiadanej wiedzy i osobistych doświadczeń) pytań filozoficznych i poszukiwania na nie odpowiedzi, a także do uświadamiania sobie ich życiowej doniosłości.

Język łaciński: Zasadniczym założeniem przedmiotu język łaciński nauczanego w liceum ogólnokształcącym i technikum jest uczenie rozumienia tekstów w języku łacińskim. Mając na uwadze realizację tego celu, w ramach tego przedmiotu przewidziano

nauczanie leksyki (na podstawie słowników frekwencyjnych), która nie mieści się w celach kształcenia dla przedmiotu język łaciński i kultura antyczna. Pod tym względem podstawa programowa kształcenia ogólnego w zakresie języka łacińskiego przypomina podstawę programową kształcenia ogólnego w zakresie języka obcego nowożytnego. [...] Język łaciński był [...] pierwszym językiem nauk biologicznych, a jego leksyka jest obecna w pojęciach fizycznych i chemicznych. [...] Jako przedmiot humanistyczny ma jednak przede wszystkim poszerzać horyzonty intelektualne, rozwijać myślenie dyskursywne, uczyć wrażliwości na tradycję i szacunku dla kultury i dokonań wieków minionych oraz rozwijać świadomość przynależności do wspólnoty kulturowej. [...]

Konteksty doradztwa zawodowego w aktywnościach uczniów na lekcjach języka łacińskiego i kultury antycznej, łaciny, filozofii.

- Rozwijanie kompetencji kluczowych, w tym umiejętności przydatnych w transycji na rynek pracy: umiejętność komunikowania się, współpracy w grupie, prezentowania swojej opinii.
- Uczenie sztuki kulturalnej i konstruktywnej dyskusji.
- Budowanie systemu wartości ucznia.
- Kształtowanie postawy świadomego odbiorcy kultury, pogłębianie zainteresowań i wiedzy z obszaru nauk humanistycznych.
- Dostarczanie uczniom podstawowego słownictwa funkcjonującego nadal w terminologii nauk biologicznych, fizycznych i chemicznych.
- Rozbudzanie zainteresowania wymaganiami zawodowymi w takich zawodach, jak prawnik, tłumacz, redaktor naukowy, krytyk literacki, lingwista, archiwista, lekarz, farmaceuta i inne zawody medyczne.
- Zasoby Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej (propozycje interdyscyplinarnych projektów edukacyjnych; programy nauczania ze scenariuszami lekcji; poradniki metodyczne ze scenariuszami lekcji; narzędzia pomiaru dydaktycznego i ewaluacji kompetencji kluczowych):

<https://zpe.gov.pl/a/zestaw-narzedzi-edukacyjnych-filozofia-oraz-jezyk-lacinski-i-kultura-antyczna-iii-etap-edukacyjny-lo/tech/Dxu6BAJeY>.

3.1.5 Muzyka

Warunki i sposób realizacji podstawy programowej:

Zajęcia z muzyki mają zarówno aspekt poznawczy, kształcący, jak i wychowawczy. Kultura i sztuka muzyczna dociera do emocjonalnej sfery osobowości adolescenta, dlatego wpływa znacząco na rozwój jego wiedzy, intelektu, wyobraźni i kreatywności. [...] Należy zwrócić uwagę na samodzielność w dochodzeniu do wiedzy i kształtowanie

odpowiednich postaw u młodego człowieka poszukującego swojej tożsamości artystycznej. [...] Zajęcia muzyczne cechować powinna różnorodność stosowanych metod. Wśród sposobów wprowadzających nowy materiał i praktykujących jego przyswajanie zalecane są metody aktywizujące i projektowe ukierunkowane na zespołowe, grupowe i indywidualne działania uczniów. [...] Młodych ludzi, którzy przejawiają szczególne zamiłowania muzyczne, należy wspierać w rozwoju, zachęcając do udziału w różnego rodzaju aktywnościach pozalekcyjnych i pozaszkolnych (np. zespołach muzycznych, występach solowych, happeningach, przeglądach, koncertach charytatywnych, konkursach, olimpiadach artystycznych). [...] Szkoła powinna stwarzać warunki do [...] publicznej prezentacji umiejętności muzycznych uczniów.

3.1.6 Historia muzyki

Warunki i sposób realizacji podstawy programowej:

Realizacja przedmiotu historia muzyki wymaga uwzględnienia następujących warunków: [...] stałego motywowania i zachęcania do podejmowania wysiłku uczenia się i samodzielnego zdobywania wiedzy ze zwróceniem uwagi na rolę internetu w tym zakresie; budowania umiejętności wypowiedzania się w formie ustnej i pisemnej, jako sposobu komunikowania i dzielenia się wiedzą, [...] strategii edukacyjnej, właściwej dla poziomu zdolności, umiejętności, wiadomości i preferencji uczniów. Punktem wyjścia do rozumienia materiału dydaktycznego omawianego na lekcji jest zachęcanie uczniów do społecznego uczenia się – spotkań w grupach roboczych, dyskusyjnych, współtworzenia projektów edukacyjnych, uczestniczenia w lokalnym życiu muzycznym: udział w koncertach organizowanych w ośrodkach kultury, filharmoniach.

3.1.7 Historia tańca

Warunki i sposób realizacji podstawy programowej:

Zajęcia należy prowadzić w taki sposób, aby maksymalnie motywować i zachęcać uczniów do samodzielnego pogłębiania wiedzy, mobilizować ich do aktywnego uczestnictwa w życiu kulturalnym, obserwacji spektakli na żywo i w telewizji, korzystania z Internetu oraz tworzenia własnych filmotek. [...] Stosowanie zróżnicowanych metod nauczania zapewni uczniom pozyskanie umiejętności: rozumienia, wyjaśniania, uzasadniania, porównywania, analizowania, a także samodzielności działania. [...] Zaleca się zwrócenie szczególnej uwagi na rozwijanie u uczniów umiejętności formułowania własnych osądów i opinii w postaci pisemnej i ustnej wypowiedzi. Wypowiedź powinna

być formułowana w sposób logiczny, poparty argumentami. [...] Powinna zawierać uzasadnienie własnego stanowiska.

3.1.8 Historia sztuki

Warunki i sposób realizacji podstawy programowej:

Lekcje prowadzone w szkole powinny cechować różnorodność stosowanych metod. Wśród metod wprowadzających nowy materiał i praktykujących jego przyswajanie, zalecane są metody aktywizujące uczniów. [...] Należy też uwzględniać w trakcie realizacji przedmiotu pracę z tekstem źródłowym. [...] Warto urozmaicać kształcenie prezentacją filmów o sztuce. [...] Dla urozmaicenia można też włączyć do katalogu metod kształcenia dramę, a zwłaszcza techniki: żywy obraz oraz obraz. Historia sztuki jest przedmiotem humanistycznym, dlatego jednym z jej zadań, obok kształcenia umiejętności opisu i analizy dzieła, jest przygotowanie uczniów do formułowania samodzielnych, logicznych wypowiedzi argumentacyjnych na temat epok, kierunków, stylów i tendencji w sztuce, środowisk artystycznych dzieł oraz ich twórców. Wypowiedzi powinny mieć charakter ustny i pisemny. [...] Nauczyciele powinni zwracać uwagę i uwrażliwiać uczniów na ochronę własności, w tym własności intelektualnej.

Konteksty doradztwa zawodowego w aktywnościach uczniów na lekcjach muzyki, historii muzyki, historii tańca, historii sztuki.

- Kształtowanie umiejętności i kompetencji przydatnych w podejmowaniu decyzji o dalszej ścieżce kształcenia oraz w tranzycji na rynek pracy: autoprezentacji ukierunkowanej na podkreślenie własnych zasobów (zainteresowania, talenty, wiedza ogólna), współpracy w zespole, sztuki wystąpień publicznych, kreatywności, przedsiębiorczości, wytrwałości, konsekwencji w realizacji celów osobistych i grupowych.
- Kształtowanie odporności na stres, wrażliwości, pogody ducha.
- Ukierunkowanie uczniów na możliwości zatrudnienia i samozatrudnienia w wielu zawodach, w tym zawodach prognozowanych jako zawody przyszłości: zawody związane z arteterapią (np. muzykoterapia, choreoterapia), animator czasu wolnego, meeting planner (specjalista lub specjalistka ds. organizacji imprez), profesjonalny tancerz, nauczyciel tańca, instruktor np. zumbi, nauczyciel rytmiki, krytyk muzyczny/taneczny, muzyk, wokalista, instrumentalista, kompozytor, dyrygent, aranżer, producent muzyczny, akustyk i inni.
- Zasoby Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej (propozycje interdyscyplinarnych projektów edukacyjnych; programy nauczania ze scenariuszami lekcji; poradniki

metodyczne ze scenariuszami lekcji; narzędzia pomiaru dydaktycznego i ewaluacji kompetencji kluczowych):

- muzyka:
<https://zpe.gov.pl/a/zestaw-narzedzi-edukacyjnych-muzyka-ii-i-iii-etap-edukacyjny-lo/tech/DcFQvYu3S>;
- historia muzyki i historia sztuki:
<https://zpe.gov.pl/a/zestaw-narzedzi-edukacyjnych-historia-muzyki-i-historia-sztuki-iii-etap-edukacyjny-lo/tech/DFzMXAY1P>;
- plastyka.

3.1.9 Plastyka

Warunki i sposób realizacji podstawy programowej:

Sztuka dociera do emocjonalnej sfery osobowości, dlatego wpływa znacząco na rozwój intelektu, wyobraźni i kreatywności. [...] Wszystkie problemy plastyczne powinny być powiązane [...] ze sztuką środowiska, w którym uczeń funkcjonuje. Znajomość współczesnych form i sposobów wypowiedzi artystycznej pozwoli dorastającemu człowiekowi na świadome uczestniczenie w życiu kulturalnym. [...] Dzięki poznawaniu dzieł architektury i sztuki lokalnej, uczeń może docenić miejsce dziedzictwa narodowego regionalnego na tle zjawisk w kulturze polskiej i światowej, a także rozwijać wrażliwość estetyczną. Celem jego peregrinacji w poszukiwaniu lokalnych zabytków i twórców może być stworzenie cyklu fotografii, filmu lub prezentacji multimedialnej na temat wybranego twórcy lub kierunku w sztuce. [...] Jako sztuka regionu mogą być rozumiane zarówno zabytki, jak i zbiory muzealne, galerie sztuki, działania współczesne na terenie miejscowości, powiatu, krainy geograficznej, a nawet województwa. [...] Lekcje szkolne można uzupełniać innymi formami zajęć, wśród których wymienić można: 1) lekcje muzealne; 2) wycieczki; 3) wykłady i prezentacje na temat sztuki w instytucjach zewnętrznych (np. muzea, galerie); 4) zwiedzanie wystaw; 5) spotkania z wybitnymi artystami. Ucząc się organizacji wystaw, uczniowie mogą zaprojektować własną „wirtualną” wystawę (tzw. muzeum wyobraźni) z uzasadnieniem doboru eksponowanych dzieł lub wystawę autentyczną, do której będą mogli przygotować oprawę plastyczną (zaproszenie, plakat). Mogą także sporządzić recenzję obejrzanej wystawy sztuki. [...] Wśród metod wprowadzających nowy materiał i praktykujących jego przyswajanie, ważne są metody aktywizujące. Nauczyciele mają obowiązek dostosowania wymagań do indywidualnych potrzeb, możliwości i predyspozycji uczniów. Dotyczy to zwłaszcza uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, których charakteryzuje szczególnie wrażliwość artystyczna i zdolności twórcze. W przypadku takich uczniów wymagania

edukacyjne poszerzać należy o inne, w tym tradycyjne, sposoby wypowiedzi artystycznej (rysunek, malarstwo). Uczniów przejawiających szczególne pasje artystyczne należy wspierać w rozwoju, zachęcając do udziału w różnego rodzaju konkursach.

Konteksty doradztwa zawodowego w aktywnościach uczniów na lekcjach plastyki.

- Kształtowanie umiejętności i kompetencji przydatnych w podejmowaniu decyzji o dalszej ścieżce kształcenia oraz w tranzycji na rynek pracy: autoprezentacji ukierunkowanej na podkreślenie własnych zasobów (zainteresowania, talenty, wiedza ogólna), współpracy w zespole, sztuki wystąpień publicznych, kreatywności, przedsiębiorczości, wytrwałości, konsekwencji w realizacji celów osobistych i grupowych.
- Kształtowanie odporności na stres, wrażliwości, pogody ducha.
- Ukierunkowanie uczniów na możliwości zatrudnienia i samozatrudnienia w wielu zawodach, w tym zawodach prognozowanych jako zawody przyszłości: malarz / rzeźbiarz, ilustrator, rysownik, fotograf, muralista (Street Art), architekt, konserwator zabytków, historyk sztuki, zawody związane z wzornictwem, projektant mody, zawody związane z terapią przez sztukę, stylistą, wizażysta, makijażysta, fryzjer, Personal shopper (doradca ds. wizerunku), animator czasu wolnego, Meeting planner (specjalista ds. organizacji imprez), jubiler, rękodzielnik, zawody z pogranicza sztuki i informatyki (projektowanie graficzne, grafika komputerowa, tworzenie stron internetowych, projektowanie gier i aplikacji multimedialnych).
- Zasoby Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej (propozycje interdyscyplinarnych projektów edukacyjnych; programy nauczania ze scenariuszami lekcji; poradniki metodyczne ze scenariuszami lekcji; narzędzia pomiaru dydaktycznego i ewaluacji kompetencji kluczowych): <https://zpe.gov.pl/a/zestaw-narzedzi-edukacyjnych-plastyka-ii-i-iii-etap-edukacyjny-lo/tech/DSLVMNluG>.

3.1.10 Historia

Warunki i sposób realizacji podstawy programowej:

Kluczowa wydaje się maksymalna personalizacja przeszłości i ilustrowanie omawianych zagadnień ikonografią i dokumentami audiowizualnymi, tak aby uczniowie mogli poznawać wydarzenia historyczne, jednocześnie je przeżywając. Warto jak najczęściej korzystać z różnych form pozalekcyjnej edukacji historycznej (wycieczki, pobyty studyjne, wymiany młodzieżowe, projekty, konkursy, akademie szkolne, uroczystości rocznicowe, rekonstrukcje historyczne, multimedialne wystawy muzealne itp.).

3.1.11 Historia i teraźniejszość

Warunki i sposób realizacji podstawy programowej:

W związku z tym, że w ramach przedmiotu uczniowie będą nabywać wiedzy o najważniejszych przemianach kulturowych, politycznych, społecznych i gospodarczych w Polsce i na świecie po 1945 roku, warto zapewnić im spotkania z uczestnikami i świadkami omawianych wydarzeń, [...] odwiedzić lokalne miejsca pamięci związane z omawianymi wydarzeniami [...] oraz korzystać z oferty muzeów, [...] z bogatej oferty edukacyjnej Instytutu Pamięci Narodowej oraz Archiwów Państwowych (Archiwa Rodzinne Niepodległej). W aspekcie edukacji obywatelskiej zalecane jest organizowanie spotkań uczniów z osobami zaangażowanymi w różnorodną działalność społeczną oraz zachęcanie uczniów do aktywności w formie wolontariatu. Przy planowaniu wycieczek szkolnych warto zadbać o to, aby w ich programie uwzględniać miejsca związane z najnowszą historią Polski. [...] Należy zachęcać uczniów, aby dbali o miejsca pamięci we własnej szkole (np. izby pamięci, gabloty, gazетки, murale, strony internetowe), znali historię własnej rodziny, miejscowości czy lokalnej społeczności, w której dorastają, oraz poszukiwali źródeł historycznych we własnym otoczeniu. Należy wspierać młodzież w inicjatywach zabezpieczenia pamiątek rodzinnych i lokalnych, rejestrowania relacji świadków historii, tworzenia amatorskich filmów i audycji dotyczących historii najnowszej. Na kanwie omawianych tematów lub podczas obchodów rocznic narodowych można zorganizować w szkole prezentację niektórych artefaktów. [...] Omawiając wybrane zagadnienia, warto nawiązywać do lokalnych bohaterów. Cenną inicjatywą może być także nawiązywanie kontaktów z polskimi szkołami poza granicami kraju. W ten sposób polska młodzież z kraju i zagranicą nawiązuje wzajemne relacje i odnosi się do wspólnego dziedzictwa narodowego. [...] Warto [...] zachęcać uczniów do korzystania z różnych form pozalekcyjnej edukacji historycznej i obywatelskiej (projekty, konkursy, multimedialne wystawy muzealne, gry o walorach edukacyjnych, np. planszowe, wideo itp.).

3.1.12 Wiedza o społeczeństwie

Warunki i sposób realizacji podstawy programowej

Zakres podstawowy: Celem kształcenia w zakresie wiedzy o społeczeństwie jest kształtowanie postaw obywatelskich i prospołecznych uczniów. Konieczna jest taka realizacja treści nauczania przedmiotu, aby uczniowie rozumieli przydatność poszczególnych zagadnień w codziennym życiu człowieka. Kształcenie to ma także prowadzić do ugruntowania postaw szacunku dla dziedzictwa narodowego i ogólnoludowego oraz ciekawości poznawczej, otwartości i tolerancji. Treści nauczania

sformułowano tak, by uczeń miał świadomość wpływu obywateli na życie publiczne, ale jednocześnie rozumiał konieczność brania odpowiedzialności za własne wybory i decyzje. Musi przy tym mieć świadomość możliwości korzystania ze swoich praw. Wskazane jest korzystanie z szerokiego spektrum metod dydaktycznych. Nauczyciel powinien stosować nauczanie problemowe i metody kształtujące umiejętności społeczne, twórczego myślenia i rozwiązywania problemów (np. burza mózgów, drzewo decyzyjne, metaplan, analiza SWOT, symulacja i odgrywanie ról). Oprócz podręczników istotną rolę w procesie kształcenia powinny odgrywać również teksty źródłowe, słowniki, leksykony, mapy, wykresy, diagramy i zestawienia statystyczne (w tym z wyników badań opinii publicznej). W celu rozwijania umiejętności komunikacji i współdziałania powinno się stosować różne metody pracy grupowej, w tym uczniowskie projekty edukacyjne. [...] Należy także wykorzystywać różne formy dyskusji. [...] W kształceniu kompetencji pozyskiwania, gromadzenia, porządkowania, analizy i prezentacji informacji o życiu społecznym, w tym publicznym, powinna być wykorzystywana technologia informacyjno-komunikacyjna. Istotne jest korzystanie ze stron internetowych instytucji publicznych, w tym organów samorządowych, organów władzy publicznej, organizacji społecznych, instytucji międzynarodowych. Niezbędna jest również praca z różnymi typami przekazu, także interaktywnymi. W miarę możliwości ważne byłoby również pozyskiwanie informacji w toku wycieczki edukacyjnej (w tym wirtualnej, wykorzystując dedykowane aplikacje) do wybranych instytucji, np. do urzędu marszałkowskiego, parlamentu, sądu. Można także realizować niektóre treści nauczania poprzez lekcje organizowane we współpracy z urzędami administracji rządowej i samorządowej oraz z organizacjami pozarządowymi.

Zakres rozszerzony: Uczeń ma być zdolny do planowania własnego rozwoju, brania udziału w dyskusjach publicznych, tworzenia i weryfikacji informacji, posługiwania się nowoczesną techniką informacyjną, analizowania zjawisk społecznych i radzenia sobie z sytuacjami złożonymi.

Konteksty doradztwa zawodowego w aktywnościach uczniów na lekcjach historii/historii i teraźniejszości oraz wiedzy o społeczeństwie.

- Kształtowanie umiejętności przydatnych w tranzycji na rynku pracy: pamięci, myślenia przyczynowo-skutkowego (dostrzegania przyczyn, skutków i kontekstów), wyszukiwania i porządkowania informacji, interpretowania faktów / zdarzeń, odróżniania faktów od nieprawdy, sprawności w kojarzeniu faktów, łączeniu ich ze sobą, analizy różnych danych i poszukiwania sposobów rozwiązywania złożonych, nietypowych problemów (z wykorzystaniem dedykowanych metod i technik, np. drzewo decyzyjne, SWOT, metaplan, burza mózgów), pracy zespołowej/projektowej.
- Budowanie szerokiej wiedzy kontekstowej o wydarzeniach, świecie i ludziach (np. dostrzeganie kontekstów biograficznych, politycznych, społecznych, kulturowo-obyczajowych i in.).

- Kształtowanie otwartości na zmianę, świadomości nieuchronności zmiany jako drogi do postępu i rozwoju (na przykładach wydarzeń historycznych i współczesnych oraz losów grup społecznych i jednostek na tle tych wydarzeń – od przemysłu 1.0 do przemysłu 4.0); analiza wydarzeń (zmian) poparta refleksją o ich wpływie na rynek pracy.
- Budowanie szerokiego oglądu i rozumienia konfliktów, ich przyczyn i skutków globalnych, w skali mikro, w odniesieniu do grup społecznych i jednostki ludzkiej (na przykładzie poznanych wydarzeń historycznych od czasów najdawniejszych do współczesności, np. wojny w starożytnej Grecji, przemiany społeczno-gospodarcze na ziemiach polskich, w XII – XIII w., wojny Rzeczypospolitej w I poł. XVII w., powstania narodowowyzwoleńcze); konflikt jako siła niszcząca i jako motor zmian; poznawanie różnych strategii rozwiązywania konfliktów i ocena skuteczności tych strategii.
- Kształtowanie świadomości prawnej przydatnej w różnych obszarach życia osobistego i zawodowego, znajomości podstawowych przepisów prawa i ich wykorzystywania w sytuacjach codziennych (prawa człowieka, prawa dziecka, prawo pracy, przepisy prawa regulujące funkcjonowanie organizacji zawodowych).
- Kształtowanie postawy aktywnego obywatelstwa i otwartości na wielokulturowość (ciekawość poznawcza, gotowość do pokojowej interakcji, inicjatywność i przedsiębiorczość, poszukiwanie zatrudnienia w UE, mobilność zawodowa, świadomość i duma z dokonań Polski w strukturach UE, umiejętność pracy w zespołach wielonarodowych i wielokulturowych).
- Wzbudzanie zainteresowania zawodami, w których wykorzystywane są wiedza i umiejętności zdobywane na lekcjach historii, HiT, WOS: praca w edukacji i kształceniu (nauczyciel w szkołach dla dzieci i młodzieży, nauczyciel akademicki), w instytucjach kultury, w organizacjach pozarządowych, muzeach, obiektach turystycznych, instytucjach samorządowych i rządowych, w mediach; zawody: prawnik, antropolog, archiwista, kurator sztuki, redaktor naukowy i in.
- Zasoby Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej (proponując interdyscyplinarne projekty edukacyjne; programy nauczania ze scenariuszami lekcji; poradniki metodyczne ze scenariuszami lekcji; narzędzia pomiaru dydaktycznego i ewaluacji kompetencji kluczowych):
 - historia:
<https://zpe.gov.pl/a/zestaw-narzedzi-edukacyjnych-historia-iii-etap-edukacyjny-lo/tech/DfN4jk02v>;
 - wiedza o społeczeństwie:
<https://zpe.gov.pl/a/zestaw-narzedzi-edukacyjnych-wos-iii-etap-edukacyjny-lo/tech/DwvVsxzM7>

- Materiały metodyczne dla nauczycieli przedmiotu historia i terażniejszość:
 - Tomasz Skonieczny, Historia i Teraźniejszość: materiały pomocnicze do nauczania, Centrum Edukacji Nauczycieli w Koszalinie: <http://www.cen.edu.pl/Materialy-metodyczne,171/Historia-i-Terazniejszosc-materialy-pomocnicze-do-nauczania,2944.html>;
 - Wiesław Zdziabek, Materiały do nauki historii – Historia i terażniejszość – część 1: <https://e-historia.com.pl/liceum-i-technikum/historia-i-terazniejszosc-hit/historia-i-terazniejszosc-klasa-1.html> oraz Część 2.: <https://e-historia.com.pl/liceum-i-technikum/historia-i-terazniejszosc-hit/historia-i-tera%C5%BAniejszo%C5%9B%C4%87-cz%C4%99%C5%9B%C4%87-2.html>;
 - Pakiety e-podręczników i multibooków, EduRanga: „Historia i terażniejszość. Klasa 1”: <https://naukazdalna.eduranga.pl/zasoby/historia-i-terazniejszosc-klasa-1/> oraz „Historia i terażniejszość Klasa 2”: <https://naukazdalna.eduranga.pl/zasoby/historia-i-terazniejszosc-klasa-2/?aitem=16170,16171,16172>

3.1.13 Geografia

Warunki i sposób realizacji podstawy programowej:

[...] Umiejętności znajdowania informacji oraz jej przetwarzania są podstawą rozwoju osobistego ucznia. [...] W zakresie rozszerzonym treści kształcenia i wymagania odnoszą się do fundamentalnych przemian w gospodarce światowej i poszczególnych sektorach, określanych jako „megatrendy” w gospodarce światowej. Warto w tym miejscu podkreślić istotę wprowadzenia do podstawy programowej w zakresie rozszerzonym, Polskiej Klasyfikacji Działalności, gdyż od ponad 20 lat dostępne dane, nie tylko dla przemysłu, ale także rolnictwa i usług, są prezentowane głównie w tej klasyfikacji (najczęściej na poziomie sekcji i działów). Z tego też powodu należy unikać utrwalania nazewnictwa wynikającego ze starej Klasyfikacji Gospodarki Narodowej (podział na gałęzie i branże). Na podkreślenie zasługuje fakt, że dział odnoszący się do przemysłu obejmuje także budownictwo, gdyż sektor ten ma duże znaczenie w przyspieszaniu rozwoju innych działów gospodarki, a realizacja inwestycji budowlanych często stanowi konflikt w odniesieniu do środowiska geograficznego. W klasie drugiej wprowadza się nowe treści, wynikające z dynamicznie zmieniającej się sytuacji społeczno-gospodarczej, np. związane z kształtowaniem społeczeństwa informacyjnego, budową gospodarki opartej na wiedzy, procesami reindustrializacji, starzeniem się społeczeństw, rozszerzającymi się procesami migracji, w tym problematyką uchodźstwa związanego z narastającymi

konfliktami w wielu regionach świata. W ten sposób zmierza się do lepszego zrozumienia przez uczniów współczesnego świata i własnej oceny oraz interpretacji tych zjawisk i zdarzeń podawanych przez środki masowego przekazu.

W zakresie rozszerzonym [...] dział dotyczący zróżnicowania społeczno-kulturowego Polski służyć powinien między innymi uwrażliwieniu ucznia na problemy społeczne, związane z istnieniem różnic w poziomie życia, regionalnym i lokalnym zróżnicowaniem dostępu do różnego rodzaju dóbr, powstawaniem obszarów biedy, wykluczeniem społecznym. Niezwykle ważne jest przy tym wykorzystanie treści z zakresu geografii społecznej do kształtowania postaw i realizacji celów wychowawczych takich jak: ukazanie znaczenia solidarności społecznej, potrzeby zaangażowania, partycypacji społecznej oraz przyjmowania postaw obywatelskich.

Głównymi metodami kształcenia powinny być metody aktywizujące, praca samodzielna i grupowa ze szczególnym uwzględnieniem dyskusji. [...] Ważne, aby [...] na lekcjach koncentrować się na kształtowaniu umiejętności złożonych, w tym umiejętności operacyjnego posługiwania się wiedzą, dostrzegania współzależności i prawidłowości, wyjaśniania zjawisk i procesów oraz argumentowania. Umiejętności te świadczą o osiągnięciu dojrzałości w postrzeganiu świata, umiejętności dostrzegania jego problemów i potrzeb. [...]

Realizacja celów kształcenia geograficznego powinna odbywać się poprzez:

- 4) stosowanie metody projektu w celu stworzenia warunków do podejmowania przez uczniów badań terenowych oraz konfrontowania informacji pozyskanych z różnych źródeł wiedzy geograficznej z samodzielnie zgromadzonymi danymi;
 - 5) organizowanie debat, seminariów, konkursów, wystaw fotograficznych, opracowywanie przewodników, posterów, folderów, portfolio, w tym z wykorzystaniem środków informatycznych i nowoczesnych technik multimedialnych;
 - 6) stosowanie w większym zakresie strategii kształcenia wyprzedzającego polegającej na wcześniejszym przygotowywaniu się uczniów do lekcji, poprzez zbieranie informacji z różnych źródeł, wykonywanie zadań oraz samodzielne uczenie się przed lekcją z wykorzystaniem m.in. odpowiednich aplikacji komputerowych, zasobów internetu;
 - 8) stosowanie w jak największym zakresie pracy w grupach stwarzającej warunki do kształtowania umiejętności komunikacji, współpracy, odpowiedzialności. Istotne jest odejście od metod podających i przejście do kształcenia poszukującego. [...]
- Ważne jest stosowanie różnego rodzaju form ćwiczeniowych, [...] metod aktywizujących (m.in. graficznego zapisu, drzew decyzyjnych, metody problemowej, dyskusji, JIGSAW, analizy SWOT) oraz metod waloryzacyjnych, w tym eksponujących. [...] Treści realizowane z zakresu geografii społeczno-gospodarczej i politycznej powinny być korelowane z wiedzą o społeczeństwie i historią, a z zakresu geografii gospodarczej z przedmiotem podstawy przedsiębiorczości, zwłaszcza w odniesieniu do zagadnień makroekonomicznych i funkcjonowania gospodarki Polski.*

Konteksty doradztwa zawodowego w aktywnościach uczniów na lekcjach geografii.

- Budowanie zasobów wiedzy związanych z megatrendami w gospodarce światowej i poszczególnych sektorach gospodarki zgodnych z Polską Klasyfikacją Działalności.
- Kształtowanie umiejętności przydatnych w tranzycji na rynek pracy: operacyjnego posługiwania się wiedzą, dostrzegania współzależności i prawidłowości, wyjaśniania zjawisk i procesów, argumentowania; pracy w zespołach w różnych rolach; otwartości na zmianę, mobilności; analizowanie trendów gospodarczych na poziomie lokalnym, regionalnym, krajowym i międzynarodowym i podejmowanie adekwatnych decyzji dotyczących dalszego kształcenia i podjęcia aktywności na rynku pracy.
- Kształtowanie postaw osoby (współ)odpowiedzialnej za stan środowiska, dobrostan społeczności i własny, respektującej zasady zrównoważonego rozwoju w różnych obszarach życia.
- Przygotowanie do podejmowania decyzji edukacyjnych i zawodowych związanych z wykonywaniem zawodów (w tym zawodów przyszłości) powiązanych z dziedziną geografii: urbanista, hydrolog, geograf środowiskowy, geoinformatyk, konsultant ds. zarządzania ryzykiem środowiskowym, specjalista ds. GIS (Geographic Information System)¹, Travel manager (Manager ds. podróży służbowych), logistyk, demograf, przewodnik turystyczny, rezydent w hotelach biur podróży, analityk procesów przestrzennych, specjalista ds. zarządzania zasobami miasta², nauczyciel w szkole dla dzieci i młodzieży, nauczyciel akademicki; praca w ośrodkach badawczych, przedsiębiorstwach wydobywczych (tu w sztabach eksperckich kopalni, platform wiertniczych) i energetycznych (tu także w podmiotach zajmujących się pozyskiwaniem odnawialnych źródeł energii), jednostkach administracji państwowej, organizacjach zarządzania kryzysowego, organizacjach pozarządowych, firmach spedycyjnych, biurach i agencjach turystycznych, biurach urbanistyczno-planistycznych, biurach konsultingowych, agencjach rozwoju regionalnego, przedsiębiorstwach zajmujących się planowaniem przestrzennym i rozwojem regionalnym, spółkach i zakładach komunalnych, instytucjach kultury, instytucjach otoczenia biznesu, własnych firmach zajmujących się doradztwem w zakresie: tworzenia programów strategii rozwoju lokalnego i regionalnego oraz projektów dotyczących tworzenia inicjatyw obywatelskich³.

1 Lista zawodów za: Dobrze płatne zawody po geografii – przewodnik po możliwościach kariery, Trinet, 31 sierpnia 2023 r.: https://docs.google.com/document/d/1JhGtWFjZc66P2_BJ0Lv5s0amJC4cd07RBDawFaEc5k/edit

2 Zob.: Studia miejskie: <https://opinieouczelniach.pl/kierunki-studiow/studia-miejskie/>

3 Tamże.

- Zasoby Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej dla nauczycieli (proponując interdyscyplinarne projekty edukacyjne; programy nauczania ze scenariuszami lekcji; poradniki metodyczne ze scenariuszami lekcji; narzędzia pomiaru dydaktycznego i ewaluacji kompetencji kluczowych): <https://zpe.gov.pl/a/zestaw-narzedzi-edukacyjnych-do-geografii-i-podstaw-przedsiębiorczosci-iii-etap-edukacyjny-poziom-podstawowy-i-rozszerzony/DPPxRhDn>.

3.1.14 Podstawy przedsiębiorczości

Warunki i sposób realizacji podstawy programowej:

[...] W nauczaniu przedsiębiorczości fundamentalne są umiejętności związane z podejmowaniem aktywności zawodowej w ramach pracy etatowej lub samozatrudnienia, zaś podstawą tej aktywności jest wiedza ekonomiczna wraz z problematyką funkcjonowania rynku finansowego. Kształcenie w zakresie przedsiębiorczości powinno rozpocząć się od przedstawienia, czym są, jak funkcjonują i rozwijają się narodowe systemy gospodarek rynkowych. W dziale pierwszym wyjaśnia się ich odmienności wynikające z realizowanych celów, różnej roli państwa i rynku w tych systemach oraz wykorzystywanych przez nie podstawowych czynników wzrostu i rozwoju, takich jak: surowce, praca, inwestycje rzeczowe i kapitałowe, innowacje, handel czy konsumpcja. Uczniowie dowiadują się, jak w tych różnych systemach ekonomicznych funkcjonują podstawowe podmioty gospodarki – gospodarstwa domowe (ze szczególnym uwzględnieniem praw członków tych gospodarstw jako konsumentów na rynku) i przedsiębiorstwa. Stanowi to punkt wyjścia do pokazania, czym są i jak funkcjonują różnego typu przedsiębiorstwa. Jednakże przez wzgląd na rozwój dojrzałości uczniów, szczegółowe przedstawienie, w jaki sposób są tworzone, zarządzane, przekształcane i likwidowane przedsiębiorstwa oraz co z tego wynika dla ich pracowników i właścicieli, zostanie zaprezentowane kolejnych działach – trzecim i czwartym, czyli na dalszym etapie edukacji. Wyeksponowanie tych dwóch rynków oraz spojrzenie przez ich pryzmat na gospodarkę i przedsiębiorczość wynikają z tego, że uczniowie, tak jak inni uczestnicy rynku, staną się pracownikami albo pracodawcami i będą musieli pozyskiwać środki pieniężne, a następnie świadomie nimi zarządzać, nabywając dobra konsumpcyjne lub czynniki produkcji, oszczędzając je lub inwestując korzystnie i bezpiecznie. Zatem w dziale drugim „Rynek finansowy” wymagania odnoszą się do wiedzy dotyczącej podstaw finansów oraz umiejętności związanych z funkcjonowaniem na tym rynku człowieka jako świadomego konsumenta oraz przedsiębiorcy. Podczas realizacji tego działu szczególne ważne jest, by uczeń na realnych przykładach poznawał i dokonywał oceny produktów finansowych oraz

podejmował dojrzałe decyzje, rozumiejąc ich rozmaite konsekwencje. Celem trzeciego działu „Rynek pracy” jest przygotowanie uczniów do aktywnego zachowania się na rynku pracy. Osiągnięcia uczniów realizowane są przez analizę mocnych i słabych stron każdego z nich, możliwości wyboru drogi zawodowej oraz sytuacji na rynku pracy w celu nabycia umiejętności skutecznego jej poszukiwania. Niezbędne jest poznanie form zatrudnienia, obowiązków i praw pracownika oraz pracodawcy, jak i innych elementów prawa pracy. W wyniku realizacji tego działu uczeń zrozumie konieczność inwestowania w siebie, będzie potrafił przygotować dokumenty aplikacyjne na konkretne stanowisko, dostrzeże również, że inne osoby, w tym osoby niepełnosprawne, poszukują pracy i ją wykonują. Będzie umiał także ocenić korzyści i koszty wynikające ze współpracy z instytucjami rynku pracy. Dział czwarty „Przedsiębiorstwo” przeznaczony jest przede wszystkim do realizacji wymagań związanych z pogłębieniem wiedzy na temat funkcjonowania przedsiębiorstwa w otoczeniu wraz z przygotowaniem do prowadzenia własnej działalności gospodarczej. Służy temu poznanie zasad i kształtowanie umiejętności sporządzania biznesplanu. Zaleca się, aby jego przygotowanie stanowiło pracę projektową (wykonywaną indywidualnie lub w grupach) na zajęciach trwających przez co najmniej jeden semestr. Treści kształcenia w tym dziale zostały tak ułożone, aby w trakcie ich realizacji uczniowie zapoznawali się z kolejnymi elementami przygotowywanej pracy projektowej, tj. nabywali wiedzę i umiejętności z zakresu wyboru formy organizacyjno-prawnej, rejestracji, analizy rynku, zarządzania, marketingu oraz spraw finansowych. Jako alternatywę dla opracowania planu biznesowego proponuje się opracowanie innego przedsięwzięcia, w planowaniu którego będzie można wykorzystać ideę biznesplanu. Realizacja takiego przedsięwzięcia o dowolnym charakterze, np. ekonomicznym, społecznym, a nawet kulturalnym, artystycznym czy też sportowym, jest dla uczniów niezwykle cennym doświadczeniem biznesowym. Uczniowie powinni osiągnąć te same efekty kształcenia, co przy planowaniu własnego biznesu, w dodatku wzmacniając je doświadczeniami praktycznymi. [...] Szczególną rolę w kształceniu w zakresie przedsiębiorczości odgrywają ćwiczenia terenowe w przedsiębiorstwie, gdzie możliwa jest bezpośrednia obserwacja procesu jego funkcjonowania i zadań poszczególnych działów. Alternatywnie, w przypadku braku możliwości wyjścia do przedsiębiorstwa, proponuje się zorganizowanie spotkania z przedsiębiorcą. [...] Zadaniem szkoły, przy wsparciu organu prowadzącego, jest zapewnienie kontaktów z przedstawicielami życia gospodarczego i możliwości realizacji części zajęć poza szkołą w przedsiębiorstwach lub instytucjach otoczenia przedsiębiorczości. W osiąganiu wielu efektów kształcenia istotną rolę odgrywa kształtowanie umiejętności czytania fragmentów aktów prawnych, takich jak: Kodeks pracy, Kodeks cywilny, czy ustawa o swobodzie działalności gospodarczej. [...] Przy realizacji poszczególnych tematów, szczególnie tych dotyczących obowiązków pracownika i pracodawcy, finansów i prowadzenia biznesu, należy zwracać uwagę na kształtowanie postaw uczniów związanych głównie z rozumieniem roli etyki

w życiu społeczno-gospodarczym. [...] Jest to szczególnie istotne w czasach, gdy wiele pojęć poddawanych jest subiektywizacji i relatywizacji. Niezmiernie ważne jest także formowanie postawy, która pozwala docenić rolę przedsiębiorcy w życiu społeczno-gospodarczym i osiągnąć polskich przedsiębiorstw.

3.1.15 Biznes i Zarządzanie

Warunki i sposób realizacji podstawy programowej:

Zmienność i złożoność współczesnego świata stawiają szczególne wyzwania przed młodzieżą, która musi posiadać ugruntowane kompetencje przedsiębiorcze, aby móc sprostać tym wyzwaniom. Głównym celem przedmiotu jest wyposażenie uczniów w wiedzę i umiejętności oraz kształtowanie postaw, które pozwolą na aktywne działanie i odnoszenie sukcesów na różnych polach – nie tylko w wymiarze biznesowym, lecz także prywatnym, rodzinnym, zawodowym i społecznym. Złożoność otaczającej nas rzeczywistości sprawia, że zakres treści kształcenia przedmiotu stanowi syntezę wybranych elementów wiedzy z zakresu zarządzania, w tym szczególnie zarządzania projektami, ekonomii, finansów osobistych, funkcjonowania rynku pracy, socjologii, psychologii i prawa. W ramach przedmiotu uczniowie zapoznają się z podstawowymi kategoriami, mechanizmami i procesami ekonomicznymi oraz ich uwarunkowaniami instytucjonalnymi, behawioralnymi, kulturowymi i rynkowymi. Postawy przedsiębiorcze i wspierające je umiejętności powinny zatem wynikać pośrednio z tej wiedzy. W procesie kształcenia uczniowie dowiadują się, jak – podejmując indywidualne wybory – działać przedsiębiorczo (w tym prowadzić własny biznes), a zarazem być społecznie odpowiedzialnym. Treści kształcenia przedmiotu uwzględniają kompetencje w zakresie przedsiębiorczości jako kompetencji kluczowej. Uzasadnia to konieczność przyjęcia szeroko zakrojonej koncepcji przedmiotu, która zakłada, że dzięki wyposażeniu uczniów w wiedzę ekonomiczną i finansową kształtuje się ich umiejętności elastycznego zachowania na rynku pracy i zarządzania oraz rozwija cechy przywódcze. Niezmiernie ważne jest także kształtowanie u uczniów szacunku do wartości będących fundamentem gospodarki rynkowej i społecznie odpowiedzialnego biznesu, a także postaw etycznych i gotowości do ich przestrzegania w życiu. Efekty kształcenia dla przedmiotu biznes i zarządzanie w zakresie podstawowym są ukierunkowane głównie na kształtowanie kompetencji przedsiębiorczych (w tym zarządzania sobą i finansami osobistymi) oraz związane z podstawowymi umiejętnościami dotyczącymi analizy elementów otoczenia biznesowego pod kątem identyfikacji możliwych szans na uruchomienie własnej działalności gospodarczej, ale również z przygotowaniem do wejścia na rynek pracy. Natomiast efekty kształcenia dla przedmiotu biznes i zarządzanie w zakresie

rozszerzonym koncentrują się na opracowaniu planu przedsięwzięcia biznesowego lub społecznego, a następnie realizowaniu projektu zespołowego, co pozwoli pogłębić kompetencje przywódcze (w tym kierowania zespołem projektowym) i umiejętności zarządzania przedsiębiorstwem, a także rozszerzonej analizy otoczenia społeczno-gospodarczego w dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości.

Konteksty doradztwa zawodowego w aktywnościach uczniów na lekcjach podstaw przedsiębiorczości oraz biznesu i zarządzania.

- Kształtowanie przedsiębiorczości jako kompetencji kluczowej istotnej w procesach tranzytacji:
 - z kategorii „idee i możliwości” (ang. *ideas and opportunities*): dostrzeganie możliwości, kreatywność, tworzenie wizji, ocena idei (pomysłów), etyka i „zrównoważone” myślenie (ang. *sustainable thinking*);
 - z kategorii „zasoby” (ang. *resources*): samoświadomość i poczucie własnej skuteczności, motywacja i wytrwałość, mobilizowanie zasobów (pozyskanie i zarządzanie zasobami), kompetencje związane z wiedzą finansową i ekonomiczną, mobilizowanie innych;
 - z kategorii „działanie” (ang. *taking into action*): przejmowanie inicjatywy, planowanie i zarządzanie, radzenie sobie z niejednoznacznością, niepewnością i ryzykiem, umiejętność pracy z innymi (współpracy w zespole), ciągłe uczenie się poprzez doświadczenie⁴.
- Rozwijanie umiejętności w zakresie komunikacji interpersonalnej, komunikacji i współpracy w zespołach wielokulturowych i wielonarodowych.
- Wzmacnianie motywacji do uczenia się ustawicznego oraz podejmowania działań w obszarze aktywności zawodowej człowieka,
- Wyposażanie uczniów w praktyczne umiejętności i narzędzia przydatne w poszukiwaniu pracy.
- Tworzenie sytuacji (symulacje, projekty, staże i praktyki) zdobywania przez młodzież kompetencji zawodowych i doświadczenia zawodowego.
- Kształtowanie świadomości i prawnej (formy zatrudnienia i rodzaje umów o pracę, sposoby rozwiązywania stosunku pracy, prawa i obowiązki pracownika itp.).
- Poznawanie teorii i praktyki funkcjonowania przedsiębiorstw w gospodarce rynkowej (podejmowanie, prowadzenie działalności gospodarczej etc.).
- Zasoby Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej (propozycje interdyscyplinarnych

projektów edukacyjnych; programy nauczania ze scenariuszami lekcji; poradniki metodyczne ze scenariuszami lekcji; narzędzia pomiaru dydaktycznego i ewaluacji kompetencji kluczowych):

<https://zpe.gov.pl/a/zestaw-narzedzi-edukacyjnych-do-geografii-i-podstaw-przedsiębiorczosci-iii-etap-edukacyjny-poziom-podstawowy-i-rozszerzony/DPPxRhDn>.

3.1.16 Biologia

Warunki i sposób realizacji podstawy programowej:

Zakres podstawowy: Nauczanie biologii w szkole ponadpodstawowej w zakresie podstawowym powinno rozwijać ciekawość poznawczą poprzez zachęcanie uczniów do rozwiązywania problemów natury biologicznej metodami naukowymi, stawianie hipotez i ich weryfikowanie, analizowanie wyników eksperymentów czy doświadczeń z użyciem podstawowych parametrów statystycznych, a także dyskusowanie o nich. [...] Nauczanie biologii na tym etapie powinno służyć w szczególności pogłębieniu wiedzy dotyczącej organizmu człowieka, aby uczeń kończący edukację biologiczną był świadomy budowy i funkcji swojego organizmu. Duży nacisk należy położyć na edukację prozdrowotną – kształtowanie u młodego człowieka świadomości konieczności dbania o zdrowie własne i innych. Należy zwrócić uwagę na rozwijanie postaw sprzyjających zdrowiu, tj. racjonalne żywienie, odpowiednią aktywność fizyczną, dbałość o higienę, poddawanie się okresowym badaniom stanu zdrowia, umiejętne radzenie sobie ze stresem, a także na fakt znacznego wydłużania się czasu życia człowieka, co implikuje szereg aspektów życia biologicznego oraz społecznego człowieka. Ważnym elementem edukacji zdrowotnej jest zdrowie psychospołeczne oraz przygotowanie uczniów do życia w szybko zmieniającym się środowisku.

W nauczaniu treści z zakresu biotechnologii, podstaw inżynierii genetycznej ważne jest, przy jednoczesnym rozwijaniu rozumienia wiedzy z tego zakresu, wskazanie i uświadomienie uczniom korzyści, zagrożeń i dylematów etycznych związanych z badaniami naukowymi w biotechnologii molekularnej. Duży nacisk powinno położyć się na przygotowanie uczniów do formułowania – opartych na współczesnej nauce – argumentów, dotyczących konsekwencji stosowania technik inżynierii genetycznej dla zdrowia człowieka oraz dla środowiska, oraz kształtowanie umiejętności krytycznego odbioru informacji z dziedziny genetyki i inżynierii genetycznej dostępnej w środkach masowego przekazu.

⁴ Za: Rachwał T., Przedsiębiorczość jako kompetencja kluczowa w systemie edukacji, s. 16: https://www.frse.org.pl/brepo/panel_repo_files/2021/06/01/iacgqo/104705065591760-16-34.pdf

3.1.17 Chemia

Warunki i sposób realizacji podstawy programowej:

Zakres podstawowy: [...] Zakres treści nauczania stwarza wiele możliwości pracy metodą projektu edukacyjnego (szczególnie o charakterze badawczym), metodą eksperymentu chemicznego lub innymi metodami pobudzającymi aktywność poznawczą uczniów, co pozwoli im na pozyskiwanie i przetwarzanie informacji na różne sposoby i z różnych źródeł. Obserwowanie, wyciąganie wniosków, stawianie hipotez i ich weryfikacja mogą nauczyć uczniów twórczego i krytycznego myślenia. Może to pomóc w kształtowaniu postawy odkrywcy i badacza z umiejętnością weryfikacji poprawności nowych informacji. Zakres rozszerzony: [...] Podczas realizacji podstawy programowej duży nacisk powinno się kłaść na kształtowanie umiejętności rozumowania, dostrzegania zależności przyczynowo-skutkowych, wnioskowania, analizy i syntezy informacji, czyli umiejętności i wiadomości niezbędnych do kontynuowania kształcenia na kierunkach przyrodniczych wyższych uczelni.

Konteksty doradztwa zawodowego w aktywnościach uczniów na lekcjach biologii i chemii.

- Wdrożenie do przestrzegania zasad bhp (w pracowni biologicznej i, konsekwentnie, w zawodzie) oraz udzielania pierwszej pomocy.
- Uświadamianie znaczenia nauk biologicznych w życiu osobistym, życiu społecznym i w gospodarce (w zawodach).
- Doskonalenie umiejętności przydatnych w wykonywaniu każdego zawodu (cierpliwość, wytrwałość, systematyczność, uważność – kształtowane np. podczas obserwacji, eksperymentów i doświadczeń, szacunek do prawdy, wnioskowanie i argumentowanie oparte na danych/faktach/podstawach naukowych).
- Edukacja zdrowotna przekładana na nawyki codziennego funkcjonowania w domu i pracy, np. zasady racjonalnego odżywiania, zachowania właściwych proporcji między pracą a wypoczynkiem, ruchu i aktywności fizycznej, ergonomicznego urządzania miejsca pracy, profilaktyka chorób zawodowych itp.; nauka sposobów eliminacji stresu.
- Wzbudzanie zainteresowania perspektywami zatrudnienia w dziedzinach powiązanych naukami biologicznymi (przykładowe specjalności na studiach wyższych na kierunku biologia: biologia człowieka, ekologia roślin i ochrona przyrody, ekologia zwierząt, biologia medyczna, biologia molekularna, genetyka ewolucyjna, hydrobiologia, mikrobiologia, neurofizjologia, paleoekologia i archeobotanika, toksykologia środowiska wodnego, bioanalitika, biochemia,

biologia eksperymentalna, ekologia i różnorodność biologiczna, biologia komórki i organizmu, biologia laboratoryjna, biologia sądowa, biologia z chemią, biologia środowiska z ekoturystyką, biologia żywności i żywienia); zainteresowanie możliwością zdobycia ciekawego zawodu: animator przyrody, edukator ekologiczny, nadzór przyrodniczy, monitoring przyrodniczy, strażnik parku narodowego lub rezerwatu przyrody, psycholog, zoopsycholog (behawiorysta), twórca organów z komórek macierzystych (ze względu na zmniejszającą się liczbę dawców), synoptyk trzęsień ziemi, specjalista ds. odbudowy środowiska naturalnego, nauczyciel akademicki lub nauczyciel w szkołach dla dzieci i młodzieży⁵.

- Zasoby Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej dla nauczycieli (propozycje interdyscyplinarnych projektów edukacyjnych; programy nauczania ze scenariuszami lekcji; poradniki metodyczne ze scenariuszami lekcji; narzędzia pomiaru dydaktycznego i ewaluacji kompetencji kluczowych):
 - biologia:
<https://zpe.gov.pl/a/zestaw-narzedzi-edukacyjnych-biologia-iii-etap-edukacyjny-poziom-podstawowy-i-rozszerzony/DrK7ZCrHV>;
 - chemia:
<https://zpe.gov.pl/a/zestaw-narzedzi-edukacyjnych-chemia-iii-etap-edukacyjny-poziom-podstawowy-i-rozszerzony/DaVOCF4gl>.

3.1.18 Fizyka

Warunki i sposób realizacji podstawy programowej:

Zakres podstawowy: [...] Uczniowie kończący edukację w zakresie podstawowym powinni być przygotowani do funkcjonowania we współczesnym świecie oraz postrzegać rolę fizyki jako fundamentu techniki i różnych gałęzi wiedzy przyrodniczej. Należy rozbudzać w nich ciekawość świata i umiejętność poszukiwania wiedzy, jednocześnie rozwijając krytyczne podejście do informacji i opinii. W procesie tym kluczową rolę odgrywa nauczyciel i szkoła m.in. poprzez zróżnicowanie form pracy z uczniami (np. metoda projektu, nauczanie przez działanie, odwrócona lekcja).

Konteksty doradztwa zawodowego w aktywnościach uczniów na lekcjach fizyki.

- Podkreślenie roli fizyki jako fundamentu dla technologii, inżynierii, nauk ścisłych i przyrodniczych, a także jej znaczenia w wielu obszarach zawodowych.

⁵ Katalog za: Najlepiej płatne zawody związane z biologią. Jak wybrać najlepszą pracę po biologii?, Work.pl Blog o pracy, 16 listopada 2023 r.: <https://www.gowork.pl/blog/20-praca-po-biologii-lista-10-zawodow-zwiazanych-z-biologia/>

- Prezentacja różnorodnych karier związanych z fizyką, takich jak inżynieria, badania naukowe, rozwój technologiczny czy przemysł.
- Promowanie ciekawości świata i umiejętności poszukiwania wiedzy poprzez eksperymenty, projekty i praktyczne zastosowania fizyki, co może rozbudzić zainteresowanie uczniów konkretnymi dziedzinami zawodowymi.
- Rozwijanie umiejętności krytycznego myślenia, szczególnie w kontekście oceny danych naukowych, badawczych i informacji technicznej, co jest ważne w wielu zawodach opartych na analizie danych.
- Promowanie umiejętności praktycznych, takich jak umiejętność pracy w laboratorium, rozwiązywania problemów technicznych czy eksperymentowania, co jest cenną zdolnością w wielu dziedzinach zawodowych związanymi z badaniami, inżynierią czy technologią.
- Pokazanie interdyscyplinarnego charakteru fizyki poprzez łączenie jej z innymi dziedzinami, takimi jak matematyka, informatyka, chemia czy biologia, co może inspirować uczniów do wyboru ścieżek kariery, które łączą różne dziedziny nauki.
- Zasoby Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej dla nauczycieli (proponując interdyscyplinarne projekty edukacyjne; programy nauczania ze scenariuszami lekcji; poradniki metodyczne ze scenariuszami lekcji; narzędzia pomiaru dydaktycznego i ewaluacji kompetencji kluczowych):
<https://zpe.gov.pl/a/zestaw-narzedzi-edukacyjnych-fizyka-iii-etap-edukacyjny-lo/tech-poziom-podstawowy-i-rozszerzony/DtLsxube>.

3.1.19 Matematyka

Część wstępna załącznika nr 2 do rozporządzenia w sprawie podstawy programowej dla liceum ogólnokształcącego i technikum.

Matematyka jest nauką, która stanowi istotne wsparcie dla innych dziedzin, zwłaszcza dla nauk przyrodniczych i informatycznych. Nauczanie matematyki w szkole opiera się na trzech fundamentach: nauce rozumowania matematycznego, kształceniu sprawności rachunkowej i przekazywaniu wiedzy o własnościach obiektów matematycznych. Rozumowanie matematyczne to umiejętność poszukiwania rozwiązania danego zagadnienia. Dobrze kształcona rozwija zdolność myślenia konstruktywnego, premiując postępowanie nieschematyczne i twórcze. [...] Dobrze opanowanie umiejętności rozumowania matematycznego ułatwia w życiu codziennym odróżnianie prawdy od fałszu. Sprawność rachunkowa jest niezwykle ważnym elementem nauczania matematyki nawet

obecnie, kiedy wiele rachunków wykonuje się za pomocą sprzętu elektronicznego. Ważnym celem ćwiczenia sprawności rachunkowej jest kształtowanie wyobrażenia o wielkościach liczb, a w konsekwencji doskonalenie umiejętności precyzyjnego szacowania wyników. Takie wyobrażenie ułatwia codzienne życie, na przykład planowanie budżetu domowego.

Konteksty doradztwa zawodowego w aktywnościach uczniów na lekcjach matematyki.

- Podkreślenie roli rozumowania matematycznego jako umiejętności poszukiwania rozwiązań problemów, co jest kluczową kompetencją w wielu zawodach naukowych, technicznych oraz inżynierskich.
- Wyjaśnienie, jak umiejętność myślenia konstruktywnego, nieschematycznego i twórczego, rozwijana przez matematykę, może być przydatna w podejmowaniu decyzji w różnych dziedzinach zawodowych.
- Omówienie znaczenia sprawności rachunkowej nie tylko w kontekście tradycyjnego liczenia, ale także w umiejętności szacowania, planowania budżetu, analizowania danych czy prognozowania trendów, co jest przydatne w wielu dziedzinach zawodowych i w zarządzaniu.
- Przedstawienie matematyki jako narzędzia wspierającego inne dziedziny, takie jak nauki przyrodnicze, informatyka czy ekonomia, co może inspirować uczniów do zainteresowania się karierą w tych obszarach.
- Wyjaśnienie, jak rozwinięte wyobrażenie o wielkościach liczb oraz umiejętność precyzyjnego szacowania wyników może być istotne w codziennym życiu, zarówno w zarządzaniu finansami, jak i w pracy zawodowej.
- Wskazanie, że umiejętności matematyczne są istotne w wielu dziedzinach zawodowych, a posiadanie silnego fundamentu matematycznego może otworzyć drzwi do różnorodnych ścieżek kariery.
- Zasoby Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej dla nauczycieli (proponując interdyscyplinarne projekty edukacyjne; programy nauczania ze scenariuszami lekcji; poradniki metodyczne ze scenariuszami lekcji; narzędzia pomiaru dydaktycznego i ewaluacji kompetencji kluczowych):
<https://zpe.gov.pl/a/zestaw-narzedzi-edukacyjnych-matematyka-iii-etap-edukacyjny-lo/tech-poziom-podstawowy-i-rozszerzony/D1D8KZjQX>.

3.1.20 Informatyka

Warunki i sposób realizacji podstawy programowej:

[...] Najważniejszym celem kształcenia informatycznego uczniów jest rozwój umiejętności myślenia komputacyjnego, skupionego na kreatywnym rozwiązywaniu problemów z różnych dziedzin ze świadomym wykorzystaniem przy tym metod

i narzędzi wywodzących się z informatyki, w tym programowania. [...] Zagadnienia algorytmiczne wyszczególnione w podstawie są dobrane świadomie, wiążą się bowiem z problemami z innych przedmiotów, na przykład z matematyki, jak i dotyczą problemów związanych z funkcjonowaniem w społeczeństwie cyfrowym. Wiele pojęć i metod matematycznych jest integralną częścią informatyki, związki matematyki z informatyką są naturalne. [...] W podstawie pojawia się projektowanie trójwymiarowe, wspomagające kształcenie wyobraźni przestrzennej, niezbędnej w wielu dziedzinach życia, między innymi w medycynie, budownictwie i projektowaniu różnorodnych elementów. [...] Poza traktowaniem programowania jako aktywności rozwijającej kreatywność i innowacyjność uczniów w każdej dziedzinie życia, nauka algorytmiki i programowania odgrywa ważną rolę w przygotowaniu do wyboru kariery zawodowej związanej z informatyką. [...] Zarówno w zakresie podstawowym, jak i rozszerzonym zaleca się realizowanie treści informatycznych w formie projektów, tematycznie uwzględniających różnorodne zainteresowania uczniów, także z innych dziedzin. Zaleca się wspomaganie zajęć informatycznych pracą na platformie do e-nauczania, na której nauczyciel może umieszczać swoje materiały elektroniczne do zajęć – uczniowie oraz nauczyciel powinni na tej platformie mieć swoje indywidualne miejsce. Takie podejście sprzyja rozwojowi dodatkowych kompetencji. Uczniowie poznają możliwości platform do e-nauczania, a w ogólności – także do pracy w domu, uczą się sposobów korzystania z ich zasobów, a na poziomie zaawansowanym – sami kreują ich zawartość taką, jak dokumenty, quizy, wiki, fora, zadania [...]. Praca na platformie istotnie porządkuje proces uczenia się: uczy systematyczności i punktualności.

Konteksty doradztwa zawodowego w aktywnościach uczniów na lekcjach informatyki.

- Realizacja podstawy programowej daje możliwość tworzenia wielu sytuacji edukacyjnych, które umożliwiają uczniom i uczennicom refleksję o możliwościach przyszłej ścieżki zawodowej w obszarze informatyki, przykładowo: rozwój e-usług; (współ)praca zdalna w firmie, np. systemy informatyczne, współtworzenie dokumentów, relacyjne bazy danych, opracowywanie projektów, tworzenie baz danych i ich analiza; szukanie pracy z wykorzystaniem portali internetowych.
- „Prognozy mówią, że do 2025 roku AI stworzy 97 milionów nowych miejsc pracy, jednocześnie już dziś wiele firm ma trudności ze znalezieniem wykwalifikowanych ludzi, którzy mogą tworzyć, szkolić i utrzymywać systemy AI i ML”⁶. To cytat, który może być pretekstem do dyskusji lub projektu edukacyjnego, których istotą będzie poznanie zawodów przyszłości: Machine Learning Engineer (Inżynier uczenia maszynowego), NLP Engineer (Inżynier NLP / Inżynier przetwarzania języka naturalnego), AI ethics specialist (Specjalista ds. Etyki Sztucznej Inteligencji), Data Scientist (Specjalista ds. analizy danych), AI researcher (Badacz Sztucznej

Inteligencji), Prompt Engineer („Zaklinacz AI”, Inżynier AI Prompt), AI Product Manager (Product Manager ds. Sztucznej Inteligencji / AI)⁷.

- Zasoby Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej: propozycje interdyscyplinarnych projektów edukacyjnych z informatyką „w roli głównej”; programy nauczania informatyki ze scenariuszami lekcji; poradniki metodyczne ze scenariuszami lekcji; narzędzia pomiaru dydaktycznego i ewaluacji kompetencji kluczowych: <https://zpe.gov.pl/a/zestaw-narzedzi-edukacyjnych-informatyka-iii-etap-edukacyjny-lo/tech-poziom-podstawowy-i-rozszerzony/D13RiHEKd>.

3.1.21 Wychowanie fizyczne

Warunki i sposób realizacji podstawy programowej:

Zakres podstawowy: [...] Rozwój fizyczny i sprawność fizyczna. W tym bloku tematycznym zawarto treści związane z diagnozowaniem i interpretowaniem rozwoju fizycznego i sprawności fizycznej. Podkreśla się znaczenie tych zagadnień w kontekście zdrowia, a nie oceny z wychowania fizycznego. [...] Pomiar sprawności fizycznej [...] powinien służyć do wskazania mocnych i słabych przejawów sprawności ucznia w celu planowania ich zmian w kontekście całonocnej aktywności fizycznej. Aktywność fizyczna. [...] Zwraca się uwagę na konieczność wykorzystywania różnorodnych form aktywności, dających uczniom możliwość dokonywania wyborów dla zdrowia, z uwzględnieniem także przyszłych ról zawodowych i rodzinnych. Bezpieczeństwo w aktywności fizycznej. W tym bloku [...] zawarto zagadnienia dotyczące zasad ergonomicznej organizacji stanowiska pracy. [...] Edukacja zdrowotna. W tym bloku tematycznym zawarto treści dotyczące zdrowia i jego diagnozowania w kontekście przeciwdziałania chorobom cywilizacyjnym i zawodowym. Łączenie treści z tego bloku z wdrażaniem kompetencji społecznych sprzyja rozwijaniu poczucia odpowiedzialności za zdrowie własne i innych ludzi, wzmocnieniu poczucia własnej wartości i wiary w swoje możliwości. Kompetencje społeczne dotyczą rozwijania w toku uczenia się zdolności kształtowania własnego rozwoju oraz autonomicznego i odpowiedzialnego uczestniczenia w życiu społecznym, z uwzględnieniem etycznego kontekstu własnego postępowania. [...] Warunkiem skuteczności realizacji bloku tematycznego Edukacja zdrowotna jest integrowanie treści z innymi przedmiotami, w tym np. biologii, wychowania do życia w rodzinie, wiedzy o społeczeństwie, edukacji dla bezpieczeństwa. [...] Niezbędne jest także skoordynowanie tych zajęć z programami edukacyjnymi dotyczącymi zdrowia i profilaktyki zachowań ryzykownych lub chorób, oferowanymi szkołom przez różne podmioty.

⁶ Poznaj 7 zawodów przyszłości w obszarze AI, ITLeaders, 14 kwietnia 2023 r.: <https://blog.it-leaders.pl/7-zawodow-przyszlosci-kture-zapewnia-ci-stabilny-rozwoj-w-dziedzinie-ai/>

⁷ Tamże.

Konteksty doradztwa zawodowego w aktywnościach uczniów na lekcjach wychowania fizycznego.

- Diagnoza rozwoju fizycznego może być postrzegana jako element samooceny zdolności fizycznych, co może pomóc uczniom zrozumieć swoje predyspozycje do aktywności fizycznej, a także podjąć decyzje dotyczące przyszłych aktywności zawodowych lub roli w życiu rodzinnym.
- Omówienie zasad ergonomicznej organizacji stanowiska pracy może dostarczyć uczniom wiedzy przydatnej nie tylko w codziennym życiu, ale również w ich przyszłej pracy zawodowej, szczególnie w zawodach wymagających fizycznej aktywności.
- Łączenie treści z edukacji zdrowotnej z kompetencjami społecznymi może pomóc uczniom w rozwijaniu poczucia odpowiedzialności za swoje zdrowie, a także zrozumienia wpływu zachowań na ich przyszłość zawodową i życie rodzinne.
- Współpraca z innymi przedmiotami, takimi jak biologia, wychowanie do życia w rodzinie czy edukacja dla bezpieczeństwa, może wzbogacić i uzupełnić treści dotyczące zdrowia i bezpieczeństwa, co może mieć znaczący wpływ na rozwój uczniów.
- Zasoby Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej dla nauczycieli (propozycje interdyscyplinarnych projektów edukacyjnych; programy nauczania ze scenariuszami lekcji; poradniki metodyczne ze scenariuszami lekcji; narzędzia pomiaru dydaktycznego i ewaluacji kompetencji kluczowych):
<https://zpe.gov.pl/a/zestaw-narzedzi-edukacyjnych-wychowanie-fizyczne-iii-etap-edukacyjny-poziom-podstawowy-i-rozszerzony/D3B621l8Z>.

3.1.22 Edukacja dla bezpieczeństwa

Warunki i sposób realizacji podstawy programowej:

Lekcje w szkole powinny być uzupełniane innymi formami zajęć, wśród których wymienić można: 1) wizyty w: instytucjach państwa, Centrum Zarządzania Kryzysowego, Straży Pożarnej, stacjach Pogotowia Ratunkowego; [...] 7) spotkania (np. udział w zajęciach), prelekcje, wykłady z pracownikami kluczowych instytucji bezpieczeństwa – Policji, Państwowej Straży Pożarnej i Sił Zbrojnych RP oraz pracownikami straży miejskiej, pogotowia, kombatanami, ekologami, psychologami. [...] Wskazane jest nawiązywanie współpracy między szkołami a lokalnymi jednostkami Policji, Państwową Strażą Pożarną, ośrodkami szkolenia, jednostkami wojskowymi i organizacjami, np. Ochotniczą Strażą Pożarną, Polskim Czerwonym Krzyżem, Ligą Obrony Kraju, zarówno we wspomnianym zakresie prowadzenia zajęć, jak i udostępnianiu specjalistycznego sprzętu czy pomocy dydaktycznych.

Konteksty doradztwa zawodowego w aktywnościach uczniów na lekcjach edukacji i bezpieczeństwa.

- Umożliwienie uczniom poznania różnych ścieżek zawodowych związanych z pracą w instytucjach bezpieczeństwa.
- Prezentacje pracy i doświadczeń zawodowych osób pracujących w Policji, Straży Pożarnej, Siłach Zbrojnych, pogotowiu ratunkowym czy straży miejskiej.
- Organizacja wykładów z ekspertami z różnych dziedzin związanych z bezpieczeństwem, takimi jak ekologowie, psychologowie, czy policjanci, aby pokazać różnorodność możliwych ścieżek kariery.
- Dyskusje z ekspertami z zakresu bezpieczeństwa, aby uczniowie mogli lepiej zrozumieć potrzeby społeczne i zawodowe w tych obszarach.
- Organizacja wizyt w instytucjach bezpieczeństwa, gdzie uczniowie mogą bezpośrednio poznać pracę i funkcjonowanie tych instytucji.
- Zobaczenie naocznie, jak wygląda praca na różnych stanowiskach, co może pomóc uczniom w lepszym zrozumieniu możliwości zawodowych w tych obszarach.
- Podkreślenie roli poszczególnych instytucji bezpieczeństwa w społeczeństwie i wpływie ich działań na społeczność lokalną.
- Zasoby Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej dla nauczycieli (propozycje interdyscyplinarnych projektów edukacyjnych; programy nauczania ze scenariuszami lekcji; poradniki metodyczne ze scenariuszami lekcji; narzędzia pomiaru dydaktycznego i ewaluacji kompetencji kluczowych):
<https://zpe.gov.pl/a/zestaw-narzedzi-edukacyjnych-edukacja-dla-bezpieczenstwa-ii-i-iii-etap-edukacyjny/D34F7E6yo>.

3.1.23 Wychowanie do życia w rodzinie

Warunki i sposób realizacji podstawy programowej:

Punktem wyjścia przedmiotu wychowanie do życia w rodzinie jest założenie, że zdolność człowieka do miłości jest rezultatem szacunku i miłości do samego siebie. Zmiany psychiczne, dokonujące się w procesie dojrzewania, wyrażające się we wzroście samoświadomości, krytycyzmie, zdolności do abstrakcyjnego myślenia, stanowią podstawę dojrzałości, która umożliwia człowiekowi odpowiedzialne podejmowanie decyzji prowadzących do założenia rodziny. Zagadnienia te są związane z samookreślaniem się jednostki, tworzeniem poczucia własnej wartości, szacunku dla samego siebie, ochrony własnego „ja” i stanowią podstawę refleksji na temat odpowiedzialności za własne życie. [...]

Konteksty doradztwa zawodowego w aktywnościach uczniów na zajęciach wychowania do życia w rodzinie.

- Omawianie procesu podejmowania odpowiedzialnych decyzji, włączając w to aspekty zawodowe oraz życiowe, takie jak założenie rodziny.
- Dostarczanie narzędzi do analizy i podejmowania decyzji, uwzględniających zarówno cele zawodowe, jak i osobiste.
- Rozwijanie świadomości własnych wartości, mocnych stron i zainteresowań jako fundamentu zarówno dla życia zawodowego, jak i rodzinno-osobistego.
- Refleksja nad samoświadomością i szacunkiem dla samego siebie jako podstawowymi elementami zdrowego funkcjonowania w relacjach zawodowych i rodzinnych.
- Wykorzystanie umiejętności abstrakcyjnego myślenia w kontekście rozważania kwestii zawodowych oraz życiowych, jak odpowiedzialność za rodzinę.
- Wykorzystanie umiejętności abstrakcyjnego myślenia w kontekście rozważania kwestii zawodowych oraz życiowych, jak odpowiedzialność za rodzinę.
- Omawianie tematów związanych z odpowiedzialnością za własne życie, włączając w to decyzje związane z karierą zawodową oraz założeniem i utrzymaniem rodziny.
- Uwzględnianie rozważań dotyczących planów kariery i rozwoju zawodowego w kontekście równowagi pomiędzy życiem zawodowym a rodzinno-osobistym.

Polecane: <https://wektoryzycia.ore.edu.pl> „Wektory życia” – projekt realizowany w formie warsztatów psychoedukacyjnych, dla których przygotowano dwanaście różnorodnych scenariuszy. Bazują na grach edukacyjnych i bogatym zestawie pomocy dydaktycznych, w tym aplikacjach webowych. „Wektory życia” opierają się na najnowszych badaniach naukowych z dziedziny medycyny, biologii, psychologii, pedagogiki.

3.1.24 Etyka

Warunki i sposób realizacji podstawy programowej:

[...] Zakłada się, że uczestnicy zajęć z etyki będą zmagali się z typowymi zadaniami rozwojowymi okresu dorastania, takimi jak: psychiczne usamodzielnianie się wobec rodziców i innych dorosłych, interioryzowanie określonych wartości, zasad, wzorców, wypracowywanie satysfakcjonujących relacji z innymi (przede wszystkim z rówieśnikami), przygotowanie się do wyboru i pełnienia doniosłych ról społecznych (partnerskich, małżeńskich, rodzicielskich, zawodowych, obywatelskich). Warto mieć na uwadze, że zazwyczaj z tego typu zadaniami idą w parze takie postawy, przeżycia i zachowania jak: niepewność, kontestacja, zmienność emocjonalna i poznawcza, krytycyzm, ciekawość, skłonność do poszukiwań i eksperymentowania. Mając na uwadze

podmiotowe warunki realizacji podstawy programowej, można uznać, iż lekcje etyki mają pomóc uczniowi w jego samoidentyfikacji jako podmiotu moralnego i stymulować jego rozwój moralny na poziomie kognitywnoafektywnym i behawioralnym. Ważnym zadaniem nauczyciela jest stworzenie takich warunków na lekcjach etyki, aby uczniowie mogli uświadomić sobie różne aspekty podmiotowości, aby mogli swobodnie wyrażać swoje przekonania, konfrontować je z przekonaniem innych i uczestniczyć we wspólnym, krytycznym i odpowiedzialnym analizowaniu zachowań, postaw i poglądów własnych oraz innych osób – rzeczywistych i fikcyjnych.

Konteksty doradztwa zawodowego w aktywnościach uczniów na lekcjach etyki.

- Dyskusje pozwalające uczniom i uczennicom na refleksję nad własnymi wartościami, przekonaniem oraz istotnymi dla nich kwestiami.
- Wykorzystuje się metody takie jak historie życiowe czy refleksyjne pisanie, wspierając uczniów w zrozumieniu ich własnych postaw i wartości.
- Kreowane są sytuacje społeczne, zawodowe czy partnerskie, dające uczniom możliwość eksperymentowania z różnymi rolami oraz scenariuszami.
- Prowadzone są grupowe dyskusje na temat reakcji uczniów i uczennic w różnych sytuacjach, zachęcające do wyjaśniania własnych wyborów moralnych.
- Stymulowanie dyskusji, podkreślanie znaczenia empatii i zrozumienia dla różnych perspektyw.
- Pomaganie uczestnikom w rozwijaniu umiejętności krytycznej analizy oraz w zrozumieniu perspektyw innych ludzi.
- Udzielanie wsparcia indywidualnego w celu pomocy uczniom i uczennicom w ich osobistym rozwoju moralnym oraz interpretacji wartości w kontekście ich własnego życia.
- Zajęcia, podczas których młodzież może rozmawiać o wyborach zawodowych, partnerskich czy obywatelskich, zwracając uwagę na wartości oraz etyczne aspekty tych decyzji.

4. Przykładowe scenariusze na zajęcia z wychowawcą w liceum/technikum/szkole branżowej I stopnia

4.1. Scenariusz 1

Temat: Eksploracja ścieżek edukacyjnych i uczenia się przez całe życie

Czas trwania: 45 minut.

Wprowadzenie.

Wychowawca wita uczniów i przedstawia cel spotkania (5 minut).

Cel: zrozumienie różnorodności ścieżek edukacyjnych oraz rozmowa na temat korzyści płynących z uczenia się przez całe życie.

Część właściwa.

Prezentacja: Rynek edukacyjny (10 minut).

Wychowawca przedstawi krótką prezentację na temat różnych ścieżek edukacyjnych dostępnych zarówno formalnie, jak i nieformalnie.

- Formalne kształcenie: szkoły średnie, szkoły zawodowe, studia uniwersyteckie, szkoły artystyczne.
- Pozaformalne i nieformalne uczenie się: kursy online, szkolenia zawodowe, wolontariat, staże, możliwości samokształcenia.

Materiał filmowy: Uczenie się przez całe życie i nowe technologie:

<https://www.youtube.com/watch?v=EzgB8B-GiTw>.

Warsztat: Analiza możliwości rozwoju zawodowego (25 minut).

Uczniowie zostaną podzieleni na grupy, aby dyskutować nad różnymi ścieżkami rozwoju zawodowego. Każda grupa otrzymać będzie konkretne zadanie:

- Grupa 1: Poszukiwanie informacji na temat lokalnych kursów, szkoleń lub możliwości staży. Staż zawodowy – wszystko, co musisz wiedzieć (zarobki, czas trwania), Staż z urzędu pracy w 2023 roku: na czym polega i ile wynosi wynagrodzenie?:
<https://students.pl/artykuly/staz-z-urzedu-pracy/>

- Grupa 2: Polski System Kwalifikacji co nam daje? Polska Rama Kwalifikacji (PRK):
<https://prk.men.gov.pl/polska-rama-kwalifikacji-prk/>
- Grupa 3: Korzyści uczenia się przez całe życie dla rozwoju osobistego i zawodowego. Dlaczego warto uczyć się przez całe życie?:
<https://edukacjawzasiegiureki.pl/zintegrowany-system-kwalifikacji/dlaczego-warto-uczyc-sie-przez-cale-zycie/>

Prezentacje grupowe i dyskusja (15 minut).

Każda grupa prezentuje wyniki swojej pracy. Po prezentacjach następuje otwarta dyskusja, w której uczniowie mogą dzielić się swoimi refleksjami i wnioskami.

Podsumowanie lekcji

Wychowawca podsumowuje główne wnioski z dyskusji i zachęca uczniów do kontynuowania eksploracji różnych możliwości edukacyjnych oraz uczenia się przez całe życie.

4.2. Scenariusz 2

Temat: Dopasowanie własnych zasobów do oczekiwań pracodawców

Czas trwania: 45 minut.

Wprowadzenie.

- Wprowadzenie i wyjaśnienie celu spotkania (5 minut).
- Wychowawca wprowadza uczniów do tematu zajęć, podkreślając znaczenie zrozumienia własnych umiejętności i ich dopasowania do potrzeb rynku pracy.

Część właściwa.

- Identyfikacja umiejętności i potrzeb rynku pracy (10 minut).
- W ramach dyskusji grupowej uczniowie dzielą się swoimi umiejętnościami i doświadczeniem. Wychowawca prezentuje oczekiwania pracodawców w wybranych branżach, analizując ogólne wymagania rynku pracy.

Jakie są najczęstsze oczekiwania pracodawcy?

<https://pl.indeed.com/porady-zawodowe/rozpoczecie-nowej-pracy/oczekiwania-pracodawcy>

Oczekiwania pracodawców a pracownicy jutra:

<https://www.parp.gov.pl/component/publications/publication/oczekiwania-pracodawcow-a-pracownicy-jutra>

01. Rynek pracy | porady – Czego oczekują pracodawcy?:

https://www.ue.katowice.pl/fileadmin/user_upload/akademia/Studenci/kariera/Zainspiruj_sie/Przewodnik_01_03.pdf

- Ćwiczenie: dopasowanie własnych zasobów do oczekiwań (15 minut).

Uczniowie samodzielnie porównują swoje umiejętności i kompetencje zidentyfikowanymi potrzebami i oczekiwaniami pracodawców. Tworzenie listy mocnych stron i obszarów do rozwoju w kontekście wymagań rynku pracy. Analiza i dyskusja (10 minut).

- Uczniowie dzielą się swoimi spostrzeżeniami i wnioskami wynikającymi z porównania swoich zasobów z oczekiwaniami rynku pracy.

Wychowawca prowadzi dyskusję, podkreślając znaczenie ciągłego doskonalenia i dostosowywania umiejętności do zmieniających się potrzeb zawodowych.

- Tworzenie planu rozwoju zawodowego (5 minut).

Każdy uczeń tworzy krótki plan rozwoju, określając kroki niezbędne do polepszenia swoich umiejętności i dostosowania ich do wymagań rynku pracy.

Podsumowanie lekcji.

- Wychowawca podsumowuje główne punkty omawiane podczas zajęć, zachęcając uczniów do kontynuowania świadomego rozwoju umiejętności.

Bibliografia

1. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 lutego 2019 r. w sprawie doradztwa zawodowego. Dz.U. 2019 poz. 325 <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20190000325> [dostęp: 19.11.2023]
2. Podstawa programowa. <https://podstawaprogramowa.pl/> [dostęp: 19.11.2023]
3. Wiktorowski M., *Realizacja doradztwa zawodowego na przedmiotach ogólnych – biologia*. <http://www.cen.edu.pl/Materialy-metodyczne,195/Realizacja-doradztwa-zawodowego-na-predmiotach-ogolnych-biologia-21-09-2023,3033.html> [dostęp: 19.11.2023]
4. Nowacka I., *Doradztwo zawodowe na lekcjach poszczególnych przedmiotów*. <https://edurada.pl/doradztwo-zawodowe-na-lekcjach-poszczegolnych-przedmiotow/> [dostęp: 19.11.2023]
5. Maksim M., *Ze szkoły na rynek pracy. Modele, koncepcje i instrumenty wsparcia*. <https://repozytorium.umk.pl/bitstream/handle/item/6843/Ze%20szko%C5%82y%20na%20rynek%20pracy-1.pdf?sequence=1> [dostęp: 19.11.2023]
6. *Czy doradcy zawodowi są jeszcze potrzebni? Sztuczna inteligencja rekomenduje ścieżki kariery i pomaga w szukaniu pracy*. <https://kadry.infor.pl/kadry/hrm/rekrutacja/6314901,czy-doradcy-zawodowi-sa-jeszcze-potrzebni-sztuczna-inteligencja-reko.html>
7. DORADZTWO ZAWODOWE. *Mocne i Słabe Strony. Edukacja w Chmurach*, UŚ <https://www.youtube.com/watch?v=wKdGMIvbm8&t=7s>
8. DORADZTWO ZAWODOWE. *Winda Do Kariery cz. 1. Edukacja w Chmurach*, UŚ <https://www.youtube.com/watch?v=o671aJgJFZs&t=79s>
9. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia (Dz. U. z 2018 r., poz. 467 ze zm.) <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180000467/O/D20180467.pdf> online: [dostęp: 01.11.2023]
10. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz. U. z 2017 poz. 356 ze zm.). <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20170000356> online: [dostęp: 10.10.2023]

11. *Rynek pracy w Polsce. Poszukiwana, poszukiwany – Bilans Kapitału Ludzkiego*, PARP, 2021 <https://www.parp.gov.pl/component/knowledge/player/390> (materiał video), online: [dostęp: 01.11.2023]
12. *Rynek pracy, edukacja, kompetencje. Aktualne trendy i wyniki badań* (czerwiec 2023), PARP, 2023 <https://www.parp.gov.pl/component/publications/publication/rynek-pracy-edukacja-kompetencje-aktualne-trendy-i-wyniki-badan-czerwiec-2023> online: [dostęp: 01.11.2023]
13. *Niezbędnik Dobrego Nauczyciela – seria książek i narzędzia* (eduentuzjasci.pl) online: [dostęp: 01.11.2023]
14. <https://niepelnosprawni.gov.pl/p,170,strategia-na-rzecz-osob-z-niepelnosprawno-sciami-2021-2030> Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030 online: [dostęp: 01.11.2023]
15. Trąpczyński P., Shelest-Szumilas O., Rydzak W., Fazlagić J., Jasiczak J., Lis K., Szymkowiak A., Woźniak-Jęchorek B., Kuźmar S., (2023). *Prognoza zapotrzebowania na kompetencje i kwalifikacje w wybranych branżach w związku ze zmianami w gospodarce*. Warszawa: Konfederacja Lewiatan. https://lewiatan.org/wp-content/uploads/2023/07/prognoza_zapotrzebowania_na_kompetencje.pdf online: [dostęp: 01.11.2023]
16. *Włączający system edukacji i rynku pracy – rekomendacje dla polityki publicznej* <https://produkty.ibe.edu.pl/docs/raporty/ibe-raport-wlaczajcy-system-edukacji-i-ryнку-pracy-rekomendacje-dla-polityki-publicznej.pdf> online: [dostęp: 01.11.2023]
17. Konwencja Praw Osób Niepełnosprawnych, <https://www.gov.pl/web/rodzina/konwencja-o-prawach-osob-niepelnosprawnych> online: [dostęp: 01.11.2023]
18. Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2021 r. poz. 573, z późn. zm.)
19. Ustawa z dnia 14 grudnia 2022 r. o zmianie ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych
20. Zintegrowana Platforma Edukacyjna jako element obowiązkowy w nowoczesnej szkole, Edukacja w zasięgu ręki. <https://edukacjawzasiegiureki.pl/zintegrowana-platforma-edukacyjna/>

RYNEK PRACY

DOSTĘPNY DLA WSZYSTKICH

Ministerstwo
Edukacji Narodowej

Za życiem

ORE OŚRODEK
ROZWOJU
EDUKACJI